

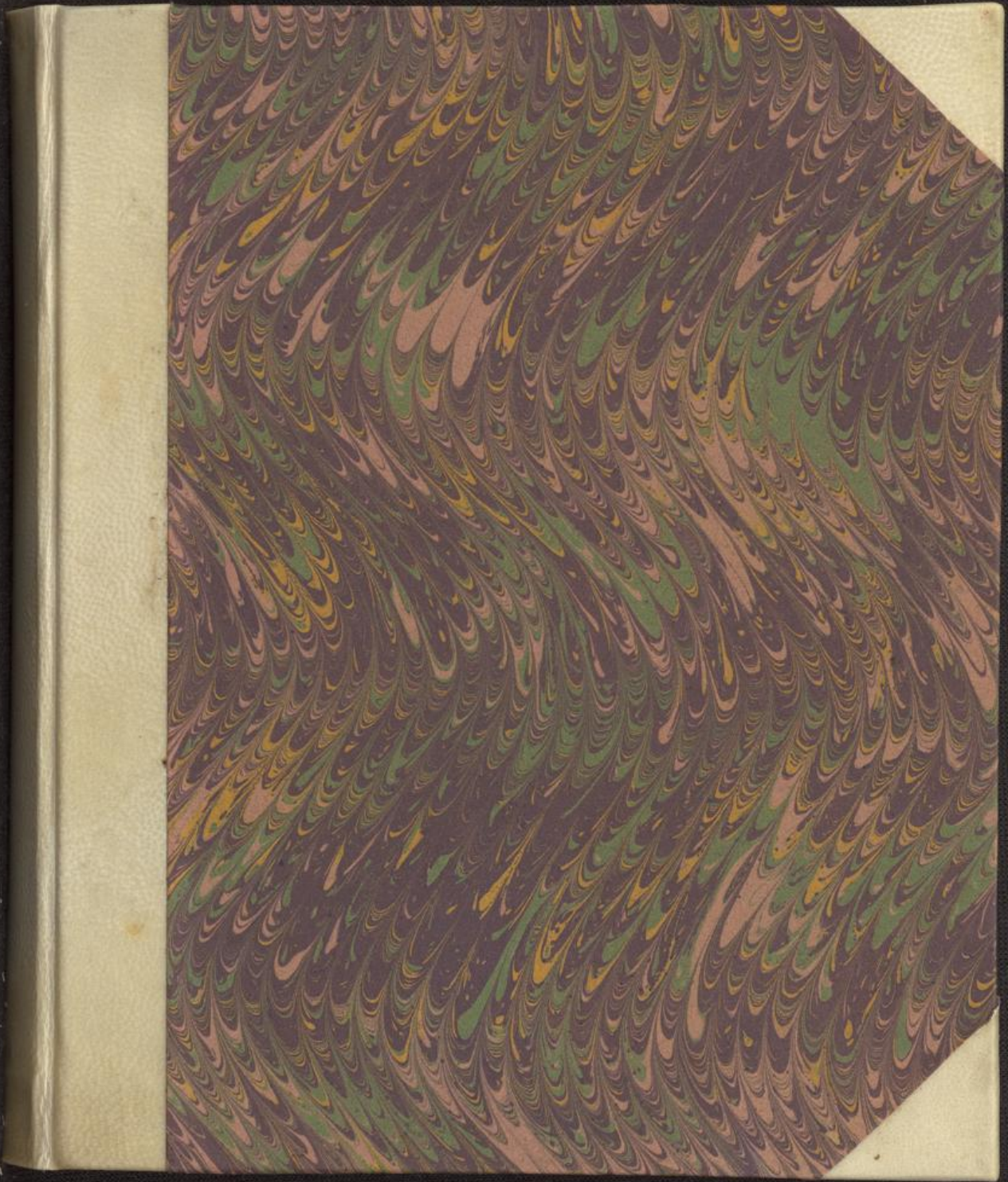
Badische Landesbibliothek Karlsruhe

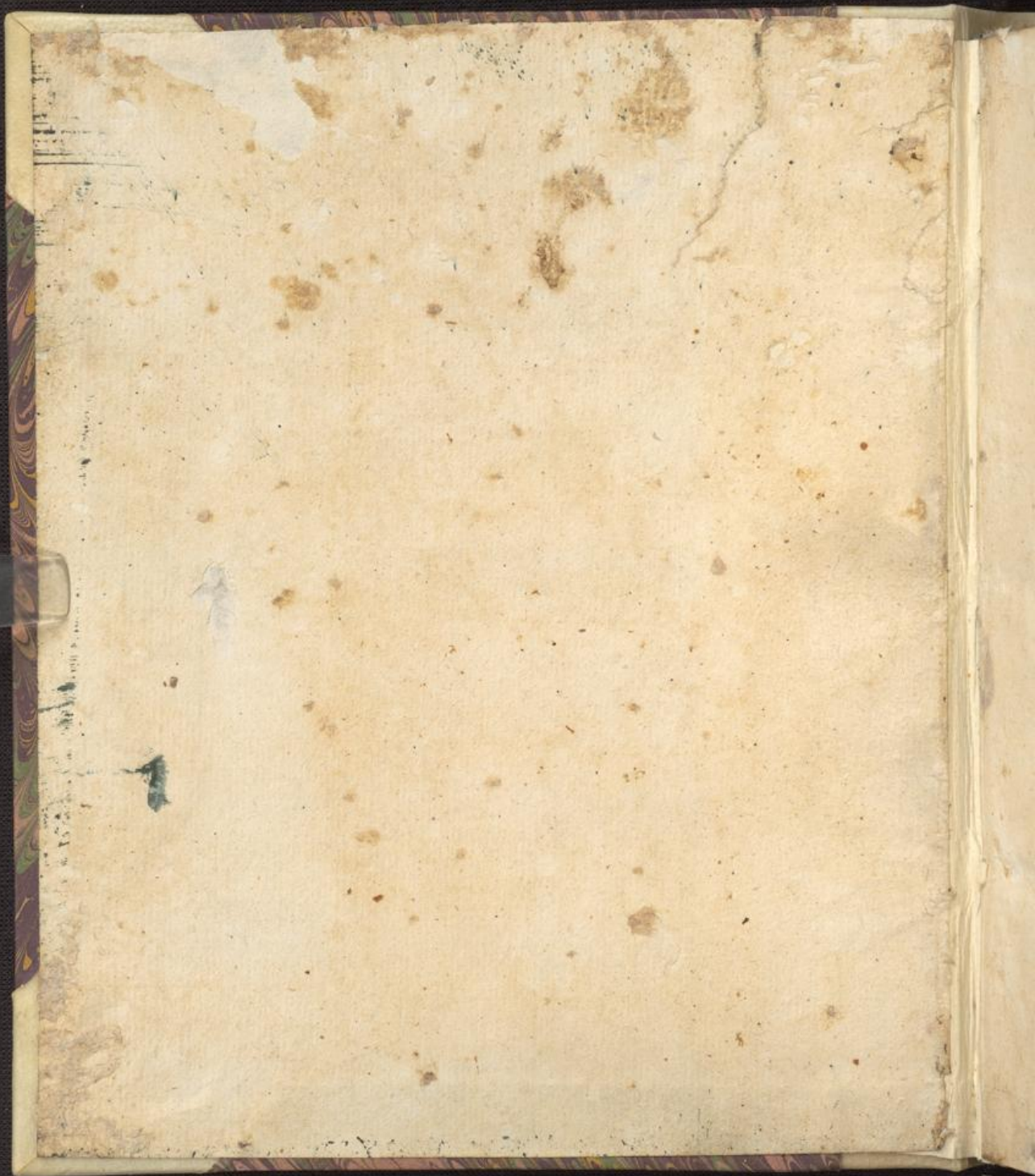
Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

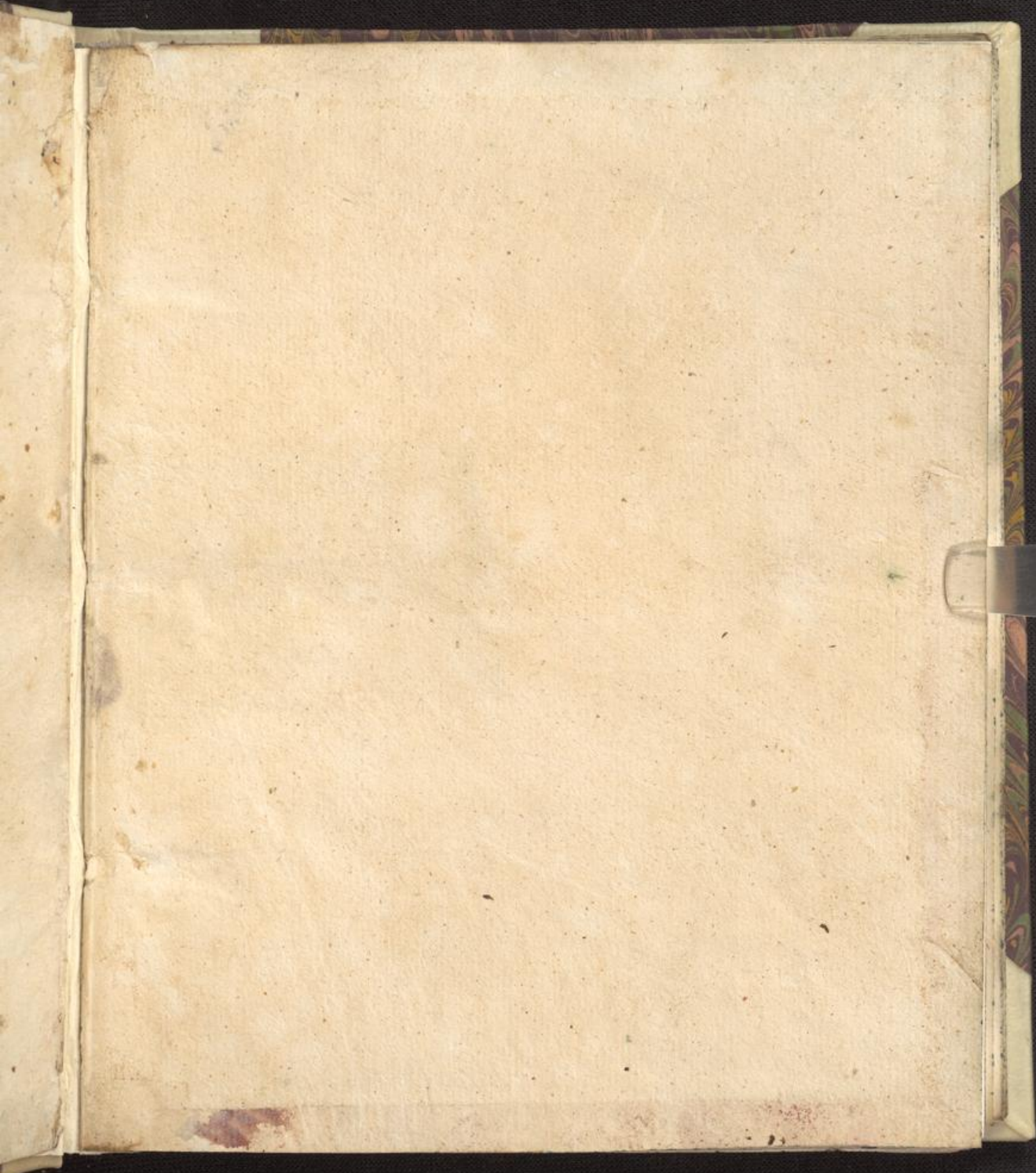
Compendium rhetorices - Cod. Ettenheim-Münster 305

[S.l.], [Anfang des 18. Jahrh.]

[urn:nbn:de:bsz:31-131036](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-131036)

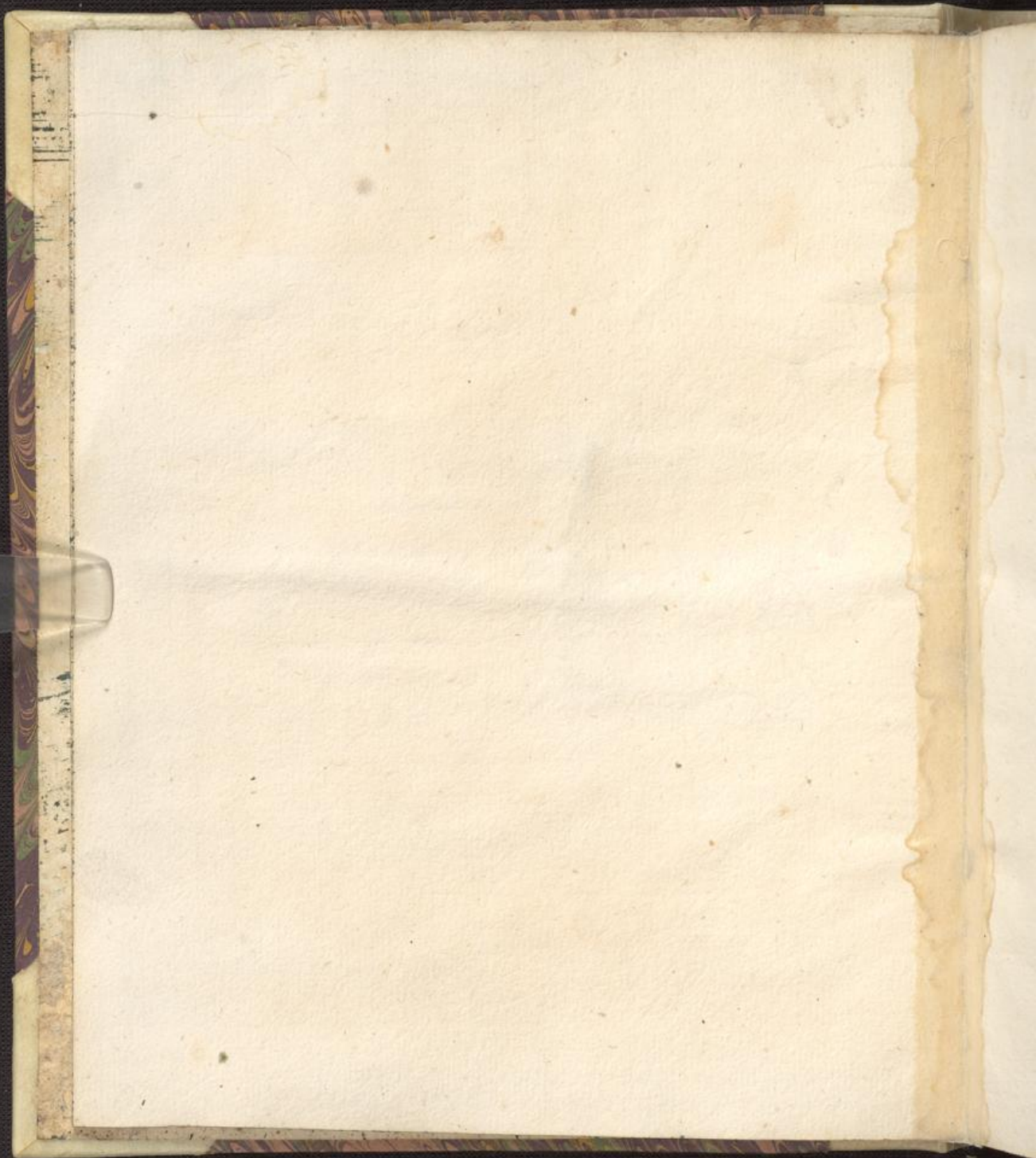

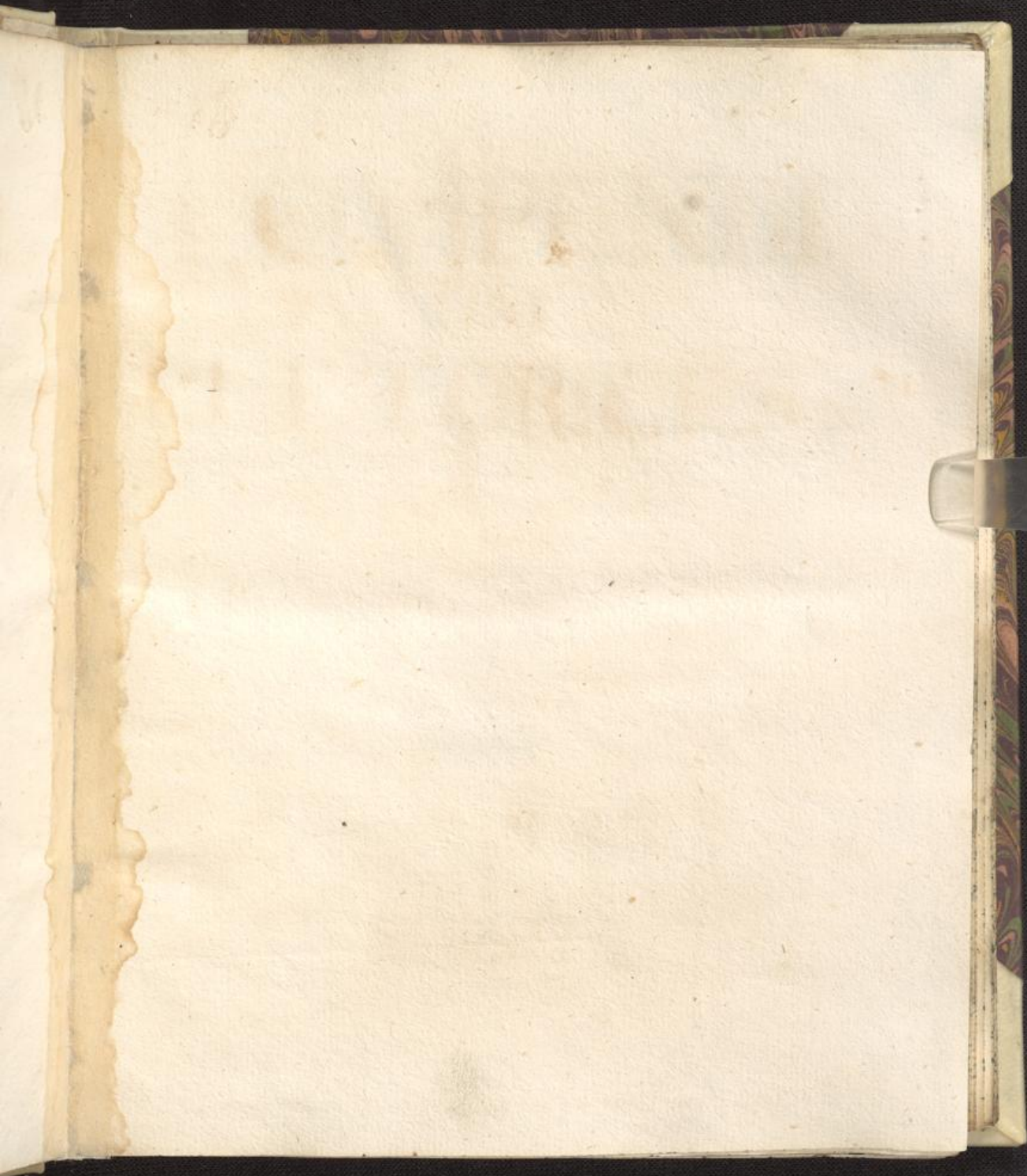

EM³ 305

[Faint handwritten text on the right edge of the page]

14 Jan. 1708. F. Hilarij 20. 1
Tanto diffinitivorem Justitia
in judicio exidet, quanto longi
orem patientiam prorogavit.
P. Gregl. Studium Penitentii
Pro mundo athenantibus.

COMPTE RENDU
DE
L'ÉTAT DES
FINANCES

I

COMPENDI
UM
RHE TORICES

COMPTENDI
M
RHE TORICES

Q: G
R: C
S: qui
L: p
ad
R: quo
R: h
R: a
L: d
ad
R: B
L: B
p
v
in
R: a
L: R
d

Q: Quid sit Rhetorica?

R: Est ars apte ornateque dicendi ad persuadendum.

Q: quoniam est finis Rhetorices?

R: finis totiusque officium est apte ornateque dicere ad persuadendum.

Q: quomodo hic finis ab oratore obtinetur?

R: Aposite docendo, movendo, delectando.

Q: Quomodo docet?

R: Explicando, probando, confirmando, illustrando, amplificando.

Q: Per quid movet?

R: Per solidam dictionem, per res ipsas, per figuras penetrantiores, per convenientes gestus, per conformem vocis moderationem, et praecipue per ea, quae ad cientes affectus subserviunt.

Q: Quibus rebus delectat?

R: Rebus iucundis, raris, inexpectatis, et concinne dispositis, item stylo elegante, suavi pronuntiatione.

DE OBIECTO.

Rhetorices.

2.
Q: Quodnam est obiectum materiale artis Rhetoricæ?

A: Omnia, quocunque in questione deducitur, et ad eam confirmandam afferri possunt. Nam illud obiectum materiale cuiuscunque artis, aut scientiæ, quod attingitur propter aliud, scilicet propter obiectum formale.

Atqui omnia, quocunque in questionem deducitur, et ad eam confirmandam afferri possunt, à Rhetorica attinguntur propter obiectum formale. Ergo quocunque in questionem deducitur, et ad eam confirmandam afferri possunt, sunt obiecta materialia.

Q: quodnam ^{ergo} est obiectum eius formale?

A: Artificiose dispositio, ac exornatio argumentorum rerumque inventarum, quæ ad probandam et confirmandam questionem, seu propositionem afferuntur. Nam illud est obiectum formale alienius artis quod attingitur propter se et propter aliud quod attingitur obiectum materiale. Atqui artificiosa dispositio, et exornatio argumentorum, rerumque inventarum, quæ ad probandam, et confirmandam propositionem afferuntur, à Rhetorica attinguntur propter se, et propter has attingitur obiectum eius materiale seu materia, scilicet ut hæc artificiose disponat, atque exornet. ergo, p. p.

Q: quodnam est Rhetorico obiectum attributionis totale?

R: Omnia huius artis opera, quocumque ab oratore iuxta ipsius regulas confici possunt. Nam omnia opera Rhetorico adaequantur latitudinem huius artis neque ipsam excedunt, neque ab ea exceduntur.

Q: quodnam est obiectum attributionis parziale?

R: Oratio de qua suo loco; ad hanc enim omnia, quae ab hac arte proscribuntur, et tractantur, suo modo referuntur. vel si cum aliis loqui placet, dici potest, Rhetorico obiectum attributionis esse parziale, quamvis parte obiecti talis, hoc est, quamvis compositionem oratoriam.

Q: quodnam denique asingnatur obiectum principalis totius?

R: Oratio longior, hoc est, talis, quae suam quaestionem, seu propositionem duobus vel tribus argumentis principalibus seu eisdem chris confirmat. Ex quo patet inter obiecta Rhetorica minis principalia esse in primis chriam, dein orationes breviores. Item narrationes et descripti ones oratorias.

De Quaestione.

Q: quid est quaestio?

R: quaestio est brevis illa quaerendi formula, qua orator

se ipsum interrogat, per particulam an vel utrum estne. p.
utrum ignis sit nobilissimum elementum?

Postquam vero orator similem particulam interrogativam
omittit, seqs per iudicium resolvit ad partem quæstionis
negativam vel affirmativam suscipiendam, dicendo. v. g.
Ignis est nobilissimum elementum. aut. ignis non est nobilissi-
mum elementum. Tunc hoc erantatio absoluta vocari
solet propositio.

Q: quotuplex est quæstio sic explicata?

A: Duplex. finita, et infinita.

Infinita: quod græce thesis dicitur: est illa, quæ rem inde-
finite, hoc est, sine adstrictione ad certas circumstantias
videlicet loci, temporis personarum et cætera proponit
v. g. Estne studendum Rhetorico.

Finita vero: quod græce hypothesis dicitur: est illa, quæ rem
definite, hoc est, cum adstrictione ad certas circumstantias
proponit v. g. Estne studendum Ciceronis eloquentia in
Juvenia adolescentibus, nobilibus belli tempore.

Q: An non alia adhuc supersit quæstionis divisio?

A: Ita. nimirum divisio in simplicem, et compositam.

Item in problematicam, principalem, et incidentem.

Quæstio simplex seu absoluta est, quæ unam solummodo
rem seu obiectum sine membris dividendis proponit
v. g. An misericordia in Pauperem christiano homini

fit necessaria . vel quo solamodo alicui rei expli-
cando gratia ab oratore instituitur, qualis est, et
si quis simpliciter proponeret se de colo, mundo, morte,
inferno. p. dicturum .

Composita vero: quam alij etiam conjunctam seu respecti-
vam vocant: est illa, quo duo, vel ad sumum tria membra
continet. v.g. An studium Rhetoricis fit necessarium,
utile, et iucundum .

Q: quonam est questio problematica? quonam prin-
cipalis, et incidens?

Q: Problematica est, quo sub disiunctione proponitur.
v.g. an prius studendum sit Rhetoricis, aut Philoso-
phis: plura ne utilitatis, an pernicietis augeat mundo
attulerit?

Questio principalis dicitur, quam orator argumentis suis
principalibus confirmare, et corroborare intendit.

Incidens vero et minus principalis est, quo occasione et
causa questionis principalis ab oratore instituitur. ut
si: v.g. orator proponeret, se dicturum de gestis Romuli
et tum occasione huius thematis disquiratur, an vel cur
muros Transilivie sit eximen capite luendum: an hoc
posterior questio est incidens prior, vero principalis. ubi
tandem notandum questione incidente non nisi brevit, et
per modum digressionis esse tractandam .

negativa
officis
v.g.
vocali
idem
partes
proponit
qua
questio
ris
fiam
dem
quod
proponit
no homini

Q. quoniam est questio generis didascalici.
 R. Ea, quae movetur a laboratore solig eruditionis gratia,
 hoc est, in eum finem, ut auditor fiat doctor.

De Statu Quaestionis.

Q. Quid est status questionis?

R. Est id, in quo questio et contra versia, quasi stat,
 et consistit. unde etiam status dici solet. aut si
 placeat, dicere potes, quod status questionis sit id ipsum
 quod in questione venit.

Q. quotuplex est status questionis?

R. triplex scilicet, status Coniecturalis, definitivus,
 qualitatis, et quantitatis.

Q. quid est Coniecturalis?

R. Est ille, quo queritur, an res sit, aut fiat, an facta,
 aut futura sit. v. g. an Cato, cum de coniuratis discep-
 tarctur, omnium se opposuerit sententis.

Q. quid est definitivus?

R. Est ille, quo queritur quid res sit, aut quo nomine
 afficienda, sit ne ea constantia dicenda, ac pestinaria.

Q. quid est status qualitatis?

R. Est ille, quo inquiritur qualis res sit, an utilis,
 honesta. p. aut an factum aliquo sit laudabile vel n.

ieri potest
 vel delibe-
 rant et
 e iudiciali
 in aut esse
 a usatis
 is. natus
 otia.
 berationi
 dem aut ois
 hoc genere
 etiam, ut fieri
 estationi, et
 ut superand
 aut vituperari
 liore indig-

Q: quid denique est status quantitatis?

R: Est ille, quo de rei alicuius magnitudine inquiritur, uti an abiquis suo facto singulare eandem mereatur.

Q: Ex quo nascitur status questionis?

R: In genere iudiciali oritur ex unius intentione seu accusatione, et ex alterius depulsione seu defensione. in aliis vero generibus potissimum oritur ex unius affirmatione, et alterius negatione.

quemadmodum etiam iudicatio s. quod graece Crinomenon dici solet, oritur ex unius ratione et alterius firmanento.

Est autem ratio hic nihil aliud quam argumentum quod pro statu questionis affectu. contra quod ad evolvendam, et infringendam rationem aliam adducitur, firmanentum appellatur.

Q: quid rei est iudicatio seu Crinomenon?

R: Est id, circa quod iudicium Auditorum precipue occupatur. seu Clarius est ea particularis questio, circa quam omne iudicium Auditorum precipue versari debet.

Q: An non ista exemplo aliquo illustrari possunt?

R: Exemplum habemus in illa Ciceroniara pro Milone contra Clodianos. ubi Clodianorum intentio et accu-

Res clare patebit in exemplo.
Sic ergo hoc propositio: Clodius à Milone fuit iure
interfectus.

Ratio primaria autem fit hoc: quia Clodius fuit
Milonis Infidiator.

Jam confice hanc syllogisum.

Infidiator iure interficitur:

Clodius fuit Milonis Infidiator:

Ergo à Milone fuit interfectus:

Ubi vides statum, iure ne Clodius fuerit interfectus.
Colligi et comprehendere in conclusione, seu ut oratores
loquuntur in complexione. Judicationem vero seu cri-
nomenon, an scilicet Clodius fuerit Milonis Infidi-
ator, poni assumptione seu in minori.

Q: Proceat ne hoc etiam in aliis causarum generibg?

R: Quos sic. ut in genere deliberativo, si ponis cum
Iulio hanc propositionem ex illa pro lege Manilia:

Pompeius Imperator bello Myrtridatico est proficiendus.

Ob hanc rationem primariam.

Quia bellum Myrtridaticum est magnum et necessarium.

At quia Pompeius est optimus Imperator.

Exinde iam confice hunc syllogismum:
 Magno, et necessario bello profici debet ^{optimo Imperator:}
 Bellum Mithridaticum ^{est} magnum et necessarium et Pompeius ^{est}
^{optimus Imperator:}

Ergo huic bello Pompeius Imperator profici debet.

Ubi rursus vides, quod conclusio indicet statum, iudicationem vero seu crinomenon non ñ denotet assumptio seu minor.

Hoc pariter evenit in genere demonstrativo. ut in oratione pro Marcello, cuius propositio est: maxima laus est Cofaris, quod Marco Marcello cognoverit.

Ratio: quia hoc laus superat etiam gloriam armis partam hinc si prodat hic syllogismus.

Ea est maxima laus Cofaris, quae etiam superat gloriam armis partam:

atque hoc laus, quam Cofar consecutus est ignoscendo Marcello superat gloriam armis partam.

Ergo est hoc laus maxima Cofaris, quod Marcello. y.

Uidem conclusio hic statum et assumptio seu minor crinomenon continet.

Atque hoc comparari eventum tentare poteris in genere didascalico.

¶: Est ne status unius orationis semper idem?

¶: Nequaquam, interdum enim est simplex interdum multiplex.

illone factus

Clodius factus

defectus.

orationes

sed seu vi

lonis profici

genoribz

sonis cum

lanitia.

proficiunt.

necessario.

+

+

Simplex est quando non aliud, quam unicum tantum quid
quiritur. ut: iure ne Milo Clodium occiderit?

Multiplex vero dicitur si duo vel plura in questione
veniant, hisque vel eiusdem vel diversorum generum est.

Eiusdem generis erit, quando quiritur, an exempli
gratia verres pecuniam acceperit à Leonida, ab Apol
lionio, et à Mamerthinis?

Est quippe hic triplex status coniecturalis.

Diversorum vero generum status erit, si inquiratur,
an exempli gratia aliquis iure hominem intereme
rit, simulque pecunia spoliaverit? prior enim status
qualitatis; posterior vero coniecturalis.

Q: Estne crinomenon eiusdem semper orationis gene
ris cum statu questionis primario.

R: quod non patet hoc in exemplo supra allato circa
questionem generis deliberativi. ubi status prima
rio questionis est definitivus, scilicet:

An Pompeius sit proficiendus bello Mithridatico.

Crinomenon vero seu iudicatio, bellum videlicet
Mithridaticum esse magnum et necessarium, et
Pompeium esse optimum Imperatorem.

Continet statum quantitatis, qualitatis et definitivis;

nam quod bellum Mithridaticum sit magnum, reducitur
ad statum quantitatis.

Quod sit necessarium, refertur ad statum qualitatis
et denique quod Pompeius sit optimus Imperator ad statum
definitivum pertinet.

Ex quo colliges, quoties in oratione varia ne Crino-
menon, quoties variant rationes seu argumenta
principalia, in iis enim semper consistit crinomenon,
sive indicatio: adeoque si prior et longior instructio
de dignoscenda indicatione displicerit, optime rem
talem expedies dicendo, illud crinomenon orationis,
quod tanquam argumentum principale, seu ut alij
loquuntur, proximum et immediatum, pro confirman-
da questione, seu propositione adducitur.

De Subsidiis artis Rhetoricæ.

Quænam et quæ Rhetorica requirit sub-
sidia, quibus ad eloquentiam pervenitur?

R: Quatuor. Naturam videlicet, artem, hoc est,
se ipsam exercitationem ac imitationem.

Q: 2. quid natura confert ad eloquentiam?

R: Ex parte animi conferre debet ingenium, iudicium,
alia quæ dona ad inveniendum, disponendam ad elo-
quendum necessaria.

Ex parte vero corporis canoram vocem solutam lin-
quam. p.

Q: 3. Quid ipsa ars ad hunc finem iuvat?

R: In primis subministrat certa quoddam precepta,
longa doctorum animadversione utriusque comprobata.
dein vel maxime perficit ea animi corporisque dona,
quæ natura homini concepit.

Q: 4. Quid huc facit exercitatio?

R: facit, ut quis acquirat habitum et facilitatem
dicendi iuxta regulas artis Rhetorices.

Q: 5. quonam requirunt ad exercitationem?

R: Primò exquiruntur lectis. cum plurimum auctorum
pro diversis materiis, cum unius probatissimi ductoris
pro stylo et formâ.

Secunda meditatio. ut sumuntur spatium ad cogitan-
dum quid in istis vel illis circumstantiis sit dicendum.

Tertio scriptio. nam cum stylus sit optimus dicendi effec-
tor magni valet esse sope scribere elaborationes iuxta
regulas artis Rhetorices componere.

Quarto Imendatio. illorum, quae primo scripta sunt.
 sunt autem imendationis tres partes, scilicet adiectio,
detractio, et mutatio. haeque partes optimè observa-
 bit orator, si, quae calore ac impetu concepit, in
 aliquod tempus reposita post intervallum saepius, et
 quasi aliena non nihil alta voce relegat detrahendo
 aut mutando, quae prius placuerant, et adiciendo,
 quae prius fuerunt omissa.

Dixi non nihil alta voce; ex hac enim mirum in modum
 orator advertet, an et quomodo eius compositio in
 aures incidat.

Q. 6. Quid imitatio conducit ad eloquentiam?

R. Imitatio confert, ut alius in dicendo peritis eva-
 damus similes.

Q. 7. Quotuplex est imitatio?

R. Duplex una dictionis, et altera rerum Imitatio
 dictionis in verbis et sententiis vel iisdem, vel pau-
 lulum imutatis consistit.

Sic exordium Catilinae, quod incipit. quo usque
 tandem v. facile vel etiam pueri imitari poterit,
 contra peccatorem.

V. 8. Quo usque tandem abutere, Ceuator patientia

Divina? quamdiu etiam hanc tua ista vita eludit?
 Quem ad finem se se inveterata irvabit impietas?
 nihil te impendentia pericula, nihil inferorum pondus,
 nihil error conscientio, nihil incursus domonem nihil
 severissimum iudicium tribunal, nihil huius os vul-
 tusq; moverant? Cetera tua scelera non sentis?
 Imitatio rerum est, quando auctoris illius, quem
 imitamus, inventionem aut dispositionem, aut elo-
 cutionem vel omnia simul in re simili vel dispari
 conamus exprimere.

Q: or. quinam modi imitandi censentur esse optimi
 et facillimi?

R: sequentes. Primo converte aliquem locum Ciceronis
 v: g: Mureti aut alteriq; cuiusdam proclari auctoris
 in linguam vernaculam, deinde illum interposito
 spatio cursus proprio manite converte latinam:
 Postmodum quod à te est confere et compara cum loco
 Julij vel Mureti. Atqui sic facillime styli tui
 discrimen ab illo Ciceronis vel Mureti. deprehen-
 dere et quod in tuo vitiosum est, emendare poteris.
 Secundo selige orationem Mureti. v: g: vel alterius
 aliquod, eamq; vel integram, vel tantam partem

illius illustriorem. Tum eius analysin seu compen-
dium confice; rationes seu argumenta eum in modum
collige et dispone, quo solet Thema seu solius materia
orationis ad componendam proferri Neo: Rhetorib.
Hanc postea Materiam tanquam tuam tractabis pa-
riter mente proprio, debiliq; modo exornabis.
Denique hoc tuam opus cum illo Musci vel alteriq;
compara, et tum, quantum ab eo receperis facile
perspiceris.

Tertio sume locum aliquem egregium eiusdem v.g:
Musci vel alteriq; illiusq; transfer ad aliud argu-
mentum simile vel contrarium, utendo eadem dispo-
sitione, iisdem figuris, Periodis, transitionib;.
V. g. An non uno alteroq; Exemplo potest ostendi
quomodo in praxi iuxta hunc ultimum modum
imitatio institui?

R: omnino. unicum itaq; ex innumeris. Exemplo
esto exordium pro deraturo. ibi Cic: incipit a suo
timore, cuiusquinq; causas ponit, primam adseribit
proprio nato, cum initio dicendi in omnibus
gravioribus causis comoveri soleat.

Sceleram attribuit iudicij novitati, cum pro Rege dicat.
quod non contigit.

Tertiam acufatorum crudelitati, et indignitati, quod
alter nepos avam in iudiciam adduxerit, alter
ferus contra Dominam testimonium dicat.

Quartam. defuncti ab ipso Cesare quid est suo pericu-
lo iudex audiat.

Quintam. ait esse ipsius loci insolentiam, eo, quod
de causa omnium gravissima intra Domesticos parides
dicat, nam ubi antea solebat, in foro, quo in loco
magnam dicendi alacritatem populi Romani con-
curfus afferat.

Jam si ea hunc locum exercitij gratia imitari velles
illud optime argumento de Christo patiente appli-
caves: pariter enim dicere posse te maxime ob quin-
que causa comovere videlicet primo ipso aspectu
Dei hominis in Crucem acti, quem paulo ante tota
Iolympoa venerabatur.

Secundo in iustissima sententia, quam contra iustissi-
mum Iudicem vilis hamuntio ferre non perhorruit.

Tertio: id eorum crudelitate à Iudo Traditoris Indig-
nitate.

Quarto: aeterni Patris Clementia qui ad scelera

coniect.

Quinto: denique prodigiis ut obscurati solis terrae motus.

Q. 10. Quid faciendum si quis hoc et similia concepit.

R. Tam studendam elocutione, ut eam in tuo argumento iuxta Iudaeam Cic. 2: vel alterius proclari auctoris exprimas servando quantum fieri potest eandem dispositionem eorundem partium exus, Periodos et figuras, ubi hoc unicum moneo, ne studeo imitandi usqueo ducas ut tua repudies et omnia ex alteri ore loqui velis, hoc enim est magna servitus et ingenii nimia contractio.

De Partibus artis Rhetorices.

Q. 1. quot, et quas partes requirit Rhetorica?

R. quinque scilicet inventionem, dispositionem, elocutionem, memoriam, et pronuntiationem. Nam invenire primo oportet quid dicas. deinde inventa disponere, tam exornare, et ultimo bene agendo profere.

Q. 2. Quid est inventio?

R: Est excogitatio argumentorum rerumque verarum aut veri similibus, quae propositionem, ut fides mereatur confirmant, et voluntatem Auditoris ad certos animi affectus commovent.

Q: 3. quid est dispositio?

R: Est argumentorum seu rationum ad probandum, et movendum inventarum per ordinem facta distributio.

Q: 4. quid est Elocutio?

R: Est rerum inventarum ac dispositarum cum ornatu verborum et sententiarum ingenuosa elaboratio.

Q: 5. quid est memoria?

R: Est firma elaboratio et expugnatio rationis perceptio.

Q: 6. quid est pronuntiatio?

R: Est ea corporis et vocis moderatio quam res inventa, et verba pro dignitate sua postulant.

At qui hinc cum eloquentia his quinque partibus confispat, et comparatur, nos quoque Rhetoricam nostram in quinque partes distribuemus. fit igitur.

Pars Prima
DE
INVENTIONE.

Cum finis oratoris sit apte ornateq; dicendo per-
suadere, persuasio autem optineatur per ascensum ex
parte intellectus et motu ex parte voluntatis hinc
quatuor inveniendae sunt oratori videlicet argu-
menta, et argumentatio, ad convincendum intellectum
fideiq; abstinendam; amplificatio, et affectus ad volun-
tatem comoverendam;

Caput Primum
De Argumentis eorumq; locis.
De
Argumentis.

Q. i. Quid est argumentum?

Q. Est inventa ratio ad faciendam fidem, hoc est, ad
moverendam intellectum, ut hic credat verum esse vel
vero simile quod dicitur.

Q: 2. Quotuplicia sunt argumenta?

R: in primis duplicia. certa nimirum et probabilia.

Q: 3. Quoniam habentur pro certis?

R: Primo eas sunt lumine naturali nota, ut esse Deum, p.
Secundo quae sensibus percipiuntur. Tertio. quae comuni
hominum consensu sunt probata; ut parentes esse hono-
randos quarto. quae in sacris litteris continentur, aut
ab Ecclesia definita sunt. p.

Q: 4. Quoniam dicuntur probabilia?

R: universi ea, quae bene penetrata virum prudente
possunt movere ad assensum.

Q: 5. an non alia supersit argumentorum divisio?

R: omnino et quidem valde celebris ab omnibus orato-
ribus recepta: nimirum divisio argumenti intrinseci.

Q: 6. quid est argumentum intrinsecum?

R: Est talis ratio, quae ex re ipsa, de qua agitur, ab ora-
tore depromitur, et ad propositionem stabilendam
accommodatur.

Seu si illa ratio, quae per se ex natura sua cum predi-
cato vel subiecto propositionis habet connexionem.

Seu denique, quae petitur ex visceribus causae, hoc est

ipsius propositionis, nempe ex predicato vel subiecto
quod propositionis sunt viscera.

Atque huiusmodi argumenta sunt, quod desumuntur
ex predicati vel subiecti definitione genere, specie, &
ut si E. g. vellem suadere, Rhetoricam esse amplecten-
dam; quia est ars apte ornateq; dicendi ad persuaden-
dam: hoc argumentum esset intrinsecum utpote ex defi-
nitione petitum.

Q: 7. Quodnam dicitur argumentum extrinsecum?

R: omnis illa ratio, quod neq; rei de qua dicitur, inest,
nec cum predicato, vel subiecto propositionis per se
ex natura sua connexionem habet sedq; aliunde
ex historia. v: g: oraculo. s: asunitur, et ad pro-
positionis confirmationem applicatur.

Q: 8. Unde sumuntur argumenta sic divisa et expli-
cata?

R: Ex variis locis, quos sequens explicabit.

Pars 2da.

de
Locis Argumentorum.

Q: 1. Quid sunt loci?

R: Sunt sedes argumentorum, quia in illis argumenta quasi resident.

vel Clarius, loci sunt sedes argumentorum ex quibus argumenta apta ad confirmandam propositionem defumuntur.

Q: 2. quotuplicis sunt generis?

R: Duplicis videlicet loci communes et Rhetorico proprio.

Q: 3. quinam vocantur loci communes?

R: Loci topici, ex quibus dialectica & quam Rhetorica sua deponunt argumenta. unde etiam communes loci dicuntur.

Q: 4. quod numerantur tales loci?

R: Sedecim. nimirum definitio, notatio seu Etymologia, Enumeratio partium coniugata, genus, species seu forma, similitudo, dissimilitudo, contraria, repugnantia, adiuncta, antecedentia, consequentia, causa, effecta, comparatio.

Q: 5. quare dicuntur loci topici?

R: Ideo, quia Aristoteles de iis tractat in Topicis,

ubi de topica, quae est ars locorum ad inveniendam
argumenta.

Q: 6. Quinam sunt loci Rhetoricas proprii?

R: Sunt illi, quibus sola haec ars pro inveniendis ar-
gumentis utitur. sunt autem sequentes.

1. honestam ac turpem.
2. utile et damnosum.
3. iucundum et molestum.
4. facile et difficile.
5. necessarium et absurdum.

Q: 7. An non loci etiam diffidentur?

R: omnino. in intrinsecos scilicet et extrinsecos,
intrinseci sunt qui argumentum probent intrinsecum.
extrinseci vero, qui extrinsecum suppeditant.
ubi notandum, ex illis locis alias esse ita intrinsecos,
ut rem aliquam plene explicent, omnemque eius lati-
tudinem quo ad presentiam Physicam, et Metaphysicam
comprehendam enumerationis partium. alias vero
sic, ut rem eiusque naturam non plene, sed partialiter
tantum exponant. et horum quidam aut consistunt

spemiam ut locus generis causa materialis, formalis. g. aut naturali solum vinculo cum re, de qua quod-
vitar, connectantur, ut accidens, proprium p.

Q. 10. Quot numerantur loci extrinseci?

R. In primis sex illi generi iudiciali, proprii, nimirum proiudicia, fama, tabula, iusiurandum tormentum, testes.

His tamen alij plures alias non minus utiles adiciunt.

Primo quidem pro eodem genere iudiciali leges.

2o. consuetudines legitime.

3to. ritus ac mores patrii.

4to. pacta et contractus.

5to. promissiones.

6to. ratio etiam humanum. p.

Deinde pro orationibus sacris huiuscunq; generis
1. Sacram scripturam 2. definitiones et traditiones
Eclesiæ. 3. Consilia. 4. Sanctos Patres, et sacro
scriptura expositiones. 5. Historiam Ecclesiasticam
6. Theologiam. p.

Septimo pro orationibus tam sacris quam profanis
propter iam asinulatos appologos et parologos.

octavo. adagia paremiar, et gnomas.

9. Symbola inblemata indignata. 9.

10. Sententias diversorum scriptorum.

11. eruditiones.

12. Exempla et authoritates quam veterum et recentiorum. 9.

Pars 3tia. De Definitione.

Q: Quid est definitio?

R: Est oratio, explicans naturam rei dicit enim, quid res sit.

Q: Quod duplex est?

R: Duplex una propria seu stricte accepta, quae ad Philosophos pertinet. altera impropria, quae alio nomine descriptio dici solet.

Q: quorum requiruntur ad definitionem propriam?

R: Duo: genus videlicet differentia. genus est predicabile de pluribus in quibus incomplete. seu ut à Rhetore etiam intelligi potest, est vox illa, quae de pluribus predicari potest, sub eadem significatione. ut arbor,

Avis, planta &c.

Differentia vero est predicabile de pluribus numero differentibus in quale quid, seu est talis vox, cuius significatio facit, ut res ab aliis, quibuscum in genere, hoc est, in predicato generico convenit, differat, et distinguatur. Sic v.g. in hac definitione. homo est animal rationale. vox rationale est differentia; quia per hoc predicatum homo differt ab aliis cum quo ut animal convenit.

Q: quoniam requirantur ad definitionem impropria.

R: Pariter duo. videlicet aliquid commune, cum aliis rebus non definitis, quod se habet per modum generis et aliquid particularis tanquam differentiam qua res definita aliquo saltem modo differt ab aliis rebus.

Q: quot modis fieri solet talis definitio?

R: variis. Primo per causas scilicet efficientem, finalem, materialem, formalem. g. Sic v.g. homo definitum, quod fit animal ex pulvere ipsius Dei manu conditum, et ad beatitudinem celestem procreatum, cui corpus mortale anima vero immortalis ratioque proditus. ubi vides, quod Deus fit causa efficiens beatitudo celestis causa finalis corpus causa formalis.

Hoc tamen ^A familia inventa non ita nuda est simpli-
citer, sed semper cum ornata oratorio sunt profere-
nda. Per effecta, quod fieri solet per verba, ut si
explicare velis, quid sit Eloquentia, dicere poteris,
illa est, quae effrenatos coercet, quos languentes exci-
tat, quos consilia de rebus maximis explanat.

Secundo per substantiva è verbis formata. ut
Eloquentia est maximorum consiliorum interpres
languentium calcar Effrenatorum disciplina. &c.

vel tertio per verba simul et substantiva et adiec-
tiva promiscue quemadmodum pietatem definiunt,
Sicut Ambrosius in Psalmo 110. pietas est amica
Parentibus grata Deo, Dominum conciliat necessitu-
dinem fovet Dei cultura, merces Parentum, filiarum
stipendium iustorum, tribunal egenorum, pactus
miserorum, suffragium indulgentia Peccatorum.

Quarto Per Proprietates, et accidentia. ut felis ani-
mal domestica caput habet buboni non ab simile
domum muribus perspargat, quos etiam in tenebris videns
misera in angulis aviditate confectatur.

et Quinto Per consequentiam. ut sol est lampas mundi

Quo diem efficit colores rebus tribuit plantis et animalibus non nullis vitam imperditas.

Octo. Per similitudines quando nempe res per similia explicatur quid sit. fiunt autem ex similitudine plerumque breves Metaphorae. ut flores sunt sydera terrestria, hortorum gemo, vivat mixto thecia. p.

Octo. Per enumerationem partium. Si Eloquentiam explicari poteris dicendo, quod sit facultas, quod ad persuadendum firmissimam rationem momenta invenit, inventa in ordinem digerit, digesta verborum et sententiarum splendoribus exornat, exornata memoria comendat, comendata cum variis Aggestus decore effundit, ad gratiam audientium, ad intellectus assensum ad voluntatis inflammationem, et ad satisfactionem totius populi.

Septimo. Per negationem et affirmationem, dicendo in primis quid res non sit; deinde subiungendo, quid illa sit. Sic eleganter Cicero pro damno suo defixit Populum Romanam, primo dicens, quid non sit populus Romanus. An tu populum Romanum esse illum putas, qui constat ex iis, qui merce de conducuntur, qui impellantur, ut vim inferant magistratibus. ut obside-

ant senatum? optent quotidie eodem, incendia
rapinas?

Post hoc adhibet ironiam, quae ordinariè, dum hoc modo
res aliqua definitur, acie scribitur, locum habere
potest.

O. speciem, dignitatēq; Populi Romani, quam
reges, quam nationes exteræ, quam gentes ultimæ
pertinere, multitudinem hominum ex ferreis con-
ductis, ex facinorosis exagerantibus conflata.

Tandem sufficit quid sit populus Romanus. dicendo:
Ille populus est Dominus Regum victor atq; Imperator
omnium gentium.

Octavo. Per adiunctam seu circumstantias, prae-
cipuè dum persona, res aut actio aliqua.

Exponitur per figuram Hypothiphoseos Ethopis
de quibus suo loco. unicum hic proinde cape exemplum,
in quo latro sic describitur. videte hominem oculis
fulgarantibus, super cilio hirsuto et appeso, crines
sylvæ instar impexi, eminenti dorso, ritu oris, et
hiatu emerso, voraginem putei et charybdis,
vultu tam effro et ad terrorem minaci ut Medusa
effigiem intueri te existimes.

voce poro tam amabilem se pandit, ut rubidam Leonis, genitum struthionis aut trachionis audire se putes. quid reliquos corporis malus commemoro?
Ex pallatio eloquentio .

Nono. Per comparationem fulgorem ut si quempiam diis esse tygride ferociorem, lupis voraciorum, Leone iracundiorum saxo, et rupe duriorum . p .

Item Alexandro gloriosiorum, Augusto feliciorum, Creso ditiorum, Absolone pulchriorum, Junatha amantiorum . p .

Q: Quomodo ducendum est argumentum à definitione tam propria quam impropria .

R: In primis illud, de quo questio instituitur, derivando; tum illam ipsam definitionem pro argumento ad probandam et confirmandam propositionem assumendo. ut: Rhetorica est ars apte ornateque dicendi. Ergo merito pro aliis rebus est addiscenda .

Pars 4ta.

DE Etymologia.

Q: i. quid est Etymologia?

R: Etymologia s: quod grece ab Etymon, et logos, Latine notatio dicitur, logos s: est locus qui originem

aut significationem nominis inquirat et exinde argumentum aliquod eruit.

Q: quomodo ex hoc loco argumentum eruitur?

Q: indagando originem aut vim significativam nominis, de quo questio formata, et cum id ipsum quod inventum est, pro argumento Thematicis accommodando, ut: consul est, qui consulit patriam: non igitur Giso consul, qui eam erexit.

Q: quando orator hoc loco utitur?

Q: potissimum, quando laudandi, vituperandi, irridendi, iocandi & occurrit occasio. quemadmodum Cicero sapienter iocatus est, in nomen verris, nunc à verendo, quod scilicet ficulorum bona furando verberet, hoc est corraderet, nihil ipsis relinquendo: nunc ab horreo, non castrato, qui verber dicitur.

Q: quid ultra circa hunc locum observandum?

Q: ne unquam aliquid ex origine aut significatione nominis aducatur, quod rei non apte conveniat, ipsiusque naturam & exprimat. Sic ex nomine Divarum Casbaro, Ursulo appellato Lupi & valde difficulter aliquid veretur, quod in laudem harum colitum Caderet. nisi dicendo, eius modi nomina, non

consilio, sed casu et fortuna his divis obligasse.
 uti dicere posses, Sanctam Barbaram Barbaram quidem
 fuisse nomen sortitum, inderim tamen inter tot tor-
 menta Martyrem fuisse mitissimam. p.

Q: An non etiam alio vocum lusionis, ad hunc locum
 reducuntur? ..

Q: Omnino et quidem in primis anagrammata ca-
 pitalistica, cronochronistica. p. quod licet ex ipsa nominis
 origine non fiat, ex ipsius tamen litteris seu ex ipso
 nomine fiat. ut. Roma, amor, mora, maro, logica,
 caligo, Sigismundus, dignus musis, p.

Secundo huc revocantur verba equivoca, hoc est
 ambigua et diverso significationis vocabula, unde
 iocus esse potest. huiusmodi hoc disticon continet.

gallia dat pares, grandes sed Iberia nutrit;
 Gabos Hispanis quis negat esse pares?

valet proinde hic locus plurimum ad accomina-
 ad perstringendum ad delectandum; sic cum à More-
 nate non hospitale Cliers interrogaretur, qui valeat
 reposuit:

Non bene Mocras valeo, quia me sine conas.
 Quali etiam est illud:

Papa Pius quintus moritur: mirare tot inter
Pontifices, solum quingensuisse Pios.

Testis huc spectant vocum nominumque inter pretatio-
nes. ut si quis Divam Margaritam, Margaritam gem-
mam esse contendat, Divum Elephanum coronam,
Divum Laurentium laurum triumphale .p.

Pars sta. ^{de} Coniugatis.

Q: Quid sunt coniugata?

R: Sunt ea vocabula, quae ab uno primitivo orta,
varie commutantur, terminantur, ac inflectuntur.
ut pie pietas ab adiectivo pius.

Q: quomodo ex hoc loco ducitur argumentum?

R: unum ex derivatis assumendo, et tum ex hoc altero
inferendo. ut: Christianus esse vis; Ergo Christiane
vivas nece esse.

vel Christiane non vivis: Ergo nec Christianus dici
potes.

Q: qua ratione differt locus conjugatorum ab nota-
tione nominis seu Etymologia?

R: Per hoc, quod in notatione formetur argumentum

à primitivo ad derivatum, vel vicissim à derivato ad primitivum. Contra in usu conjugatorum ab uno derivato pariter ad alterum derivatum.

unde si dicis: Christianus es: Ergo Christiane vivas necesse est q. sunt conjugata.

Si vero dicis Christianus es: Ergo Christi vestigia sequi debes: erit argumentum ab Etymologia; nam in hoc posteriori exemplo Christianus est derivatum et Christus primitivum. in priori exemplo autem utraq; est derivatum.

Ceterum quo ad usum convenit hic locus cum notatione.

Q: quoniam observandum, ne ex conjugatis mala fiat illatio.

R: videndum primo est an illud, quod dicitur de uno ex conjugatis, ei competat, et conveniat qua tali seu quia et quatenus conjugatum est.

Hinc male sequitur Rhetores sunt pona digni ergo etiam Rhetorica;

q. erim Rhetores non sunt pona digni, quia Rhetores sunt, sed quia aliquid criminis perpetrarunt.

Videndum Edo: an conjugata non sola voce, sed etiam significatione conveniant. unde male inferres: homo es: ergo humana spectare debes nam homo

^{to} ^{iam}
 A humana non habent eandem significationem; quia
 ho humano hic non auipitur pro eo, quod spectat ad
 hominem sed pro rebz terrenis, et caducis.

Bene autem sequitur: homo sum: ergo nihil humani
 à me alienum puto.

Pars 6ta. De Enumeratione.

Q: quid est enumeratio partium?

R: Est oratio, qua totum aliquod distribuitur in suas
 partes. Estq; hic locus confundisimul cum pro argu-
 mentis inveniendis cum pro amplificandis.

Q: quid est totum? quid est pars?

R: Totum est collectio omnium partium alicuius rei.
 Pars vero est aliquid totiq. potest nihilominus ali-
 quid esse totum respectu unig, et pars respectu
 alterig.

Sic manus est aliquod totum respectu digiti, et pars
 respectu totiq corporis.

Q: quot numerantur tota?

R: novem. genericum scilicet, specificum, logicum,
 Physicum Metaphysicum, integrale, morale, artifi-

ciate, et aggregatam.

Q: quodnam dicitur totum genericum?

R: quod sub se continet plures species virtutum, puta
charitatem, temperantiam, humilitatem. &c.

Et plures partes specificas. ut virtus continet sub se

Animal quadrupedes, aves, pisces, vermes. &c.

avis aquilas, Cygnos. &c.

ubi notandum unicam latig genus patere, quam alte-
rum, id est, plures partes sub se continere; sic latig
patet animal, quam avis, piscis &c.

Q: quid totum specificum?

R: quod sub se continet plures partes numericas,
seu plura ut vocant, individua per individua huius
intelligentes ea, quod sunt plura numero, hoc est, quod
in natura conveniant, et non aliter differant quam
quod unum non sit alterum ut plures equi, qui licet
colore, etate. &c. discrepent, in natura tamen con-
veniant; color enim etas. &c. tantum faciunt diver-
sitate accidentalem.

Q: quod vocant totum logicum?

R: quod suam existentiam, et essentiam precise habet,
et in intellectu unde etiam totum rationis et virtutis

appellatur. quale. v. g. est val panfer Hircoscervos
 A more illud quod à parte rei non datur licet forte
 de se sit possibile.

Q: quid est totum Phisicum?

Q: quod habet plures partes essentielles, hoc est,
 tales, ex quibz res aliqua componitur, ac constituitur.
 ut anima, corpus, et inter duo hoc unio quibz confi-
 sit homo secundum suum esse proprium seu
 naturale spectatus.

Q: quod dicitur totum Metaphisicum?

Q: quod in se quidem et à parte rei est unum indivisibile
 quod, partes tamen, vel potius quasi partes habet secun-
 dum nostrum modum concipiendi. Cuiusmodi totum est
 Deus in se simplicissimus in quo tamen instas partium
 concipi possunt eius Divinae perfectiones v. g. omni-
 potentia, misericordia, iustitia, bonitas, & quamvis
 sint una eademque simplicissima. &

Q: quodnam appellatur totum integrale?

Q: quod plures habet partes integrantes, hoc est,
 tales, quae faciunt, ut totum aliquod dicatur integrum.
 ubi sunt pes, manus, digiti in homine. nam si ex partibus
 etiam vel unica desit, corpus iam non potest dici inte-
 grum.

sunt autem ex his partibus alie ~~et~~ necessario, alie
solum accidentales. necessario sunt, sine quibus
res aliqua nequit subsistere, ut caput, cor, venter &
in homine.

Contra accidentales dicuntur, quod a re possunt adesse,
quin ista pereat, ut: digitus, ^{per} manus.

Q: quodnam denique ^{dicitur} indigitum solum morale?

R: omne illud, quod partes habet iuxta existimatione
hominum seu, quia homines sic existimant. unde
etiam non nullis solum existimatum dicitur, ut ex-
ercitus huius partes sunt duces, legiones, milites, &

Q: quodnam denum est solum artificiale, quod
aggregatum?

R: artificiale est illud, quod partes habet manu
artificis elaboratas, et juxta regulas artis conjunc-
tas. quale v.g: Est templum cuius partes sunt ar-
ches, parietes, imagines, statuae ornatus, &

Aggregatum vero est, cuius partes casu aut industria
fuerant accumulatae. ut canulus lapideus

Q: quomodo ducitur argumentum ex enumeratione
partium?

R: Recipiendo partes totius et hanc per illationem

descendendo ad ipsam totum.

Q: quomodo hoc fieri potest?

Q: duobus; primo. si affirmatis partibus affirmetur totum, ut. in Pompeio fuit scientia rei militaris, virtus, auctoritas, felicitas, celeritas, innocentia, temperantia, fides, facilitas, ingenium, humanitas. Ergo omnis virtus Imperatoria.

Secundo. si negatis partibus, negatur totum. ut. cum. è Roma pulsus est. Dullig non erat in republica consul, non senatus, non consensus populi libri, non mos patrum, non iuris et equitatis ratio igitur non erat tam illa civitas.

Q: debent ne semper omnes et singula partes enumerare?

Q: cum distinctione. si ex partibus vis inferre totum, quod consistit in aliqua collectione, cui accomodatus particula universalis omnis aut nullus tunc aut alia his equivaleat, tunc omnes aut singula partes debent necessario recenseri:

Non enim sequeretur omnes Rhetores fuisse in templo et audire sacram si hoc non de quolibet ex eorum collectione verificaretur in particulari hoc est, De Petro, de Paulo. &c.

Si verò vis argumentari à partibz ad totum, quod non consistit in tali collectione universalis, tunc sufficit enumeratio partium precipuarum et notabiliorum. ut: omnes Messanae urbis partes admirationem excitent:

Quis enim mare, portum, moenia, pallatia, plateas, fora, Theatrum, fontes, hortos, Messanae non admiretur? Tota igitur urbs Messana admirabilis est.

Quod illatio utiqz bona est licet partes minz principales, minzriue momenti non recensentur: has enim partes orator non considerat, cum ad rem nihil, vel saltem non multum facere videntur.

Q: An non etiam potest formari argumentum à toto ad partes sicut à partibz ad totum?

R: omnino. Est enim par utriusqz modi argumentandi ratio, ut patet, si procedens Exemplum subvertas, dicásqz: Tota urbs Messana admirabilis est. Ergo mare, portus moenia, pallatia, plateae, fontes, hortus &c. admirationem merentur.

Q: quid ultra circa hunc locum est observandum?

R: Erino ne pars aliqua principalis et considerati-

ore digna omittatur, vel eadem pluries repetatur, vel
nimis temporis ad unam describendam infumatus cum
ceterarum partium invidia.

Ado ut in recensendo debitus ordo quantum fieri po-
test observetur, v. g. in descriptione palatii non sta-
tim à tecto descendendo ad fundamentum aut vicissem
à fundamento ad tectum.

Adio ut figurarum varietate enumeratio illustre-
tur.

Pars Prima De Genere et Specie.

Agitur hic de utroque et loco simul quia sine specie
nec genus intelligi, nec argumentum ex uno sine altero
duci potest.

Q. quid est genus?

R. Genus s. prouti iam supra de definitione diximus
est predicabile de pluribus specie differentiibus in quibus
incomplete. seu ut hic cum aliis clarius loquar: est
tatum quoddam plures sub se continens partes comu-
nitione sui similes, specie vero differentes. Quale
v. g. est animal, quod sub se tanquam partes

Comprehendit omnia animalia, tam rationalia, quam irrationalia puta, hominem, Leonem, ursum, aquilam. Quod partes omnes in hoc predicato generico, animalis videlicet conveniant, sibiq; invicem ob comunione[m] et participationem huius predicati sunt similes; quia homo est animal leo est animal. Et sola specie differunt.

Q. Quid est species?

R. Species seu forma est predicabile de plurib; numero differentib; in quid. seu sicut communiter à Philosophis definitur: est pars generis subiecta, quod pariter veluti totum plura sub se individua solo numero in diversa continet.

Sic homo est sub genere, quod est animal et sub se comprehendit plura individua tanquam partes, videlicet Petrum, Paulum, Cosarem, Marcellum.

Q. quomodo ducitur argumentum à genere?

R. Affirmando in primis vel negando aliquid in genere, et tam illud per illationem predicando de specie, ut: virtus est amabilis: Ergo etiam modestia est amabilis. Nam quidquid competit generi, id etiam competit speciei quod continetur sub genere.

Q: Qua ratione formatur argumentum de specie?

R: Primo aliquid affirmando de specie, ad illud
illative explicando, et dicendo de genere. ut: Pie-
tas est in hoc Adolescente: Ergo etiam virtus.

Q: quam dolam utuntur oratores his locis?

R: quando cunque volunt traducere Hypothe-
sin Thesis seu vicissem Thesis ad Hypothesin.

Est autem Thesis propositio infinita generica
et universalis, quod abstracta specie, et ab
omnibus circumstantiis personae, rei, loci, tem-
poris, modi. p. solūmodo loquitur de genere, ut:
virtus est amabilis.

Contra Hypothesis est propositio finita, specifi-
ca, et particularis, quod in certis circumstantiis
agit de specie, ut: Modestia Adolescenti omni
loco, et tempore est necessaria.

Q: quid observandum est in tali reductione?

R: ut ea, quod in Thesis dicta sunt de genere, bene et
comode applicentur rei, de qua agitur in Hypothesi,
cum veritate tam figurarum tam verborum quod
sententiarum.

Q: quomodo hoc res in praxi debet institui?

R: Hoc modo. Primo habita Hypothesi seu propositione particulari, ac finita inquire, sub quo nam genere, seu Thesi talis propositio comprehenditur. Quam Thesin ubi invenes, eam veluti propositionem universalem probabis, confirmabis, illustrabis, et amplificabis.

Postea fac transitum ad Hypothesin seu propositionem particularem, quam pariter probes, confirmes, illustres, et amplifies.

verum hoc res melius clarescet in exemplo. sit igitur hoc Hypothesis, qui in Rhetorica excellunt, Merito maximi sunt estimandi. iam inquire, sub quaenam seu Thesi hoc propositio contineatur, et facile deprehendes, eam sub nullâ aliâ, quam sub hac comprehendendi: in quavis arte excellentes semper maximi estimabantur. quam proinde Thesin absque magno labore dilactare potes v. g. ab inductione eorum, qui in aliis artibus, et scientiis, excellere ac propterea honorati sunt. huiusmodi, post cuius morem plures civitates disceptarunt, cuiusnam tantus Poeta civis fuerit; cum quilibet inde non exiguam

eandem et gloriam sibi accessuram speravit.
 Epictetus Philosophus cuius etiam Lampas viciolis, quae
 ad conscribendos libros nocte adhibuit ingenti post eius
 obitum pretio, videlicet teste Luciano Seyro tribus
 Drachmarum milibus venit. Archimedes, in cuius
 gratiam à Marcello in obsidione Syracusarum suo
 Militi serio Mandatum est, ut urbe potitus, uni huic tam
 quo celebri parceret Mathematico; quamvis postmodum,
 dum civitas caperetur et ipse animo et oculis in terra
 defixis, formas geometricas describeret; ignotus ab
 ignoto nil inde fuerit interfectus. p.

Porro si placet, poteris hanc Thesin seu propositionem
 universalem ulterius dilatare petendo materiam ex
 aliis locis quae ad rem videtur conducere, v. g. à cau-
 sis effectis, contrariis, similibus, comparatis p. ad
 modum illum, qui in materia de christo abunde exsim-
 plicatur.

ubi tamen semper notandum et adhibendum est, ut
 eius modi res, ac materias semper bene connectas fi-
 gurisq; commodis et variis juxta earum exigentiam
 et meritum exquisitè exornes.

Tum, ubi Thesin hanc s. quod etiam de aliis omnibus

intelligendum volo. Tali modo elaborasti, transibis
ad Hypothesin, seu propositionem illam particularem,
qualis est nostro exemplo: qui in Rhetorica excellunt
merito maximi sunt estimandi dicendo v.g. quod si
vero hi excellentissimi artium liberalium Magistri
ut audistis, tantam sibi laudem, ac estimationem
coram literato orbe promoverunt, qualem quendam
gloriam, sibi non comparabunt.

Isti, qui singulari Eloquentia studio, gratia, et
arte se se eminenter commendabiles reddunt. ut sole
quo non solum ut facultas Poeta aures delectando
delectat, sed insuper tam profunde docet tamq.
fortiter simul et suaviter movendo trahit, ut veluti
potentissima Regina omnium animis dominari,
imò quasi eis in eos habere videatur. Hoc quidem
etiam cum Philosophia de admirandis naturae secre-
tis discant. Nec non cum Astrologia coli sidera
contemplatur; non tamen ita simpliciter nude ac ru-
diter sed exquisitissima verborum ac sententiarum
pompa eamq. in finem, ut martialia animos non modo
super terrestria et caduca sed etiam supra sidera
extollat. p.

Quam proinde Hypothesin seu propositionem Hypo-
 teticam: cum oratoribus hic loquor, apud quos propo-
 sitionis Hypothesica non est talis qualis apud Philosophos
 conditionalis est, sed est ea quam supra explicavi: /
 aliis rationibus, rebusque in ventis mirum in modum
 extendere potes, ita ut eiusmodi compositio in to-
 tam orationem excurrat. quod defacto multi fa-
 ciunt, qui in exordio ponunt Thesin, tum ab hac
 transitum faciendum ad Hypothesin tanquam propo-
 sitionem directam, et principalem eam per totum
 orationis decursum tractant, et prosequuntur.

Q: qua ratione orator absque longiore indagine
 et citra errorem invenire polest Thesin seu propo-
 sitionem universalem sub qua Hypothesis aliqua con-
 tinetur?

R: Hanc ut sine errore deprehendat videndum
 est in quonam genere subiectum propositionis Hypo-
 thesis seu species involvatur, tu si seclusis saltem
 aliquibus substantiis predicatum Hypothesis ac tri-
 buat huic generi reposito habebit Thesin semper rec-
 tissimam. ut: modestia religioso homini est ne-

cepsaria: virtus Religioso homini est necessaria.
 prior est Hypothesis, posterior Thesis. Dixi autem
 seclusis saltem aliquibus circumstantiis, non enim
 requiritur, ut omnia semper adiuncta, precipue
 personarum p. in Thesi continentur, sed communiter
 sufficit, ut in ea subiectum sit genericum. hac itaq;
 ab oratoris pendet iudicio, quasnam circumstantias
 non nunquam etiam in Thesi ab Hypothesi velit au-
 pere mutuas.

Q: Estne omnis Hypothesis ad Thesin reduci-
 bilis?

R: Negative. nam illa solum in hunc modum revo-
 cari potest, cuius predicatum etiam convenit sub-
 iecto Thesos sic Cui: hanc Hypothesin: Clodius
 est Milonis Infidiator: non potuit reducere ad
 Thesin, qualis hoc esset: omnes homines, vel saltem
 omnes Romani sunt Infidiatores Milonis. quod
 utiq; universaliter verum non est.

Ad hoc in praxi orator probe consideret, necesse
 est, an scilicet predicatum Hypothesis sit necessa-
 rium vel solum contingens: si necessarium tunc
 reductio procedit, si secus, si solummodo sit contingens,
 cuius modi est in allato exemplo.

Q: Quam ob causam orator utitur tali reductione?
 R: Holissimum ob duplicem. primo ut hoc modo lati-
 orem discurrendi campum sibi adaperiat quod plurimū
 facit ad Majestatem et pompam orationis. Et do. ut sic
 facilius propet Hypothesin: nam postea quam
 cum veritate ostensum de genere E.g: virtutem esse
 expetendam, abq; nullo negotio etiam ostendi po-
 test de specie, videlicet A liberalitatem. v.g: expe-
 tendam, eo quod hoc sub virtute tanquam suo genere
 comprehendatur, hic tamen cavendum ne facile
 dicitur in exponenda Thesi commoremur, sed citius
 redeamus ad Hypothesin de qua oratio instituta est.

Q: quomodo differunt hi duo loci generis videlicet
 et speciei ab enumeratione partium, prout hic
 locus etiam involvit totum genericum, et specivi-
 cam, seu Genus et Speciem, ut supra diximus.

R: Per hoc; quod genus, in quantum est genus, sub se
 contineat partes comunionis sui similes id est, in
 ratione seu significatione generis convenientes,
 ita, ut alteri etiam in sit illud predicatum, quod
 genus in uno similitur, et sui genus de omnibus
 dici possit. v.g: Justitia est virtus, temperantia

est virtus.

Species vero, in quantum est species, sub se comprehen-
dit plures partes solo numero distinctas: quam particu-
lationem locas ab enumeratione partium n̄ attendit,
sed eos solummodo in ratione partium precise quā
talium, seu in quantum partes sunt, considerat resei-
endo, an sint comunione sui similes, an solum indi-
viduales, et solo numero distincto. hinc virtus in
quantum respicitur, precise ut habens partes simp-
liciter, revocatur ad locum enumerationis, inquan-
tum vero consideratur, ut habens partes, n̄ quales-
cunque, sed comune sui similes, spectat ad locum de
genere. Quid idem cum propositione dicendum
est de specie. alia insuper differentia esse potest;
quia quodocunque argumentamur à genere ad speciem,
semper à specie ad individua verè semper et ordinariè
fit illatio unius tantum partis sine ulla distributione
ut: virtus est amplexu digna ergo etiam modestia,
quam tamen partium distributionem enumeratio ex
natura sua exigit, ut supra diximus.

¶ Quia ratione argumentatio à specie ad individua
instituitur: seu quomodo reductio speciei ad indivi-
dua ab oratore debet absolvi.

R. Eodem profus modo, quo reductio generis ad speciem, species ad genus instituitur, nisi hoc unico discrimine, quod in ista via processus à genere ad speciem vel à specie ad genus; in illa vero à specie ad individua, vel ab his ad speciem:

Pro exemplo fit v.g. hoc propositio, Laudandus est Divus Patriarcha Benedictus, Divus Benedictus s. uti vides; hic est individuum, quia à quocumque alio ex Sanctis solo numero differt.

Nam si cupis hanc propositionem reducere, ad speciem, indaga, sub quam specie ipsius subiectum videlicet Divus Benedictus contineatur. Deprehendes autem illud contineri sub variis speciebus videlicet, Confessorum, Patriarcharum, Prophetarum &c. Proinde selige unam ex istis speciebus, quæ Hypothesi tuæ videtur magis idonea: idonea autem erit ista, sub qua Hypothesis directe continetur.

Quare si in alato exemplo velles Laudare Sanctissimum hunc Patrem proiise ut Patriarcham malefaceres, si de specie confessorum prius dispereres; cum necessarie de Patriarchis hic discurrendum esset.

Postquam verò rectam et legitimam speciem deprehendisti, eamque iuxta modum supra allatam elaborasti, parabis transitum ad individua ubi tamen annotandum, proprie et rigorose loquendo, hanc non esse reductiorem Theses ad Hypothesin sed tantam revocationem speciei ad individua, licet utraque revocatio extra rigorem ab oratoribus confundatur.

Pars octava.
De
Similitudine.

Q: Quid est similitudo?

R: Est collatio duorum vel plurium inter se, propter aliquam convenientiam in aliquo tertio. ut: sicut aurum probatur in fornace; Ita justus in tribulatione. In quo exemplo aurum, et justus conferuntur inter se ob aliqualem convenientiam, quam habent in aliquo tertio, nimirum in probatione seu tentatione: quemadmodum enim aurum, an bonum, ac verum sit, probatur in igne, ita etiam justus, an verè justus sit tentatur ac probatur per tribulationes seu persecutiones.

Q: Qua ratione argumentum ex hoc loco ducitur?

Q: Conferendo res inter se propter convenientiam,
quam habent in aliquo tertio. ut in corpore, si eius-
modi est, quod reliquo corpore noceat, uti, ac fecari
patimur membrum aliquod potius, quam totum cor-
pus intereat: sic in reipublico corpore, ut totum
salvum sit, quidquid est pestiferum an putabatur.
ubi vides quomodo nos cum reipublico Administra-
toribus conferamus in hoc, quod quemadmodum
hic in reipublico corpore, ita est nos in propriis ea,
quod nociva sunt an putamus.

A: Quenam proferbitur regula formandi argu-
mentum ex hoc loco?

Q: unica et quidem facillima, quod uni ex rebus
inter se conferendis convenit, etiam alteri conve-
nire ostendatur.

A: Ad quid orator utitur similitudine?

Q: Potissimum ad declarandam argumentorum
obscuritatem vel subtilitatem.

Similitudo enim in tantum solummodo probat aliquid,
in quantum illustrat, et declarat aliquam rem, atque
hinc est etiam probabile inventum ad faciendam
fidem, valetque ad persuadendum. unde merito

inter locos topicos numeratur; quia eo facilius inducimur ad aspersum alicuius rei, quo clarius eam in aliquo simili cognoscimus.

Est autem hic locus intrinsecus, non extrinsecus, ut: Galen Masinius et alique contendunt. ratio huius est, quia convenientia propter quam duo res inter se conferuntur, est in ipsis rebus, in unaquaque nimirum particulariter et in adaequale.

Est enim in subiecto vel predicato propositionis illa pars similitudinis, quae per se a se natura sua connexionem habet cum re altera, à qua similitudo ducitur; cum unum simile essentialiter et per se respiciat alterum necesse sit simile per aliud.

Q: habetne similitudo multam roboris ad faciendam fidem?

R: omnium locorum, de quibus argumenta ducimus, nulli fere minus est quam similitudini. ad imperitam vero multitudinem, quae fronte sequitur, docilemque se probat natus est accommodatio.

Q: unde similitudines eruantur?

R: Ex tota rerum universitate. Cogitandum igitur est, quoniam ex istis rebus, de qua agitur, habeat convenientiam, ut: si vis v. g. explicare,

quantam Breve, levisq; verbum fope nocuerit, inquirere, quidnam ex alijs rebg pariter levisq; eiusmodi verbo converiat, quo ad effectum; Et reperies, quod v: g: parva et contempta scintilla quo fope magnum excitavit incendium, non exiguam cum illo habet convenientiam. unde formaliter hoc similitudo, sicut parva scintilla fope magnum excitavit incendium. sic Breve quandoq; verbum ingens excitavit bellum, integras domos familias et urbes exinxit .f.

Q: quot modis similia solent efferi?

R: varijs. Primus tamen et comunissimq; modus est, quo res una per prothesin in comparationem adducitur, et tum huic altera, de qua questio est, per abodosin annexitur; promissis tamen utroq; tam in prothesi quam abodosi requisitis particulis similitudinem notantibg. prol: Si igitur in qua ab uno simili ducitur argumentum ad alterum, reponitur quemadmodum sicut, velut, g. Abodosi vero, in qua ad aliud simile progredimur, illudq; absolviq; promittitur non secus, haud aliter

Ita, sic pari pacto, eundem in modum q. ut: sicut
sol eminet inter sidera, ita auram inter Metalla.
Q. debentne semper in usu similitudinis eiusmodi par-
ticula adhiberi.

R. quod non possunt enim pro libitu in prothesi
aut subodori nonnunquam omitti, et tunc erit simili-
tudo imperfecta. ut dum dicitur: vorax es ut lupo.
stupidus es ut asinus. p. quod idem est implicite
ac si diceret: quemadmodum lupo, ita et tu vorax
es: imo solent n. raro similitudines ita contrahi, ut nul-
lo appareant particula denotantes similitudinem
sed solum lateant, et subintelligantur, quod fit dum
dicitur v. g. militia est vita hominis super terram.
quo propterea etiam similitudo implicita, et occulta
nuncupatur, ex prepa ita erim sonaret.

Quemadmodum militis, ita etiam in hac vita contra
hostiles impetus dimicandum et pugnandum est.

Quomodo autem deinde, omisso his particulis simi-
litudo differat à Metaphora dicitur alibi. Porro
alios modos affirmandi similitudinem, videre licet
suis in locis, ubi de christa et oratione.

Q. an non etiam alia ad similitudinem revocantur?

R. quod sic, videlicet fabule, parabole, symbola,

implemata, hieroglyphica, ut protegs omnia veritatem aliquam representant in similitudine tanquam in speculo vel imagine, occulta interim vel expressa applicatione per lemma. v. g. seu per inscriptionem aut affabulationem.

Q: quidem deniq; cavendum circa similitudines.

R: ut non sunt nimis viles, et le viculo, ne contempta et nauseant creent, nec nimis prolixæ, et multone Auditorum defatigent.

Pars gna. De Dissimilitudine.

Q: quid est dissimilitudo?

R: quemadmodum similitudo (ut dicem) est collatio duorum vel plurium inter se ob convenientiam in aliquo tertio, ita è diverso dissimilitudo est collatio duorum vel plurium ob inconvenientiam, quam habent inter se in duob; vel plurib; tertis, hoc est, in affectionib; qualitativib; proprietativib; aliisq; predicabilis tam essentialib; quam accidentalib;.

Q: Quomodo ex hoc loco argumenta eruiuntur?

R: Conferendo et adducendo duos vel plures res

Disconverientes in duobus aut pluribus testibus simulque
exinde aliquam veritatem vel saltem aliquam veri-
similitudinem inferendo, ut: Grammaticus oratorum
plures in sua oratione potest omittere et negligere:
orator igitur eas in oratione adhibere necesse est.
ubi vides, quod grammaticus et orator in vicem con-
ferantur disconverientes in his testibus, quod vi-
delicet non debeat attendere ad oratum in sua dic-
tione: quod est primum testium: iste vero debet
attendere, quod est alterum testium, simulque ipsa
illatio et conclusio.

Q: debetne semper in usa dissimilium fieri aliqua
illatio?

Q: quod non fortissime enim res dissimiles sibi invid
tantum aponuntur, omnia omni illatione saltem expressa
prodicando de singulis diversas ipsarum effectiones. p.
in quibus disconverunt. quemadmodum Tullius in illa
pro Murena juris consultum supplicium Imperatorum
dissimilem ex dissimili probat ex simili utriusque
Audis, ait vigilas tu de nocte ut quis Consultoribus
respondeas; Ille, ut, quo interdicit, mature cum exer-
citu perveniat. de gallorem illum Evacuatam can-

tu exsuscitatur. Tu actionem instituis; ille aciem instruit. Tu caves, ne tui consultores, ille ne urbs aut castra capiantur. ille tenet et fit ut hostium corpus, tu, ut aquo pluvio arceantur. ille exercitus est in propagandis finibus, tu in regendis.

Q: qua ratione dissimilitudo instituitur et conficitur?

Q: Concipiendo duas vel plures res, earumque affectiones et qualitates, q. ab affectionibus et qualitatibus rei, de qua quaestio est, diversas, tum illas in unaqueque predicandum ut in exemplo primum abato, et porro in sequenti videre licet. vis. v: q. hominem de rebus suis minime prospicientem confundere per dissimile.

Jam indaga, nam aliud quisquam in rerum natura invenias, quod rebus suis optime consulit, et rogetur v: q. formicam dicendo igitur: formica rebus suis optime consulit, et homo de suis minime prospicit. vel illative: igitur homo suas n̄ debet negligere. Dissimilitudinem absolvisti. Atque hoc intelligendum est de innumeris aliis dissimilibus quod ad hunc modum per quam facile sine

numero conficere poteris .

¶: quoniam alteris proscribitur regula in dissimilibus universim observanda .

¶: hoc praecipue, ut: quod uni ex dissimilibus convenit alteri non convenire ostendatur .

Sic Cic: Philip: 10: populum Romanum non esse patientem servituti, etiamsi reliqua partes eam suscipiant, à dissimilibus quiritur moribus probat hunc in modum: omnes nationes servitutem ferre possunt, nostra civitas non potest; nec ullam aliam ob causam nisi quod ille laborem doloremque faciunt quibus ut careant, omnino perpeti possunt. nota à Majoribus instituta, atque imbuti sumus, ut omnia consilia atque facta ad virtutem et dignitatem referamus.

En quàm eleganter etiam hoc in exemplo Romano eloquentis princeps utique dissimilium membro sua subjungat rationem .

¶: quod modis dissimilia solent efferi ?

¶: variis ad instar similiarum. quemadmodum autem ista potissimum per particulas similitudinem desolantes, ut supra videmus offerantur, ita è diverso dissimilia plerumque pronuntians solent per par-

diculas, ut vocaret, aduersativas, cuius modi sunt: at,
aff, verum, verd, sed, aliter, secus, contra p. aut per
alias formulas, quae quoad sensum his particulis aequivalent.
ut longe aliter, seu diverso profus modo res se habet,
longe differ est oratio.

Veluti autem in dissimilitudine praedicta particula non
raro cum ornatu omittuntur, ita etiam isto omitti pos-
sunt, ac solent nonnunquam in dissimilitudine. Quare
non minus bene dices: corpus ornat Episcopi ac purpura,
anima turpit Colchalis roxo vetatur uligine:

Ac si apodofis particulam aliquam aduersativam refigeres
v. g. contra vel anima verd p.

Q: ad quid conducit usus dissimilium?
R: praecipue ad confundendum, exprobandum irribendum
iocandum. p. Item ad inculandam obligationem quae
alicui vi muneris aut alio ex titulo incumbit ut vi-
dere est, in loco subij supra aducto, nec non in abata
dissimilitudine formicam inter et improvidum homi-
nem vel maxime enim hoc et similia movere solent;
praefertim si tam prothesis quam apodofis suscipit per
enumerationem vel per effectus p. diducuntur, inque
sua membra dividuntur ita, ut cuius membro con-
tinere aliud contra positum subijciatur: nam hoc

modo instructa dissimilitudo ignis stringit, surgit, et
convincit. quamquam nihilominus etiam multi prius soleant
elaborare tantam prothesin, et eadem postea subiungere
suam apodofin.

Q. an non etiam dissimilitudo nonnunquam eleganter
annectitur similitudini.

R. omnino fieri potest, si prius similitudo aper-
ta et perfecta sit: id est cum suis particulis sicut, ita per
aut imperfecta sit: id est omnis particularis permissus,
et postea iisdem in rebus, quas per similitudinem inter
se conferimus, disconvenientia aliqua ostendatur.
sit exemplum ab homine a prouto desumptum. ut ani-
ma rationis expecta telo mortis occumbere sinit,
aliqua quidem maturis, alia feris, ita parcarum
falo, et libidinis ferro subiaccit, quod quod ratione
prodicis sunt animantes; unum enim interitus est
hominis ac iumentorum: illud tamen in utriusque mori-
entibus est discrimen, quod illa occumbant, sed ut
post mortem nihil eorum supersit amplius, quod vivat
corpore patreginem. ac cineres sub earte sit. En dissi-
militudines annece prothesin: at hominis anima
etiam post fata ac cineres agit superstes confor aut

felicis aut infelicis eternitatis: En eig apodofia.
 unde colliges ea, quod fundant difsimilitudinem in
 quibusdam rationibus et predicatis diverfis, ob aliam
 rationem etiam evolvere fimilitudinem, differt nihi-
 lomino difsimilitudo à fpecie; cum hoc per genus et
 differentiam, quibus constat, tam confequentiam quàm
 difconvenientiam cum alijs folummodo involvat
 implicite facite et occulte. uti vox homo, quod
 fecundum fuam fignificationem eft fpecies, nihil
 exprefse dicit, cum quo conveniat, aut difconveni-
 -at.

Contra difsimilitudo quamvis quidem convenientiam
 veluti fpecies, implicite importet, difconvenientiam
 tamen cum alijs per particulas adverfativas: quo
 fi non re ipfa adhibentur, faltem facile fubintelli-
 guntur: aperte et explicite offerdat, quemadmodum
 etiam differt à fimilitudine, quia hanc folum im-
 plicite involvit, nullog modo exprimit.

Pars 10^a.
 De
Contrarijs.

Q: Quoniam sunt contraria et opposita?

R: Generatim Loquendo sunt ea, quae eidem rei circa idem simul, et pro eodem tempore convenire non possunt. ut. v. g. Barieti non potest convenire, quod fit simul pro eodem tempore in eadem parte niger et albus.

Q: quotuplicia sunt contraria?

R: quadruplicia, adversa videlicet, relativa, privantia, et negantia.

Q: quoniam dicuntur adversa?

R: Illa, quae sub eodem genere posita plurimum discrepant, ita tamen ut utrumque eorum sit aliquid positivum seu reale et physicum; veluti Albedo, et Nigredo, quae sub eodem genere comprehenduntur, nempe sub colore in genere item amor, et odium sub affectu .s.

Q: quid sint relativa?

R: sunt ea, quae ex essentia sua ad invicem ducunt, respectum aliquem seu relationem, ita ut unum sine altero nequeat intelligi. veluti Pater et filius; Pater enim non potest concipi sine filio, nec filius sine respectu ad Patrem, quia Pater ex essentia sua et in conceptu suo est is, quid generavit filium, et filius

qui generatq à Patre est. Quare ambo ex relativis
 debent esse, vel saltem faise aliquid positum, simulq
 existere, vel saltem existitise in rerum natura, quin
 tamen possunt esse, simul in eodem subiecto sub eodẽ
 respectu ex quo factis patet, quomodo relativa, sibi in-
 vicem opponantur, et ab adversis differuntur. Dixit
 tamen, sub eodem respectu; quia sub diverso respectu
 seu consideratione potest, quis simul esse simulq,
 qui est Dominus, et Professor, qui est Discipulus, nam
 potestis, qui est Dominus respectu suorum Auditorum
 esse servus respectu Imperatoris vel Regis. et is, qui
 est Discipulus in Theologia, potest esse Professor in
 Rhetorica.

Q: quod vocantur privantia?

A: Ea sunt, quorum unum vel formam aut habitam
 seu potentiam aliquam significat, alteram eiusdem
 formæ, vel habitus aut potentis privationem in sub-
 iecto capaci, ut visus, et cocidas. ex quo colliges
 unum illorum esse aliquid positivum Physicum, et
 reale, alteram verò privativum seu nihil.

Q: quodnam deniqs appellantur negantia?

Q: Illa, quorum unum de eodem negat id, quod alterum affirmat. seu: quod idem est dicere: negantia sunt duo propositiones, quarum unam de eodem negat id, et eodem modo, quam et quomodo altera affirmat. ut: Marcellus est diligens: Marcellus non est diligens. ubi notandum, negantia à privantibus per hoc differre, quia hoc requirunt subiectum in quo recipiantur. quare subiectum non requirunt à negantibus, utpote quo se invicem excludant è rerum natura tantum, et non est subiecto, ut: esse finem, non esse finem.

Q: quomodo ducitur argumentum ab adversis?

Q: Affirmando unum, et hoc ipso in illatione negando alterum ei oppositum. ut: album est, ergo non est nigrum. dico: affirmando unum: quia uno negato, non eo ipso inferri potest alterum, si inter illa detur medium, cuiusmodi datur in adversis. unde non bene concludo. non est album: ergo est nigrum. potest enim esse flavum vel ceruleum aut alterius coloris.

Q: quomodo argumentamur à relatis?

Q: affirmando unum, et hoc ipso in ferendo alterum. vel viceversa negando unum, et hoc ipso illative negando alterum. ut: Pater est: ergo habet filium.

vel non est pater; ergo neque habet filium.

R: qua ratione conficitur, argumentum à negantibus, sicut à privantibus, quod non habet medium.

R: affirmando unum et hoc ipso in illatione negando eius oppositum. vel vicifrem: negando unum, et hoc ipso in illatione affirmando eius oppositum, ut à privantibus immediatis, mortuus est: Ergo non vivit: vel vivit: ergo non mortuus est.

à negantibus. Marcellus existit: ergo falsum est quodnam existat. vel non existit. ergo falsum est quod existat.

Hic vero argumentandi modus, ita procedit; quia inter privantia immediata, et negantia non datur medium quale tamen datur inter adversa. dico: inter privantia immediata seu talia, inter quo non est possibile aliquod medium, à privantibus enim medialis seu talibus, inter quo datur medium argumentamus eodem modo, quomodo argumentum ducimus ab adversis, quemadmodum immediata à negantibus solum per hoc, quia privantia ex natura sua exigunt subjectum, in quo recipiuntur, quale non exigunt negantia utpote quod se tantum ex hac

rerum universitate excludunt, et precise simultaneam sui existentiam non compatiuntur. Nihilominus tamen ad discrepantiam tam privantiam immediatam ac negantibus seu contra dicentibus, quam privantiam mediatorum ab adversis seu contrariis non multum attenditur ab oratore, quia sicut in illis duobus modis argumentandi non idem, ita etiam in istis est idem. unde sicut privantia immediata à Philosophis vocatur contra dictoria Physica seu realia, quorum contradictio et implicatio seu tenet inter rem et non rem: negantia vero ab illis dicuntur contra dictoria formalia, eo quod horum implicatio non modo se tenet inter rem et non rem, sed insuper in intellectu, ut pole à quo formantur affirmando scilicet et negando: sic etiam extra rigorem privantia mediata appellantur contraria seu diversa.

Q: Ad quid utuntur oratores his locis?

Q: Ad hoc, ut aliena destruendo, ac refutando suam sententiam destruant; quia oppositorum refutatio est proprium solita demonstratio.

Q: quomodo denique solent adhiberi predicata opposita extra argumentationem?

Q: Cuiusvis predicato opposito aliud subijciendo,

ita quidem, ut vel verbum verbo contra dicat aut con-
trarietur. ut: ex hac parte pudor pugnat, illi pe-
dulantia, hinc fides, illinc fraudatio; hinc pietas,
illinc scelus. &c.

vel Secundo singulis membris membra opposita respon-
deant. ut: olim in desertas solitudines Christiani
se se conferebant ad comprecandum: nunc ex agris
in urbes frequentes comigrant ad comepandum:
olim egenarum inopis erogatis facultatibus servie-
bant; nunc detractis per nequas tenuiorum ex urvis
locupletati dominantur.

vel denique Tertio ut periodus periodo opponatur. ut:
sapientia, urbium regnorum triumphatrix, adeo omni-
um amorem excitat et conciliat: ut ipsas et belluas sa-
pientibus applaudere, ipsorum doctrinam atque erudi-
tionem admirare dicas, contra vero voci rerum
humanis generis dedecus ac labes, in scitia, omnium
risus behemothque ad se trahit, ut ipsa etiam bruta
rationis expertia ignarum hominem, seu melius stipi-
dem iure quidem optimo contemnere videantur.
Ceteri fortis. hic tamen notabis predicata opposita,
si de duobus vel pluribus distinctis rebus hinc in modum

effertur, non differre à dissimilibz, proindeq; non spectare proprie ad locum oppositorum, sed ad locum dissimilitudinis ex qua proinde responsione vides, unde et è quibz locis materia pro formanda dissimilitudine fit defumenda.

Pars IIcima.

DE
Adjunctis.

Q: Quonam dicantur adjuncta?

Q: Ea, quæ cum persona aut re aliqua non necessaria conjuncta sunt.

vulgo vocari solent circumstantie, eo quod personæ ad rem aliquam quasi circumstant, velut famuli Domini. Item ab aliis indignantur accidentia; quia rei aut personæ solum accidunt, non quidem necessario se casu quasi et contingenter. quare possunt abesse vel adesse, quin res aut persona, saltem formaliter, seu secundum conceptam suam qualitativam sive definitivam pereat, aut destruat.

Q: quotupliciter generis sunt adjuncta?

Q: tripliciter: nimirum antecedentia, comitantia, et consequentia.

Antecedentia sunt, quae rem aliquam procedant. huius-
modi sunt omnes dispositiones. v. g. ad eadem, ad vin-
dictam. &c.

Comittantia, quae rem comittantur. ut locus, tempus,
ocasio, modus, instrumentum &c.

Consequentia, quae rem sequuntur. ut pavor, incensus,
tribulatio, accusatio, hospitatio, confessio, poena pub-
lica. &c. post commissum homicidium. &c.

ubi tamen notandum, quod, dum hoc in loco adiuro-
ba in antecedentia et consequentia divido, non ea
intelligam, quae necessaria sed solum illa, quae, ut prius
dixi, quasi casu et contingenter rem aliquam antece-
dunt, vel consequuntur. quae enim necessaria proce-
dunt aut consequuntur, non ad hanc, sed ad consequentem
locum pertinent.

Q: quoduplicia sunt adjuncta personarum?

Q: Pariter triplicia. alia enim sunt adiuncta
animi, et interna vocantur, ut virtutes, artes,
Scientia &c. et quae his opponantur. alia vero corporis,
ut sunt forma, vires, valetudo. &c. alia denique
sunt externa, quae quidem neque corporis nec animo
insunt, sed tamen personis competant, et attribu-
untur, veluti sunt divitiae, dignitates, officia,

aliq̄s huiusmodi. Item genus, natio, sexus, etas, p.
de quibz infra.

Q: qua ratione ex hoc loco ducing argumentum?

R: Ponendo antecedenti plura adjuncta, ut, si unū
fallat aut ad probandum non sufficiat aliā adiuvent,
et tū in consequenti in ferendo aliquid quod cum
iis connexionem aliquam, aut convenientiam habet.
Marcellus visus est nocte prociatus gladio, posse
minatus est morio occiso ex palatū cum accusare
tur instabilis est in respondendo deprehensus, fuit
eo ipso in loco, ubi morio occisus est. Ergo vide-
tur eam occidisse.

Dixi ponendo in antecedenti plura adjuncta, quia
ex uno vel altero tantum vix unquam aliquid conclu-
di potest, uti in allato exemplo ex eo laudatur, quod
Marcellus visus sit nocte cum gladio male inferre,
Morium ab eo fuisse occisum. p.

Q: quot sunt fontes seu loci speciales, ex quibz adjunc-
ta tam personalia quam realia deponantur.

R: si in oratione pro ferenda est aliqua oratio vel
factum vel quasi factum tam exopto circumstantiis
erui debent, quod sequenti continentur versiculo.

Cuius, quid ubi, quē circum, quocum, Cui, quomodo, quando,

quibuscum Emanuel Thesaurus adhuc duas alias sub-
jungens, nempe qualis et quantus, ut potest ex profiti-
onem facti vel quasi facti miram in modum animant,
exornantq.

Q: quid significat denotant ista particula inter-
rogativa.

Q: Particula, quis denotat personam agentem et pa-
tientem v. g. Morium homicidam et Marcellam
ab eo occisam.

Quo significat actionem factam v. g. occidi et occidere,
tibi indicat, quo in loco factam occiderit. v. g. in hac
vel illa urbis platea. p.

Quocum indagat, quo vel quibus instrumentis aliquid
factum fuerit. v. g. an gladio sclopeto, baculo, cultro,
focari, veneno. p.

Quemcum investigat, cum qua aut quibuscum personis
aliquis fuerit agens exempli gratia cum Patronibus
amicis Ministris. p. aut patientis. e. g. cum uxore filio,
ferro. p.

Cui telegit causam veralem actionis aut facti, id est,
finem ob quem aliquid gestum aut factum est, Item
causam impulsivam seu motivam, quod ad hoc vel illud
faciendum impulit, et movit, cuiusmodi v. g. est

cupiditas pecunio. causa vero finalis vel finis ordinariæ est vel honestas, utilitas, necessitas, aut voluptas alicuius objecti, vel ea, quæ his opponuntur.

Quomodo. Manifestat modum quo res gesta est, an nimis facile, vel tarde? an cum plausu vel luctu p.!? adeoq; hæc particula comprehendit intentionem, contemtionem, ac conatum in agendo, quare si E: g. describenda sit eedes quæ res ex hoc loco, an homicida etiam unguis iniecerit? an post mortem in cadavere fovierit, illud discerpserit, aut canibus dilacerandum objecerit?

Quando. designat tempus quo actio facta est, an videlicet die festo vel profano die an nocte, mane vel vesperi! servit proinde hic locus vel maxime ad laudandum, vituperandum, et probandum.

Ad laudandum E: g. Marcellus dies noctesq; fere integras impendit studiis ut optatum inde fructum cito referat. ad vituperandum E: g. Mosiq; à sumo mane usque in focacanoctem in hospitibus helleuat, et debachatur; vix hora est in anno, qua sui corporis, crapulaq; solutus halat. ad probandum E: g. eadem hora Tarquineq; visus est armatus furibundq; . qua eedes

Symphonij facta est ergo codicis suspitionem non eva-
dit.
verum, ut supra dixi, si ex hoc loco factum aliquod
probare contendis, plura semper adjuncta conglo-
banda sunt.

Qualis. vagatur ferme per omnia adjuncta et cir-
cumstantias, earum qualificat, hoc est, apta illis epi-
sola exhibuit. E.g.: quando die et ubi loco facta

^{quis} Titius crudelis cum ^{quibusdam} sceleratissimis quibusdam sociis,
Innocentem Symphonium ^{cap} ex solo in fratrem eius odio,
^{quocum} notosis ^{quomodo} fustibus miserrime tractarunt.

quantus denique in circumstantias aut augeat vel mi-
nuat. ut. ex imensa et insatiabili non morum cupi-
ditate. ob levem; imo minimam injuriam. p.

Pars 12. cima.

De

Antecedentibus et Consequentibus.

Q. quonam dicuntur antecedentia?

R. Ea, quae rem sequentem necessario antecedant. ut
pueritia adolescentiam; matrem vulgus in corde.

Quonam sunt consequentia?

R. quae rem antecedentem necessario consequantur. ut

Adolescentia pueritiam; nars vulng in corde ?

Q. quoduplicia sunt antecedentia ?

R. Duplicia : alia naturalia et alia illativa .

Naturalia dicuntur, quod rem aliquam tempore vel natura procedunt. ut sol. lucem, aurora diem. contra illativa vocantur, quod in argumentatione sunt priora, et naturaliter posteriora. ut arbor fructu g. tulit: ergo etiam floruit.

Q. quoduplicis generis sunt consequentia ?

R. Pariter duplicis, natura videlicet, et illationis.

Primi generis sunt, quod rem aliquam tempore vel natura consequuntur. ut lux ortum solis.

Secundi generis vero sunt, quod in argumentatione sunt posteriora, et tempore tantum aut natura priora ut: lux est: ergo sol ortus est.

Q. quando ex his locis argumentamus ?

R. affirmando, et ponendo eius modi antecedens, ex quo necessario fuit consequens. vel negando tale consequens, ex quo necessario etiam negari debet antecedens. ut: sol ortus est: ergo est dies. aut: non est dies: ergo neque sol ortus est.

Q. An non ex uno antecedente nonnunquam plura

inferre possunt. consequentia?

R: omnino. habebitq; dum iste argumentandi modus
magram vim, si ea, quae ex antecedente sequuntur, per
aliquam insignem figuram sententiarum.

Q: An non etiam pariter è diverso ex plusib; antece-
dentib; unam nonnunquam inferre liceat consequens?

R: Etiam huic argumentationi non minus suam neces-
-se vim. ut ostendi potest in eo, qui peccata de die in
diem accumulatur; qui de praeo nato naturae instinctibus
solum obtemperat; qui seriam poenitentiam parvi pen-
det, semperq; procrastinat; qui proborum consilia aut
omnino non audit, aut audita habet contemptui; qui pro
impetrando felici fine nec Deum nec colitum opem
imploret. & ex quib; utiq; omnib; ^{non} nisi mors mala
sequi potest.

Q: Ad quid potissimum hic locus in oratione conducit?

R: Maxime ad valide per urgendum. ut: è taberna
refuses exire, et te in ea haurire inficiari audeas? mul-
ta nomina in mercatorum, cauponumq; officinis con-
straxisti, et te debitorem esse neges. &c.

Pars 13^a.

De
Repugnantib;.

Q: Quoniam sunt repugnantia?

R: Ea, quae in eodem et respectu eiusdem simul esse nequeant, ⁱⁿ quidem ratione propter se re sui, sed ratione unig ex contrariis, seu clarig.

Repugnantia sunt unum ex contrariis et alterij contrarij effectus aut consequentia. ut amare, et iniuriis afficere, nocere, imprecari, aliâq; plura, quae provenire solent ex odio, quod est amori contrariam.

Q: quomodo repugnantia sunt invenienda?

R: Accipe duo contraria, tam vide, quales effectus unum ex istis habeat, aut aliquo modo producere possit.

Dehinc eos collige, iungeq; cum altera re contrariis, et habebis repugnantia. Sic modestas et imodestas sunt contraria; iam quae, quod soleat facere imodestus, et ea oppone modesto. Ex. g. à cunctis modestus haberi capis, et tamen circumfers oculos in templo in compitis. p. clamose clachinatis, brachia seminantis ad iustas, hinc. inde iactas. y.

Q: Ver quid locq differt à contrariis?

R: Ver hoc, quod repugnantia neq; certa lege, neq; certo numero inter se dissident sicut contraria. n̄ certa lege; quia repugnantia n̄ per se, seu per positionem sui; ut sit in contrariis; / sibi invicem immediate opponantur,

hoc est, se invicem in eodem subjecto excludunt, sed per
 positionem alterius ex contrariis: nam unum repugnans
 non tollit, et repellit alterum, nisi sublato prius contra-
 rio per aliud contrarium. Sic rigor digitorum, et mem-
 brorum, rubor faciei .p. non tolluntur per callorem,
 nisi prius ab hoc de pellatur frigus, cui tanquam causa
 hi similisq; effectus attribuantur.

Non certo numero: quia non repugnantibus non duobus tantum,
 sed semper plura sunt, quae sibi invicem opponuntur,
 a mori enim non solum repugnat convitiare, caluminari,
 sed et detrahere, timere, iudicare, fraari, dep

Q. Per quid repugnantia differunt à similibus?

R. Per hoc, quod repugnantia se simul in uno eodemq;
 subjecto non compatiuntur, sed, ut dictum, per positionem
 unius ex contrariis se invicem excludunt. quod non fit in
 dissimilitudinibus, utpote, quod non in uno, sed in diversis
 subjectis ex natura sua simul et pro eodem tempore ex-
 istere debent, quantumvis sibi repugnare videantur.

Q. quomodo ex hoc loco ducimus argumentum?

R. affirmando in antecedente unum ex repugnantibus,
 et hoc ipso in consequente negando alterum ut: constans
 et hucusq; inviolata amicitia M. viri inter A. Marcellum
 è multis iudiciis satis certo probari potest: Ergo non est cre-

dibile, quod unus alteri nocuerit, convitiis profuderit, p.
 Dixi affirmando unam ex repugnantibus in antecedenti: qui
 unum regardo n̄ potest inferri alterum, n̄ enim sequitur
 eum n̄ credit, n̄ afficit injuriis, n̄ insectatur, p. ergo eum
 amat; cum quis utrumque possit amittere.

Q. quid ultra in hoc argumentandi genere attendendum?

R. An ea, quod videntur repugnare uni, verè proveniant
 ab altero ex contrariis? si enim aliunde orientur, argu-
 menta inde deducta fallerent. uti facit hoc. Mater
 castigat filiam verbis durioribus corrigit, verberibusq;
 excipit, eiq; minatur, indignatur, p. ergo eum n̄ amat,
 cum hoc omnia possit facere ex amore, et n̄ ex odio.

Q. quando nam argumenta à repugnantibus in oratione
 habent locum?

R. Patissimum, quando volumus convincere, arguere,
 urgere, pungere, p. ut: sobriam te dicis, An unquam es
 sine cantharo in ore, sine vestigine in capite, sine
 hospitacione in lingua, sine trepitatione in pedibus, p.

Pars 14ta.

de

Causis.

Q. quid est causa?

R. juxta Ciceronem causa est id, quod sua vi aliquid

efficit. ab aliis vero definitur, quod fit id, à cuius virtute aliquid quomodocumque procedit. Item quod fit id, ex quo, vel in quo, vel per quod, vel à quo, vel propter quod aliquid fit.

ubi circa definitionem Tullij notabis, quod in ea loquitur, non strictè accipiatur sed laxè tantum, in quo sensu, ut idem significat ac, facit ad esse rei, videlicet vel dando, vel constituendo, vel recipiendo esse, vel saltem ad illud dirigendo, aut movendo.

Q: quæ causa ab oratoribus solent considerari?

R: quatuor. nimirum materialis, formalis, efficiens, et finalis.

Q: quid est causa materialis?

R: Est materia, ex qua, vel in qua, vel circa quam aliquid fit. Sic causa materialis statui est lignum vel marmor, ex quo factam est. causa materialis imaginis est tela, in qua depicta est. materia carminis est loquax v. g. moenatis, circa quam carmen versatur.

Q: quomodo causam materiale[m] cognoscimus?

R: Nos ipsos interrogando, ex qua, vel in qua materia aliquid fiat, aut factum sit, v. g. an vel ex in ore, ita circa quam materia sive obiectum aliqua potentia Scientia, ass. p. cum suis artibus versetur.

Q: Quid est causa formalis?

R: Est forma seu ratio, per quam res quocumque distinguitur ab omni alia, quod non habet talem formam, sic anima est forma hominis, utpote quod sola est ratio, quod homo fit homo, et ab omni alio, quod non est homo differat.

Q: quotuplex est forma?

R: triplex. substantialis scilicet, accidentalis, et artificialis. substantialis est illa pars compositi substantialis, quod est ratio constituens illud in aliqua determinata specie intus completi, seu per quam ipsa natura aliquid determinat, ut fit potius hoc et non aliud.

seu denique, quod ab ipsa natura in materiam intraducitur, ut compositum fit huius et non alterius speciei. qualis est e.g. forma ligni, lapidis, auri, argenti.

Forma accidentalis est, quod substantia solummodo accidit, neque ad eius naturam hoc est essentiam pertinet, ita, ut sine hac re totum quoad suum esse substantiale intelligi queat. sic color accidit parieti, rigor panno, utpote sine quibusdam paries, quam pannus quoad substantiam concipi possunt. ad quod huc etiam revocabis illas formas, quod consistant in proprietatibus, qualis e.g. est, facultas ridendi in homine.

Artificialis denique dicitur, quod ab arte in materiam intro-

ducitur, ut forma calicis in aurum vel argentum. g. Estqz
proinde hoc forma ut plurimum in figura, hoc est, in
certo partium ordine ac dispositione sita.

Q: qua ratione cognoscimus alicui compositi formam,
seu causam formalem.

R: inquirendo, per quid aliquod compositum in hac
constituatur specie et non in alia? Item per quid hanc
dominationem habeat, et non aliam? per quid hoc nomen
habeat et non aliud? hoc enim, quod cum veritate respon-
deri potest, est ipsa forma, quod inquiritur. Sic forma
statuæ est id, per quod lignum hoc habet, ut sic et di-
catur statuæ, et non simpliciter lignum, sicut arbor.

Q: quid est causa efficiens?

R: quod sua vi, et virtute per influxum physicum
aliquid efficit. Sic pictor est causa efficiens imaginis,
architectus, palatii. g. atqz hoc causa cognoscitur per
interrogationem, quidnam hoc vel illud fecerit.

Q: quotuplex est causa efficiens?

R: multiplex. alia enim est creans, ut Deus. alia con-
servans, ut idem rerum omnium conservator. alia
generans, ut homo et cetera animalia. g. alia producens,
ut sol lucem. alia destruens, ut grando segetes. alia deniqz

Adjuvans, quod una cum alia causa ad eandem effectum
 Physico concurrat, ut equus una cum alia trahens
 carrum.

Q. an non etiam ad causam efficientem reduci potest
 causa moralis, quod solummodo in moraliter in effectum
 influat?

R. omnino. Estque hoc pariter multiplicis generis,
 videlicet permitterens, suadens, captans, cogens, im-
pediens, asserens.

Sic causa permitterens peccatorum, à liberis, famulis,
 subditis conitorum, non raro sunt parentes, Domini,
 Magistratq. p.

Suadens est illa, qui verbis ad peccata, vel virtutem
 hortatur. Captans, qui beneficiis, promissis. q. ad
 aliquid agendum allicit. Cogens, qui minis formen-
 disve ad faciendū compellit. asserens, qui subsidia
 operans ad aggrediendum prostat. Impediens deniq,
 qui obstitit agenti, uti demon, & vitiosa natura
 operantibus bonum.

Q. quid est causa finalis?

R. Est id, cuius gratiã aliquid fit. vel, si mavis,
 Est causa intentionalis movens, ut fit.

Seu deniq; est id, quod ut cognitum movet ad talia media, quod ad ipsum finem obtinendum ordinata sunt. Sic sanitas v. g. ut cognita me movet ad sumendam medicinam tanquam medium, à cuius virtute, et operatione obtinere potest. Est igitur finis primus in intentione, et ultimus in executione seu consecutione; cognosciturq; per interrogationem quare seu ob quam causam, et in quem finem hoc vel illud fiat, aut factum sit.

Q: Aut duplex est finis?

R: Finis primo dividitur, in finem qui, et in finem cui: addunt alij et finem tertiam, nempe finem quo. finis qui est id, quod intenditur, per media obtinendum, uti pax per bellum.

finis cui est persona seu subjectum cui appetitur et subservit illud bonum, quod per media obtinere intenduntur. ut homo laxabilis quid per medicamenta sanitatem procurat.

Finis quo, est acquisitio seu conjunctio finis qui cum fine cui. ut conjunctio sanitatis cum homine.

porro si persona per finem potest acquirere aliquam perfectionem quam prius non habuit, tunc talis persona

Dicitur finis cui utilitatis. qualis est ille, qui per frequens studium magnam sibi comparavit doctrinam.

Si vero nullam amplius acquirere posset perfectionem, quam n. iam habet, sed laudem solummodo et gloriam obtinere, tunc talis dicitur finis cui excellentis; et eiq. modi finis respectu omnium creaturarum est. Bestes opting. maxime.

Dividitur et. in finem operis seu intrinsecum, et in finem operantis seu extrinsecum. finis operis est, ad quem aliquod op. ex natura sua et per se tendit.

Finis operantis est, quem sibi operans profigit. in exemplo. finis edificationis est congrua habitatio. finis vero operantis et edificantis et e.g. lucrum et gloria.

Dividitur et. in finem immediatum seu proximum et mediatum seu remotum. et. in universalem et particularem. et. in naturalem, et supernaturalem. et. in primariam, et secundariam. et. in ultimam, et non ultimam seu intermedium. non ultimatq. est, qui propter suam bonitatem appetitur quidem per media, sed ita, ut et ipse appetatur propter aliud. ultimatq. vero dicitur, qui ita appetitur per se,

ut ad aliam finem non ordinatur tanquam medium.
 At hic ultimus subdividitur in finem ultimum per se
 et ultimum per accidens.

Finis per se ultimus est, ad quem omnia ex natura sua
 ordinatur, et ipse non ordinatur ulterius qualis est
 solus Deus. ultimus per accidens est, bonum crea-
 tum, quod sibi ipsi aliquis tanquam finem et su-
 premum bonum constituit in illo quiescendo ut fuit
 Peccator.

Q: quomodo ex qua duplici hoc causarum genere
 argumentamur.

Q: A causa materiali seu materia ex qua et in qua
 argumentum ducimus, affirmando materiam esse pro-
 sentem, et consequenter aliquid ex vel in ea posse con-
 fici, modo cetera quae ad effectum requiruntur non
 desint.

vel negando materiam, et hoc ipso etiam effectum. ut:
 Sementa, lapides, calx, ligna. y. adsunt.

ergo domus constitui potest. vel non adsunt: ergo domus
 constitui nequit.

Sopis tamen oratores ex hoc loco sic argumentantur.
 Dicant in antecedente, ex qua materia res facta sit,
 et tum in consequente proprietates, aliisque, quae ma-

desis conveniunt, effectui seu rei facto attribuunt;
 vel ab hac remouent, et negant, quod illi repugnant,
 aut non conveniunt. ut: Statua est ex auro conflata:
 igitur est magni pretij. Corpus humanum est terra
 factum est: ergo corruptioni est obnoxium: vasa
 habet tantum vitilia: ergo etiam vilem supellecti-
 lem. A causa materiali circa quam. quod a Philoso-
 phis objectum materiale dicitur, argumentatio
 instituitur, affirmando materiam adesse, ergo etiam
 potentiam habitum circa eam versari et per suos
 actus excurrese posse, vel non adesse materiam, et
 consequenter negs potentiam vel habitum. p. excus-
 sere posse. p. ut: egregia facta profficit. ergo
 inconiasti merito laudabitur vel laudatus fuit.
 vel: nihil boni unquam egit; ergo laudari minime
 poterit. a causa formali argumentamur affis-
 mando antecedente formam, et hoc ipso in consequen-
 ti in ferendo effectum formalem vel vicifsem ne-
 gando. p. p. ut: Marcellus habet animam rationis
 participem: ergo est homo.
 Similia non habet talem ergo non est homo.
 frequentig demen oratores ex hoc loco ita conclu-

dunt. in antecedente affirmant ea, quod formo conveni-
 unt; At tum in consequente hoc ipso per illationem
 effectui attribuunt; aut de hoc negant et remouent,
 quod illi repugnant, ut: Divitio non sunt summum
 bonum: ergo divitem esse non est optimum. Solida
 doctrina semper magni habetur: ergo et is, qui ea
 profulget. à causa efficiente. argumentatio pro-
 cedit vel affirmando, causam, si sit libera, esse pro-
 sentem, et quantum de se, ad agendum expeditam,
 atq; hoc ipso, modo cetera n̄ desint, in ferendo effec-
 tum posse produci, vel negando causam. y. et conse-
 quenter etiam illic effectum, licet cetera omnia
 adfint. ut: Pictor adest: ergo si alia non desunt, ima-
 go confici potest. vel: nullus pictor adest, ergo etiam
 si omnia reliqua profra sint, imago confici non po-
 test. Dixi: si sit libera; nam si causa est neces-
 saria, applicata et n̄ impedita effectus necessario sequi-
 debet. ut patet in igne aliisq; agentib; necessariis.
 Frequentior tamen argumentandi modus ex hoc loco
 sic instituitur, in antecedente ponitur causa, dici-
 turq; qualem effectum produxerit; At tum in conse-
 quente ea, quod causo conveniunt, accommodantur,

effectui; aut de hoc negantur, quo illi non conveniunt,
ut. liber hic est Aristotelis: et solido scientis prin-
cipiis nititur. opus est cuiusdam imperiti artificis:
igitur imperfectum. à causa finali argumentatio
fit proponendo in primis bonitatem finis, et dein
in ferendo dignam esse atq; moresi, ut à nobis ea
ponantur. Ad quod finis movet, ut fit et obtineatur,
ea vero ad quod movet, fuit deliberatio de mediis, et
si plura occurrant, meliorum selectio. rem unico osten-
dam exemplo.

Eloquentia est in utroq; statu et Ecclesiastico et Poli-
tico summe utilis et necessaria: ergo ut ad eam nosq;
orator scito pertingat, nec tempori, nec viribus
pareat; precepta artis oratoris probe percipiat,
memoriisq; imprimat; juxta hoc nullo non die suas
elucubraciones faciat; imitatione styli celebri-
ores ex oratoribz legat. p.

Q: Quem usum hō quatuor causas in oratione habent?
R: valde utilem et frequentem, tam inter aquam
extra argumentationē: nam in primis causa materialis
ex qua et in qua omnium optime servit ad comēdan-
dam, et ex tollendam aliquam rem, ob eiq; materid, ex

vel in qua facta est, prostantiam, ac excellentiam:
vel contra ob huius vilitatem ad eam vilipendendam

App.
Causa materialis circa quam plurimum valet ad exhor-
tandum excitandum ad hos vel illos actus eijciendos,
quales sunt actus virtutum. aut contra ad dehor-
tandam. p.

Causa formalis vel maxime conducit ad deprodican-
dam aliquam rem, ob eam, quam habet, formam elegan-
tiam. p. vel e contra. p. quem in finem pariter multum
facit causa efficiens; Si enim hoc in operando fuerit
prostant, quis neget prostantiam effectus.

Causa finalis amplissimum vel laudandi vel vitu-
perandi campum aperit: nam qui sibi bonum finem
profigit, laude, qui vero malum, vituperio dignus
est.

Pro primis tamen hic locus aptissimus est, ad movendum,
excitandum, suadendum, et impellendum ad arripi-
enda talia media, quibus finis facillime obtineri potest.

Denique omnes quatuor causas simul optimè adhiben-
tur ad rem aliquam describendam, ex docendam. p.
ut: si exempli gratia aram quandam artificiosam,

et protiosam describere velles, eam optime extolleret
 à causa efficiente, dicendo, quam peritissimi arti-
 fices hi fuerint, qui operi tam perfecto manq admo-
 verunt. s. à causa materiali dicendo, quod sit con-
 fecta ex ingenti auri, argentiq; pondere. à causa
 formali, referendo miram talis operis elegantiam
 splendorem, ornatam, ac Majestatem. à finali di-
 cendo, eam in cultum Dei parò, aut alteriq; Sancti
 vel Sancti Guispe erectam.

Q: quomodo causa efficiens differat ab adjuncto quò:
 nem, ab antecedentib; cam etiam hoc causa semper
 necessario suum procedat effectum?

R: ab adjuncto quò per hoc differre; quia causa
 efficiens hic solum consideratur, in quantum produ-
 cit effectus permanentes et stables:

Adjunctum vero quò in quantum ponit actores transe-
 untes; licet negari n̄ possit, etiam illam esse re ipsa
 causam efficientem, quò ponit actionem transeuntem.
 Ab antecedentib; autem distinguitur; quia causa
 efficiens, quòdocumq; operatur semper in effectum
 influit, eius per actionem physicam suam esse tribuit,
 quòd non fit in antecedentib; qua talib; seu in quantum

antecedentia sunt.

Sæpe enim aliqua res aliam procedit, quin in eam ut causa Physica influat eamque producat. Sic vita hominis necessario procedit eiq. mortem, & mors eam necessario sequitur, nec tamen effectus vite dici potest. Adeoque vides, quod quidem quodlibet causa efficiens sit antecedens respectu sui effectus, non vero quodlibet antecedens sit causa efficiens respectu sui consequentis.

Denique licet verum sit, quod causa procedat suum effectum, nihilominus, quando ex loco cause efficientis deducimus argumentum, non attendimus ad prioritatem quam habet respectu effectus, sed ad efficientiam illius, & ex ista concludimus:

Sicut dum argumentamur ab antecedente ad consequens, precise respiciamus illius precedentiam & ex hac inferimus consequens, licet forte antecedens respectu illius etiam sit causa efficiens.

Q. quomodo causa finalis ab adjuncto cur?

R. Per hoc differre; quia causa finalis pro inveniendis argumentis sub se continet omnem omnino rem, quod, ut finis movere potest, adeoque etiam omnes

96.

effectus stabiles et res permanentes; ad quas se non extendit adiantum causae, utpote cum hoc: ut suo loco diximus: solum consideretur cum ordine et respectu ad actiones transeuntes.

Pars ista.
De
Effectis.

Q: quid sunt effectus?

Q: sunt ea, quae ex causis oriuntur, sic lux est effectus solis, ut causa efficiendis. Sedam effectus pacis, ut causa finalis, calix aureus spectatus secundum materiam, ex qua consistit, est effectus auri, ut causa materialis; homo effectus animo rationalis ut causa formalis; quia hoc sola constituit hominem in se, hominis estque ratio, propter quam aliquis est, et dicitur homo et non aliquid aliud.

Ex hoc videtur, duplicis generis dari effectus, quod duplicis generis dantur causas.

Ubi tamen advertas velim, cum solummodo esse proprie effectum dictum, qui a causa efficiente per influxum physicum producitur: quemadmodum supra diximus, eam duntaxat proprie loquendo esse causam,

quo in effectum Physicè influat, eius factum esse tribui.
 Q: quomodo ex quadruplici hoc effectorum genere du-
 cimus argumenta?

R: Ab effectu causa materialis ex qua et in qua argu-
 mentamur, affirmando, rem esse factam, adeoque nec
 materiam nec aliquid aliud, quod ad eius effectum
 necessariam erat, defuisse. vel: non fuisse factam,
 et consequenter vel materiam et alia requisita de-
 fuisse. ut: domus fuit extructa: ergo lapides
 comenta, calx, ligna &c. non defuerunt, nec etiã
 ji, qui tali edificio manus admovent. vel domus
 non fuit extructa ergo vel materia, aut aliquid
 aliud ex requisitis deficiebat. nonnunquam ora-
 tores ex hoc fonte sic argumentantur.

In antecedente predicant de effectu quod materia
 conueniant; aut de effectu negant, quod illi repug-
 nant vel non conueniant, et tunc in consequente per
 illationem ad materiam descendunt. ut: Corpus hu-
 manum est corruptioni obnoxium, ergo ex materia
 corruptibili consistat necesse est. Item: in statua
 quemvis ferme propter materiam nihil consideretur,

Urgentis tamen estimantur, prolij ergo ex auro, vel argento consistere debet.

Pro effecta causa materialis circa quam argumentatio procedit, dicendo, potentiam habitum, actus suos consequenter etiam adfuisse objectum circa quod ita versari potuit. vel: actus suos potuisse, eo quod objectum non habuerit. uti de furto principem merito laudavit: ergo pro etiam tanta talibus prostitit, quod laudem mereatur. vel: non potuit laudari: ergo nihil boni egit.

Ab effectu causa formalis argumentamur, affirmando in antecedente effectum formalem et in consequente in ferendo formam. vel negando p. q.

Sopius ex hoc loco oratores ita concludere solent, in antecedente attribuunt effectui formali, quod forma conveniunt, et in consequente hoc ipsa per illationem de forma predicant. vel: de effectu negant, et remouent, quod forma repugnant. ut: diuitem esse non est optimum. Ergo diuitio non sunt summa bonum. Solide docet semper est magni habendū: ergo etiam solida doctrina.

Ab effectu causa efficientis argumentatio institui-

tur, dicendo, effectum fuisse positum, et hoc ipso causam
influxisse. vel: non fuisse positum, adeoque nec causam
influxisse. ut: imago fuit depicta: ergo fuit, qui
illam depinxit. vel: non fuit depicta, ergo neq; qui
tabulo admovent.

Alio insuper argumentationes ex hoc loco sic efforman-
tur in antecedente tribuuntur defectui, quod causa
conveniunt, et in consequente inferuntur causa, saltem
aliqua indeterminata, quod illum produxit. ubi: hic
liber solidam doctrinam continet: ergo opus est ali-
cuiq; magni, et profundi Doctoris.

Ad effectum causa finalis argumentatio conficitur, di-
cendo, certa, et debita media adhiberi adeoque finem
ad ea efficaciter movere, vel n̄ adhiberi, et conse-
quenter nec finem efficaciter movere. ut: medicina
sumitur: ergo sanitas recuperanda efficaciter mo-
vet. vel non sumitur: ergo nec pp.

Q. Ad quid conducunt argumenta ab effectis pe-
dita?

R. Ad commendandam causam eiq;que virtutem, effi-
cacia, fecunditatem, et profertiam extollendam.
vel contra pp.

Auare etiam hic proclarissimus locus sœpius usurpatus
ab oratoribus, quàm locus à causis.

Præcipue tamen effecta multam ad rem faciunt, vari-
orq; animi motus excitant, aut deprimunt, si coacer-
vantur, membratimq; vel cõsue vibrantur.

Q. Per quid locus ab effectis causa efficiens differt ab
adjuncto quid. Item à consequentibus, utpote etiam
hic effectus non minis necessario sequantur suam causam.

R. ab adjuncto quid per hoc differre iquia locus ab effectis
causa efficiens sub se continet omnes effectus stabili-
les, et permanentes: adjunctum vero quid solummodo
actiones transeuntes.

Deniq; à consequentibus distinguitur; iquia effectus isti,
ut existant, necessario esse suum accipere debent à sua
causa influxum physicum, quod nõ requiritur in con-
sequentibus, qua talibus seu in quantum consequentia
sunt. Sœpi enim unum necessario sequitur alterud
quin tamen ab eo esse suum accipiat. ut mors sequitur
vitam de rebus læcem.

Atq; hinc cum argumentamur ab effectis ad causam effi-
cientem, solum attendimus ad respectum, quem quilibet
talis effectus ratione dependentis dicit ad suam causam;
et propter hunc de in causam ipsam inferimus.

Dum contra in argumentatione à consequentijs ad antecedentia s: licet forte ipsa ab his ut à suis causis Physicè dependant: sola spectetur consequendi necessitas, et ob hanc proiise antecedentium fiat illatio.

Pars 16ta. de Comparatione.

Q: Quid est comparatio?

R: Est duorum vel plurium inter se collatio cum illatione quadam ob convenientiam, quam habet in aliquo serillo.

Q: quot modis solet institui comparatio?

R: tribus, videlicet à majori ad ming à minori ad majus, et à pari ad par.

Q: quid ab oratoribus per majus, ming, et par hic proprie intelligitur?

R: Per majus intelligunt id cui ex rebus comparandis aliquid magis convenit quam alteri. aut: pro quo stat major ratio, et probabilitas quam pro altero.

Per ming. significant id cui aliquid ming convenit. seu: pro quo stat minor ratio et probabilitas, quam pro

altero.

Denique par dicant cui aliquid eoque convenit alteri
seu: pro quo equalis stat ratio ac pro altero.

X: quotupliciter aliquid potest esse majus, minus,
et par.

X: tripliciter nimirum Physicè, seu realiter,
moraliter, et logicè seu Rhetoricè.

Physicè majus est, quod aliud excedit vel natura
prostantia, ut anima corpus, vel quantitate hoc est
magnitudine, male mensurâ, numero, pondere. p.
ubi tantum libro excedunt decem. vel denique qua-
litate. p.

Moraliter majus est, quod aliud superat dignitate, et
in estimatione hominum. Sic licet Princeps, no-
bilis, civis, rusticus sint Physicè seu naturâ pares,
Princeps tamen moraliter major est, respectu nobilis
hic respectu civis, et iste respectu rustici.

Logicè seu Rhetoricè majus dicitur, pro quo, superat
major, fortiorque ratio seu probabilitas. ex qua tri-
plici explanatione majoris facile etiam intelliges
quid sit minus et par Physicè et logicè, quid sit mo-
rale et Rhetoricum seu logicum.

X: Quodnam majus, minus, et par oratores pro a-

gumentis ex hoc loco eruendis considerant?
 Q: Logicum solummodo seu Rhetoricum. nam argu-
 menta, quae ducuntur à majori, minori, et pari Physico
 ac morali potissimum fallunt, ut in sequentibus patet
 exemplis.

Et primo quidem à majori Physico. vis potest ele-
 vare centarium ergo etiam puer à minori Physico.
 puer ñ potest centarium elevare: ergo neq; vis poterit.

À majori morali. Rex optime noscitur administra-
 re rempublicam ergo etiam Rusticus. à minori
morali. Rusticus noscitur administrare rem publi-
 cam: ergo neq; Rex.

À pari Physico. Petrus bene discit: ergo etiam
 Paulus. vel Paulus ñ bene discit: ergo neq; Petrus.

À pari morali. Marcius Rusticus possidet centum iu-
 gera, ergo etiam Titus possidet Marcellus Rusticus. vel
 Marcellus ñ Titus possidet: ergo neq; Titus Marcius.

Quod utiq; argumentationes pessime concludunt. unde
 ut orator ex hoc loco bene argumentetur. ad majorem
 et par, logicam seu Rhetoricam, hoc est, ad id, cui ex rebus
 comparandis aliquid magis, minus, aut equaliter con-

verit, attendat, necesse est.

Q: quomodo ex triplici hoc fonte argumentationes instituantur?

Q: in argumentatione à majore ad minus, negatur in antecedente de uno ex comparandis id quod ei magis deberet convenire. Et tamen n̄ conuenit, et tunc in consequente hoc ipsum pariter negatur de altero, cui id minus potest convenire. ut: Gigas potuit movere lapidem ergo multo minus eum movere poterit vis minoris roboris.

Ne tamen hic argumentandi modus fallat, utraque propositio argumentationis negativa sit opuscul, alioquin concluditur falsum, ut videre est in hoc exemplo: Rhetori fas est adire latinam concionem ergo etiam Rastico.

In argumentatione à minori ad majus affirmatur in antecedente de uno ex comparandis id, quod minus conuenit, et tunc in consequente illud ipsum pariter affirmatur de altero, cui magis videtur conuenire. ut quinq; legionem hostem vicerunt: ergo multo magis decem legionem potuissent victoriam reportare.

Denique in argumentatione à pari ad par affirmatur in antecedente de uno ex comparandis id, quod illi oque

bene seu equaliter convenit quam alteri; At cum in
consequenti illud ipsum affirmatus de altero cui pariter
oque convenit. Sanctus Stephanus, Divus Joannes, Gu-
albertus homines sui similes inimicis condonarunt
ergo et tu juxta exemplum christi illis condonare
poteris.

In ordine ad faciliorem praxem progrocungo exemplo
attendes primo, quodnam sit majus, quod nunc in sen-
su Rhetorico. utrunque autem facile deprehendes, si
juxta dicta probe advertas, cui magis vel minus con-
veniat id, quod de utroque ex comparandis vis predica-
re. attendas ratio. an majus sit in antecedenti,
an in consequenti; si est in antecedenti majus, tunc
argumentatio, et comparatio à majore ad minus. Si
vero majus est in consequenti, erit comparatio à minori
ad majus. attendes ratio: quod, si comparatio sit à
majori ad minus, tunc propositio antecedens debeat
esse negativa, si vero sit à minori ad majus, propositio
antecedens debeat esse affirmativa; alias illatio plerumque
male procedit.

Pars 17^{ima}.

De
Locis Extremis.

Q. quobnam sunt loci extrinseci?

R. Scilicet, prejudicia, fama, tormenta, tabulae, iurandum, testes.

Q. a quoram dicuntur prejudicia?

R. sententia illo, quod iam alias vel in simili casu, vel de hac ipsa re de qua agitur, à legitimo iudice sunt lato. Ex quo loco sic argumentamur. Horatius Epig. absolutus est, licet sororem insidiatricem occiderit. Ergo etiam Nilo absolvi potest, licet Clodium infanticidam interfecerit.

Q. quomodo argumentum ex hoc loco ab alio deductum repellitur.

R. ostendendo casum illum non esse similem nostro, nec illam sententiam de hac re vel in hac causa, de qua nos tractamus esse intelligendam, vel non nisi immerito fuisse latam, vel denique diversam fuisse causam.

Q. quid est fama.

R. Est rumor multorum, et sermo populari de re aliqua ab hoc vel illo facto unde sic argumentamur. Omnes clamant Marcellum eodem hanc perpetrasse, quod nocte facta est. ergo videtur esse nocens. quid enim ad famam requiratur, ut aliquid inde probetur, examinatur in iure.

Q: quid sunt tormenta?

R: Hic tormenta n̄ significant poenam, et supplicium à tortore illatum, sed per Metonymiam effectum illig. sunt igitur tormenta hic nihil aliud, quam confessio veritatis expressa per supplicium. ex quo sic. Ille dum loquentur, solus est, se hoc crimen perpetrasse. ergo est reg. sed cum hoc ad aliud forum pertineant nobis hic ea insinuasse sufficit.

Q: quid sunt tabule?

R: sunt leges scripte nam hic accipitur continens pro contento; quia olim leges scribebantur in tabulis, huc revocantur consuetudines quæ vim legum habent. Ita scriptatam publica, quæ protocolle vocant, quæ etiam privata, ut testamenta, Chyrographa in foderibz et contractibz data, apochæ, nec n̄ litteræ ab aliquo scripte presentim manu propria. ex quo loco sic argumentamur: scribit hoc ad hostem de nobis. ergo est Proditor patriæ.

Q: quid est iurjurandum?

R: Est iuramentum, seu affirmatio vel negatio cum invocatione Dei in testem. Quod proinde invocatio potest esse tacita vel expressa.

sa. quando enim juratur per sanctos et creaturas, in quibus Veritas Dei specialiter elucet, eiusmodi sunt sacra Evangelica, colum, sol, terra, templum, crux, altare. p. hanc n̄ expresse sed implicite tantum.

Ex quo loco sic argumentamur. vir honestus fideus dignus jurat à se visum alterum in homicidio: ergo occidit: sed hoc rursus ad alium forum pertinet.

A. quinam dicantur testes.

R. illi qui aliquid affirmant, et testantur, sed sine juramento. si enim juramentum accedat, argumentum à testibus deductum provocatur ad iurjurandum.

Ad hunc locum spectant tam Divina, quam humana testimonia. Item auctoritas seu sententia Patrum, Doctorum, Theologorum, Poetarum, aliorumque virorum illustrium.

Denique adagia, apophthegmata, symbola, seu hieroglyphica, aliisque id genus esse veterum libris aut nobis erudita.

Pars iova.

De

Argumentatione.

A. quid est argumentatio?

R. Est forma, et modus, quo argumentum proponitur, ut

vim et pondus habeat ad probandum et inferendum.

Q: quot sunt argumentationes species?

R: Septem scilicet Syllogismus, Entimema, Sorites, Dilemma, inductio, exemplum, Epichirema.

Q: quid est syllogismus seu ratiocinatio?

R: Est oratio tribus constans partibus, seu propositionibus, à quarum una progredimur ad alteram, ab ex utraque tertiam inferamus, scilicet conclusionem.

Licet vero syllogismus ex se sit oratio tantum tripartita eo quod tres propositiones habeat, quarum prima dicitur Major, altera minor, et tertia conclusio, si tamen majori propositioni addatur ratio, et minori pariter sua, à Rhetoribus dicitur ratiocinatio seu syllogismus, quibus partibus quia nempe quibus partibus constat. quod quoties est faciendum, quoties oritur dubium, an propositio, sive deinde sit major sive minor, sit vera, vel quoties indiget probatione.

Exemplum syllogismi tripartiti habes ex Cicerone pro Mili Major. omnis Infidiatos jure à quovis interfectus minor Clodius fuit Infidiatos Milonis.

Conclusio. Ergo Clodius jure fuit interfectus à Milone. En eundem syllogismum in formā Rhetoricam et ad quing.

partes reductum.

Major. Infidiator interfici posse sano mentis infirmitas nemo.

Ratio vel probatio majoris. nam necessitas barbaris, ratio doctis et bene cultis, natura ipsa animantibus vim vi repellere persuasit.

Minor. Clodium autem Milonis infidiatorem fuisse nemo ignorat.

confirmatio vel probatio minoris. is enim armatus, in agro expeditus, cum scelerata ferorum manu in agro Milonem lecticam vectum, et imparatum aggressus est.

Conclusio iuste igitur interfectam fuisse Clodium à Milone, nemo negare poterit.

Q: Quid est Enthymema?

R: Est argumentatio duabus constans partibus, ex quarum una inferatur altera.

atque cuiusmodi argumentatio fit solius, quod in syllogismo Major vel minor omittitur, et tum majori et minori assumpto conclusio subijcitur. ut. Rhetorica est ars apte ornateque dicendi. p. ergo etiam concionatoribus est necessaria. ex quibus duabus partibus quarum prima antecedens dicitur, altera consequens facile potest fieri syllogismus. ut ars bene dicendi

est etiam concionatoribz necessaria: Sed Rhetorica
 est ars benedicendi. p. ergo etiam concionatoribz est neces-
 saria.

Q: quid est inductio?

R: Est argumentatio, quae ex pluribz propositionibus
 promissis, certis tamen et n̄ dubiis inferri conclusionē.

Q: quos modis fieri potest inductio?

R: Duobz. primo, enumeratione plurium specierum,
 ex quibz in conclusione inferitur genz. ut: cum Romana
 respublica occideret, vigeat in Senatoribz discordia
 in civibz luxuria in Militibz ignavia, in Juvenibus
 otium p. quis igitur n̄ videt, vitium hanc repub-
 licam perdidisse.

Secundo, similitudine, quando nempe ex pluribz simili-
 bz indubiis ac certis conclusio inferitur. ut: ensis, nisi
 Jopius ē vagina eductz, lucem aspiciat, rubiginem
 contrahit: ager nisi ferro excollatur, brevi infertili-
 tatem alibit: si diu extra aquas moretur navis iam
 rimis hiars, erit ad navigandam inepta. p. ergo etiam
 nisi Stylus oratorius exercatur, omnis brevi facili-
 tas dicendi elanquescit. interim tamen hoc, et simi-
 lia in ipsa oratione non ruditer, sed semper cum orna-
 tu sunt proficienda.

Q: quid est exemplum?

R: Est inductio imperfecta in qua ab uno simili aliud simile particulare inferatur. ut: Servilius, qui occidit Melium non est condemnatus ad mortem: ergo neque Milo, qui Clodium melius sceleratiorē occidit, est morte mul-
tandus.

Q: quomodo differt exemplum ab inductione perfecta?

R: Per hoc, quod inductio perfecta ex pluribus speciebus generis, vel ex pluribus similibus aliud simile, exemplum vero ab unico simili aliud simile non genericum, sed particulare seu singulare inferat.

Q: quid est sorites?

R: Est argumentatio, quae velut per gradus à multis con-
servatis propositionibus, quarum sequens semper proceden-
tis predicatum, ultima vero propositio primo subje-
ctum repetit, conclusionem inferat, ut: industria Ciceroni peperit artem, aut aptitudinem ad promovendum bonum publicum hoc aptitudo communem estimationem, communis estimationem feratoriam, et consularem dignitatem. igitur industria Ciceroni peperit feratoriam, et consularem dignitatem.

Ubi tamen cavendum, ne in tali argumentatione ulla ex propositionibus sit falsa, alias enim etiam prodicet con-

clusio falsa.

Q. quid est dilema?

R. Est argumentatio, cuius prima propositio habet duas partes contrarias, et ita constituitur, ut si unam concesseris, in alteram incurras necesse sit. Sic Cic. pro Roscio. Si sextus Roscius Patrem suum occidit, vel per se vel per alios occidit: non per se; quia tunc cum occideretur homo, ipse fuit amicus. non per alios, quia nullos possunt adversarii profiteri, per patricidium patrant: igitur non ipse occidit Patrem.

Q. quid est Epitaphia?

R. Est brevis ratiocinatio, quae unica propositione integram argumentationem in se complectitur. ut: sine causa Dominum ferrous accusat. nam in hac propositione continentur haec tres: nullus ferrous debet suum Dominum accusare sine causa. hic est ferrous Regis Deiotari, et nullam causam accusandi habet. ergo hic non debet Deiotarum accusare.

Articulus.
de
Amplificatione oratoria.

Q: quid est amplificatio oratoria, quae ab aliis etiam amplificatio rerum dicitur?

R: Est exagerratus quidam eloquendi modus ad inclinandam, et flectendam voluntatem ordinatus.

Q: unde materia seu argumenta pro amplificatione tali desumuntur?

R: ex iisdem fontibus, ex quibus argumenta desumuntur profacienda fide, sive convincendo intellectus; scilicet ex locis copiosis, non tamen omnibus, sed ex illis duntaxat, qui multa de una aliqua re in se continent.

Q: quoniam sunt hi loci?

R: definitio, aut descriptio oratoria partium enumeratio, similia, contraria adjuncta, antecedentia, consequentia, causa, effectus.

unde ad amplificationem serviunt definitiones conglobatae, hoc est, plures descriptiones eiusdem rei in unum congestae seu accumulatae, Item partes eiusdem rei affatim enumeratae; denique congeries seu accumulatio similiarum, contrariorum, adjunctorum, antecedentium, consequentium, causarum, effectuum.

Sufficiat hic unicum amplificationis exemplum per congeriem causarum, et effectuum ex Cic: pro archia. hoc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant,

Secundas res ornant, in adversis per fugium ac solatium
 probent, delectant domi, non imperant foris pernoctant
 nobiscum, peregrinantur, rusticantur. quod reris multis
 modis vexatam esse provinciam; sed ad causas calamita-
 tatis atende. vigeat in ea ambitio, luxuria domi-
 nabatur, signes erant Magistratus, populus ipse molli,
 otiosusq; securitate diffuebat. Expecta igitur damna
 longe graviora, ex haereticis oranium, jacebit preta
 religio, codes impune volitabant.

Q: an n̄ etiam amplificatio ex diversis simul locis
 institui potest?

R: omnino. Dumodo plura argumenta ex diversis
 locis in unum ita congerantur, ut iisdem argumentis
 una eadem res strictim probetur.

Q: ubi hoc amplificatio habet locum?

R: potissimum in Epilogo, ubi orator breviter argu-
 menta sua in confirmatione fusiq; explicata, et pro-
 posita, strictim in unum cumulam conicit ad majorem
 impetum, qua à voluntate exorquet affectum. Dixi
 primo strictim; nam alias Epilogus non differet à con-
 firmatione. unde n̄ opus est, ut omnia argumenta
 adducantur, sed potiora tantum, seu illa, quae magis

deserviant ad affectum intentum. Ad ipsa argumenta etiam alio figurarum colore, quam quo usi sumus in confirmatione, profertenda sunt, ut licet eadem sint argumenta tamen ob alium ornatum et succinctum proponendi modum quasi alia videantur ad evitandam nauseam.

Vide pro hac re Dialogum de chria in Epilogo. Item Muratum, Ciceroem, Patrem Caesarium, apud quem post librum quintum invenies indicem amplificationum iuxta Alphabetum ex Cic: Collectarum. Dixi secundo, potissimum in Epilogo, quia non negandam, quod etiam in decursa orationis et praecipue post unum alterumque argumentum seu post partem orationis absolutam non nulla amplificari, et coacervari possunt, ad excidendo effectus.

Q: quonam ulterius ferviant ad amplificationes, quibus varij animi motus excitentur.

R: Tropi ac multo figuris verborum, sententiarum vero plerumque, ut patebit in exemplis pro qualibet figura afferendis.

Q: quid ulterius pro amplificatione adnectendum.

R: ut adhibeatur solummodo in rebus, quae vel natura sua vel usu, et ostinatione hominum sunt magna. natura magna sunt quae causas admirabiles nunquam notas habent, praecipue autem Divina caelestia. p.

usu vero, et estimatione magna censentur, quo hominibus
videntur prodesse, aut multum obesse. p. ut religio, salus,
animus, vita. eorum nomen. p.

200. attendendum est, quo affectu homines, ad quos dictu-
rus est, potissimum moveantur, et ducantur; quidam
enim honestate, alij utilitate et alij jucunditate capi-
antur.

Hinc cognita auditorum dispositione cogitanda est,
quibus argumentis, et figuris huius vel ille affectus melius
excitari possit.

210. deducata iam ad longam confirmatione oratori
dispicendum est, quinam affectus materio suo magis con-
gruat, an scilicet affectus amoris, vel odij imitationis
vel fugae. p.

Postremum ad hunc finem plurimum juvat rem probata
nihilabunde expendere, atque in se ipso affectum illum prae
excitare; tum enim ardentior, et copiosior prodidit amp-
lificationis. Hoc ipsum etiam proficere prae attempta tectis
alicuius proclari auctoris v. g. Ciceronis aut ex bati-
co. S. Chrysoptomi. p. qui illum ipsum affectum tractavit,
quem tu excitare in auditoribus cupis; sic enim in butu
et inflammatu a ring similia facili effundet. exempla haec
momentoso rei, vide apud citatum causin lib. 6. et

Capitulum
 de
 Dispositione.
 Articulus Unicus
 de
 Oratione eiusque Partibus.

Q: quid est oratio.

R: Est sermo aptus adhiberi, ac potenti modo
 innixus + persuadendum.

Dicitur imo ad persuadendum hoc est, ad convincendum
 intellectum, et movendam voluntatem. 2. 20. Dicitur
 illustri ac potenti modo ut distingatur ab artificii-
 osa epistola Boemate.

Q: quot sunt genera orationum?

R: quatuor. deliberationum scilicet. p. de quibus iam
 alibi.

Q: quae nam universae ad quamlibet orationem requirun-
 tur?

R: tria nimirum inventio, dispositio, elocutio. De
 inventione egimus in capite imo. De elocutione tra-
 ctatur in capite atio. hic vero de dispositione
 itaqz.

Q: quid est dispositio?

R: Est partium orationis in legitimum ordinem collocatio.

Q: quot sunt partes orationis?

R: quinque exordium scilicet, propositio, narratio, confirmatio, et peroratio.

Q: quid est exordium.

R: Est orationis ingressus, quo auditoris animus disponitur ad attente, et benevole audiendum.

Q: quotuplex est exordium?

R: duplex, legitimum, et ex abrupto factum.

Q: quid est exordium ex abrupto factum?

R: Est illud, quo orator sine brevia dispositione auditoris statim rem ipsam aggredi videtur per mentioem aliquem affectum v. g. doloris commiserationis letitiam &c. per deprecationem, imprecationem, exclamationem &c. prout res ipsa et orationis propositio exigat, et admittit. Exemplum huius exordij vide in prima catili: ubi Cicero sic incipit: quousque tandem abutere catilina patientia nostra &c.

Q: quid est exordium legitimum?

R: Est illud quod lenig incedit, redditisq; auditorem

Docilem, attentum, et benevolam.

Q: quomodo auditor fit benevolus?

R: Per artem sibi benevolentiam conciliando, et non ut alij putant, solentq; expressis verbis benevolam auditum petendo.

A: qua ratione per artem benevolentia capiatu^r.

R: quando aposite apte, et ornate ad preconceptam propositionem talia profert, ut ex illis veluti naturaliter et necessario hoc determinata propositio fluere videatur.

Q: quomodo Auditor edidulus attentus?

R: Dicendo quod materia orationis sit talis, quo jure merito vel etiam necessario attentionem mereatur.

A: quomodo fit docilis?

R: Propositionem, seu rem, de qua dicturi sumus, dilucide, et ad captum proponendam, ut ab omnibus primo mentis intuitu possit intelligi.

Q: quot sunt modi exordio formandi?

R: varij, quos apud alios videre potes. interim tamen proter abatos in Dialogo de christa sequens modus facile principem locum habet, quem iam adstruo. concepta propositione quam per orationem confirmare cupis, quare ex te ipso, cur et ob quam causam velis de hac

re seu propositione dicere, cum haud dubie n̄ solum
 unica, sed plures occurrant rationes, propter quas
 de hac re et non alia es dictum. Proinde assume illa
 rationem, eamq; tibi tanquam novam propositionem
 seu prothesin exordij constitue; tum illam proba, con-
 firma, illustra, et habebis n̄ modo sufficientem, sed
 vel maxime comodam, et congruam exordij materiam,
 hoc omnia, ubi profuturis, facillime occurret tran-
 situ, et descensus ipsam propositionem orationis.
 quomodo vero hoc res in praxi procedat, aspice
 exempla in dialogo de chria.

Q: quales virtutes exigit exordium?

R: Potissimum tres sequentes, primo debet esse acuta
 salam, ut nec desit quidquam, nec retundet, fluatq;
 recta in propositionem.

2do. debet esse proprium suo propositioni non vero
 comune aliis.

3do. debet ordinarie stylo temperato incedere.
 unde vides quoniam sint exordij vitia, si nempe
 has virtutes non observet.

Q: quid est propositio?

R: Est brevis oratio, in qua quid dicendum sit, in pau-

ais exponim.

Q. quid de propositione tenendum?

R. Primo, debet esse brevis, et clara.

Secundo. finis seu scopus, quem profigis tua dictioni, semper est propositio.

Tertio. sciendum est à propositione tua determinari genus orationis. v. g. si dices: ostendam superbiam esse fontem omnium malorum. faceres orationem esse generis demonstrativi. proinde cavebis in epilogo ne totq ruas in dehortationem, quod vitium est omnino intolerabile.

si vero dices: ostendas, superbiam esse vitandam. faceres orationem generis deliberativi, et consequenter in epilogo hortaberis ad fugam, et detestationem superbis. p.

Q. quid circa narrationem observandum?

R. narratio, quod est fundamentum persuasionis hanc ante confirmationem inducitur quando necessaria est, ad cognitionem causae seu controversiae. p. hoc narratio quidem debet esse brevis clara et probabilis, sed rara iam est illius usus. ceterum in confirmatione orationis multa narrari solent, sed oratorie sane et breviter, ut rursus videre est in dialogo de christa.

Q: quid est confirmatio?

R: Est propositio probatio per rationes seu argumenta ad faciendam fidem.

Q: quid pro confirmatione notandum?

R: Pro hac notandum est primo, si plura habeas argumenta probantia pone primo loco fortissimum, in medio levig, postea excellentissimum, seu tale, quod apud auditores tuos plurimum momenti, et efficacie est habiturum.

Secundo. in tua probatione seu confirmatione pone primo rationem fundamentalem seu primariam; Dein rationes secundarias eam confirmantes quousque necesse est; postea testimonia, exempla. p. ut intellectus plene convincatur.

Notio. confirmatio ordinarie procedit per Enthymemata, aliquando etiam per syllogismum scilicet tunc quando una promissura omnia orator non potest sufficienter persuadere.

ante omnia curandum est sedulo, ut quacumque demum argumentatione utaris, maneat semper in

via, seu in recta linea ad scopum, vel propositionem.
 si vero fusius probatio, seu confirmatio intervenierit
 apta connectione stylum orationis semper continu-
 aris.

4to. Confutatio. /: quod ad confirmationem spectat: /
 potest vel procedere tuas probationes, vel sequi, si
 nempe adversarij proceperit, et contrarium proba-
 verit. si vero tu ipse aliquid per antecipationes
 objicias, quod refutare cupis, fiet id post tuas
 probationes.

Q. quid est Epilogus seu peroratio?

R. Est artificiosq; orationis terminus seu conclusio,
 quod quomodo fiat: quod ipsum intellige orationis
 partib; / perquam optime, et in praxi docet Dialogus
 De Chria.

125.

el pppp
nubis in
imper
kionem
res, vel
trina
decap
id ppp

ia.
g su
in
dialy

126.

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side]

[Handwritten text on the right edge of the page]

Caput Tertium.
De
Elocutione Oratoria.
Articulus Primus.

De ijs
Quo universim ad Elocutionem Spectant.

Q: Quid est Elocutio oratoria?

R: Est illa pars Eloquentie, quae res inventas, et bene si-
gnificatas cum ornata verborum, atq; sententiarum proponit.

Q: quoniam ad Elocutionem potissimum requiruntur?

R: Proter decentem latinitatem, vel aliterq; linguæ proba
notitiam requiritur ornatq; troporum, et figurarum,
tam verborum, quam sententiarum cum convenienti
stilo oratorio.

Q: unde decens latinitas addiscitur?

R: Ex frequenti, et atenta lectione probatorum ora-
torum, et praecipue clarissimarum, quales sunt Cicero,
Murettq;.

Q: quid est stylus oratorig?

R: Est illa dicendi forma, qua orator ad se explicando
utitur. quam alij certum dicendi genus, et quoci cha-
racterem vocant.

Q: quot species est stylus?

R: triplex, sublimis scilicet seu gravis, temperatus seu medius, et humilis seu infimus.

Q: quid est stylus gravis?

R: Est ea dicendi forma, quae consistat argumentis gravioribus, seu subtilioribus, item tropis illustrioribus, et figuris praecipue sententiarum nobilioribus, cum debito numerorum apparatus, seu pondere verborum.

Nam ad hunc stylum gravem, seu sublimem dicendi formam spectat, ut moveat, fleat, ac percellat audientium animos. hinc frequentibus, ac illustrioribus figuris, nec in tropis exornatur, simulque gravioribus amplificationibus pro concitandis affectibus dilatetur necesse est. Corrodictionem habere debet rapidam, seu velocem, incisam, et membra plurima, quibus instat, mordet purgat. ¶

Periodos elongeta habet paucas, et has in adeo extensas, ponderosas tamen et verborum gravitate, seu Majestabile sonantes, quae nempe affectui, et rei melius exprimendo pro aliis videntur deservire.

Atque hic stylus vim habet longe maximam quando

nempe pro re exigentia modo perstringit, modo irrepit
 in sensus seu animos audientium, novas opiniones in-
 ferit, infitas excutit. ac reputat, amplificationibus
 orationem atollit; iram, et misericordiam, odium,
 et amorem imprimit. ꝑ. et per omnes ferme vehemen-
 tiones figuras optationis ꝑ. g. Exclamationis ꝑꝑ.
 vagatur. ut videre est in perorationibus Ciceronis
 pro Murona, Milone. ꝑ. Item in oratione funebri,
 quam habuit Muretus pro Carolo nono Gallorum Rege
 et alibi frequentissime.

Q: Quid est stylus humilis seu infing?

R: Est ea dicendi forma, quo proxime ad quod dia-
 num, et familiarem n̄ fulgi, sed Eruditorum sermo-
 nem accedit. seu: quo supra sermonem familiarem eru-
 ditorum parum elevatio est.

Unde hic stylus proter verborum proprietatem, et
 puritatem, cultum quidem verborum exigit, tropos etiam
 et Metaphoras non respuit; denique figuras etiam tam
 verborum, quam sententiarum vis in oratione non in-
 facit, amplificationes vero, et graviores ad motum

figuras excludit, et numerorum pondere non incedit. Nam usus huius styli eo spectat, non ut flectam, ac moveam, sed ut doceam declarando, narrando, probando, confirmando. *s.* quem in finem sufficit stylus humilis, seu infimus, et pro altero quovis magis idoneus est.

Q: quid est stylus temperatus, seu medius, aut mediocris?

R: Est ea dicendi forma, quae inter stylum gravem, et humilem ornatum suum ita attemperat, et proponit, ut stylo humili sit altior, ac robustior, stylo autem gravi inferior, et demissior.

Atque hic stylus ferè plerumque dicendi ornamenta admittit. sunt in eo mediocres sententiae, verba decorata, schemata illustriata, compositis numeris plena, et per periodos fluida. Clarissimum habet suavitatis, quod partim numeris, partim periodis, partim iunctura, seu connexione, et partim troporum, et figurarum non tamen adeo vehementium splendore comparatur. Adhibetur hic stylus deinde ad delectandum Auditorem.

Q: quando nam hic, vel ille stylus ex his tribus

in oratione est adhibendas:

Q: optima regula desumenda est ex triplici orationis fine, an videlicet orator velit docere, an delectare, an vero commovere seu flectere animos Auditorum. Proinde si intendit docere utendum est stylo humili seu infimo, etiamsi de maximis rebus. g: De Deo, de Sanctis &c. dicendum sit; atq; hoc ideo, ut audientes magis intelligant, quid dicat, et quod docere intendat, quando autem vult delectare, mediis, seu temperatus stylus ei adhibendus est, ut adsit lepos, et quasi condimentum suavitalis, sine vehementia, quod si deniq; movere intendat, tunc gravis seu sublimis stylus quadrabit, ut nimirum tantus, quantus impetus.

Hinc fit, ut soepissime in eadem oratione tres styli simul commisceantur, et unus excipiat alteram, in diversis tamen orationis partibus, nam demorator aliquid narrat, aut probat, utitur stylo humili. Dum exorditur, ibiq; intendit auditores facere benevolos delectando, adhibet stylum mediam. in Amplificationibus autem, et Epilogo, si alias res postulat

utilitur stylo gravi, seu fumo. ut patet in oratione
Ciceronis pro Milone. In tali autem casu à potiori
parte sumitur. denuminatio, aut etiam à fine, à q^{do}
tanquam objecto formali specificatur oratio, cuius-
nam sit styli, ac forma. Porro si universam oratio-
nem spectes infimum styllum invenies in oratione Ci-
ceronis pro Quirilio, pro Flacco, pro Plautio, in Ena.
Artia. Catil: Mediam styllum pro lege Manilia,
pro Marcello, pro Archia, summam deniq; in ultima
verrina, in Prima Catil: in Antonium, et Bibulam.

Si cupis videre Exemplum, ubi in eadem oratione
omnes tres styli simul in diversis tamen partibus re-
luent, lege illam Ciceronis pro Marco Marcello,
ubi statim in exordio utilitur stylo temperato, sci-
licet fluido, et numeroso, sic enim incipit diuturni
Silentij C: Cic: quo eram his temporib; usus non
timore aliquo, sed partim dolore, partim verecun-
dia finem, hodiernq; dies attulit, idemq; initium, quod
vellem, quoq; sentirem, meo pristino more dicendi.
Tantum enim mansuetudinem tam inusitatum insu-
ditamq; clementiam tantum in summa potestate regam

omnium modum tam deniq; incredibilem sapientiam,
 ac pene pene divinam tantq; nullo modo proterire possum.
 En! ut periodus excipiat periodum; adeoq; quam tem-
 perate, quam fluide, suaviter, ac numerose Cicero hanc
 suam exordiatu orationem, seu in eadem adverte stm
 stylum gravem, seu sublimem juxta arceitationes
 Minelii Cap: 10. post num: 37. ubi sic habet.

~~Hic tu modum tuo vito n̄ salute reipublice, sed~~
 equitate animi devinies: quid, si istud ne glorio qui-
 dem tuo satis est? cuius te esse avidissimum, quamvis
 sis sapiens n̄ negabis. parānne igitur inquis, glo-
 riam magnam reliquens? imo verō aliis, quamvis
 multis, satis, tibi uni parum. quidquid enim est,
 quamvis amplum sit id certe parum est tam, cum est
 aliquid amplius .p.

In eadem deniq; accipe etiam stylum humilem quid
 Minelium cap: 5. post num: 19. ubi sic.

Quo quidem in bello semper de pace agendum, audien-
 dumq; esse putavi, semperq; dolui n̄ modo pacem, sed
 orationem etiam civium pacem efflagitantium repudi-
 ari neq; enim ego ulla nec ulla unquam secutq; sum arma
 Civilia semperq; mea consilia, pacis et Regis socia

in Belli, atq; armorum fuerunt. p.
 Interim tamen ne in re fias scrupulosus te semper, et
 pro semper comonitum volo, ut bene attendas ad res ipsas
 de quib; loqueris, earundemq; circumstantias, et exigen-
 tias probe consideres, et tam vel ipsum iudicium judi-
 cabit, quo stylo illas exornes, et proferes. quis e.
 prohibebit, ne aliquando aut etiam sopias in ipsa pro-
 batione, in confirmatione, vel etiam dum delecta-
 re intendis uti liceat stylo gravi! Hoc itaq; res
 tota dependet ab uno iudicio neq; tam facile doceri
 potest, et licet quidem à n̄ paucis doceatur, illorum
 tamen doctrina, à multis, praesertim n̄ hoc tempore
 n̄ acceptatur pro Regula.

Optima proinde regula erit, ut res omnes in quacumq;
 oratione ita proponas, atq; exornes, prout eorum
 dignitas, et natura in his determinatis circumstantiis
 exigat. Ad quod vel maxime iudicio opus est, nec
 non industriose examine an hoc vel illud melius,
 vivacius, ac convenientius in hoc, vel illa figura p.
 proponi queat: Item sedula eaq; nososa Ciceronis
 vel Muræti lectio. p. ut videas quomodo, et

quandonam illi in hac vel illa materia usi sint stylo gravi, vel temperato, aut humili.

Hic prolesea notabis, cum, qui stylo gravi se impendere cupit opus habere Celeri lingua forti voce, memoria expedita; alioquin evanescit omnes figurarum impetus, et pro motu reportabitur vestigium. quid e. ex illis vox, tarda lingua, et memoria hospitans prodhabit vitio, et figuris, quid tamen in stylo gravi, vel maxime desideratus.

Q: quid est numerus oratorig. De quo iam sopius facta est mentio. **A**: profitarum.

Q: Est certa harmonia, et dimensio vocum inter se dispositarum.

Q: quid prostat numerus oratorig?

A: Duo. Nam in primis facit, ne incisa, membra, et periodi sint, vel nimis longa, aut nimis curta, Itaque tribuit singulis congruam longitudinem, ac brevitatelem, prout res sinunt, et exigant, et vel sic oratio semper differat à vulgari sermone, et tamen inter debitas limites coerceatur. Si e. singula fere incisa, membra, et periodi essent nimis breves à comuni

loquendi modo haud discreparet oratio. Si vero nimis essent extenso, et prolixo tam ipsum oratorem, quam auditorem nimium defatigarent.

Deinde numerus oratoris his ipsis incisivis membris, ac periodicis tribuit verborum concinitatem seu suavitatem, ut sermo gratior auribus accidat, et omnis vocum asperitas evitetur. adeoque vides, quod numerus oratoris consistat in debita junctura, nec in modo, seu modificatione, ac forma verborum cum justa dimensione.

Q: an non prescribuntur certa quaedam procepta pro numero oratorio?

R: Prescribuntur quidem nonnulla, sed praecipua sunt duo sequentia, quibus observatis, contra reliqua caute non peccabis. Primam est, ut probe consulas iudicium aurescens. quod fit, si ipse alta voce legas, aut potius coram teperores tuam orationem, et tum jam experieris, quomodo singula verba in aures incidant.

Adum est frequens lectio Ciceronis, Muræti, et aliorum unde brevi addices quali numero oratorio fiat suavis, quid est diverso aures attendat, quid deceat,

Quid deniq; placeat; quàm longo, quàm breves, quàm
 vario periodi fiant oporteat. Interim tamen rursus
 te comonitum volo, ne te multum vexes circa varia-
 tem Periodorum, an scilicet modo facias bimembrem,
 trimembrem, vel Pneumaticam. quorsum? ista!
 Sed hanc varietatem relinque tuo conceptui, et
 semper attende, quid res ipsa, de qua loqueris,
 postulet, siue dein eveniat bimembris, siue trimem-
 bris: Nam mensura Periodorum, ut videlicet sint
 longiores, vel breviores tot, vel tot membrisum p.
 desumi debet ex ipsa rei, et materis exigentia.
 Sed iam faciamus gradum ad ipsam periodum, eiusq;
 partes.

130.

139.

140.

141

142.

143.

i44.

145.

146

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side]

[Faint, illegible text from the adjacent page]

Articulus
De
Periodo.
De
DEFINITIONE PE-
RIODI EIUSQUE PARTIBUS.

Q: quid sit Periodus?

R: Est oratio, qua pluribus constat parti-
bus, ita inter se connexis, atque a se invicem depen-
dentibus, ut sensus non sit perfectus, et absolutus, nisi ulti-
ma pars accedat.

Q: quonam sint partes Periodi?

R: Illae partes sunt membra, membrorum vero partes
sunt incisae, prout periodum constituunt. dico: prout
periodum constituunt; nam etiam extra periodem mem-
bris, ac incisae utimur, quamvis non sit necesse, ut membra
in periodo, semper ex incisae componantur.

Q: quid est membrum?

R: Membrum: quod Graeci colon appellant: / prout
constituit periodum, est oratio, quae quidem perfectam

sententiam, seu plenam constructionem efficit, n̄ tamen
sensum ita absolvit, ut n̄ expectetur aliquid alterius
addendum. ut Cicero: si quantum in agro, lociq; desertis
audacia potest ubi vides constructionem juxta leges
grammaticas esse absolutam, non tamen sensum.

Extra periodum autem membrum oratio perfecta,
quod incisum velut partib; componitur, quin tamen ad sen-
sum absolvendum alio addidamento indigeat.

ut Cicero pro lege manilia. Hoc tantum bellum, tam
turpe, tam velus, tam late divisum, atq; dispersum,
quis unquam arbitraretur, aut ab omnib; Imperatori-
bus uno anno, aut omnib; annis ab uno Imperatore
confici posse

Q. quid est incisum?

Q. Incisum, seu cosum, groce coma, prout in periodo
ponitur, est pars membri, faciens sensum, seu construc-
tionem imperfectam; et hoc ideo, qui vel non omnes
partes grammaticales expressas habet et interruptas. ut
in precedenti exemplo videre est. hoc tantum bellum,
ut nimirum quinq; incisa sunt sine verbo.

Contra vero in secunda contra Catilinam, Abiit, exaspit
erupit, e vasit. Catil. sed act ^{tuus} videre, ne vobis, ne
quidem omnib; ne etiam tam probata, si illum, ut

erat merito, moxle multa sententiam huc deduxi, ut
cum palam pugnare possetis, cum hostem a peste vide-
retis. ffore, ut eius socios invidia oppressas persequi
non possem. En constructionem interruptam.

Q: an non etiam utimas inciso extra periodum?

R: Affirmative, et tunc incisam est vel pars membri,
vel sensus brevissimus, ut Cicero in prima Catilena.

O tempora, O mores. vel est sensus in equisito numero
ad membrum conclusus. ut id Cicero pro Cluentio.

exat memoria: sunt stabulo publico: Ad argueme
si mentios: testium dicta recita. A paulo post:

Quid ergo? Negasne, illud iudicium p. corruptum?
non nego: sed ab hoc corruptum non esse confirmo. a quo
igitur est corruptum.

vel Denique est sensus imperfectus, seu talis, qui non omnes par-
tes expressas habet, quas gramatica requirit ad con-
structionem.

De Divisione ac Varietate Periodi.

Q: quotuplex est Periodus?

R: In primis alia est vulgaris, et alia Latunda.

vulgaris est, cuius partes quidem sunt debito connexo

modo n̄ tamen ita necessario, ut una alterave omisa sensus
 non esset plenus et perfectus.
 Contra Periodus Rotunda dicitur, estq; pulcherrima,
 cuius partes s̄ habet autem tantum tres, aut ad summum
 quatuor partes ita sunt connexæ, ut solvo sensu nulla
 possit omitti. atq; huiusmodi Periodi sunt plerumq; rita
 constituti, ut quocunq; ordine statuerentur partes idem
 sensus per sensus procedat, ut Cic: pro Cœci. Statim ab ini-
 tiis. Si quantum in agro lociq; desertis audacia potest
 tantum in foro, atq; in iudiciis impudentia valeret:
 non n̄ in causa cederet Tulio cecinna, sexti obati
 impudentis, quantum in vi facienda cepit audacis.

Q. An n̄ veteriq; Periodi tam vulgaris, quam rotunda
 subdividitur.

R. utramq; adhuc subdividi in simplicem, et compositam.
 simplex est, quod uno absolvitur membro; ideoq; groce
 dicitur Monocolos, velut alij volunt simplex est, quod
 habet unum aut etiam plura membra, modo n̄ interve-
 niat colon, aut semicolon. qualis est hoc Ciceronis:
 ita nationes nullo atq; magno, uno quoddam ferro-
 re, ac metu concitabantur.

Et licet hoc, atq; similes Periodi simplices, unū dun-
 taxat membrum comprehendant, ~~atq; huiusmodi~~
 nihilominus tamen

à membro simplici differant, obflexum nempe illum, quæ
circa finem faciunt periodi. ut si dicas:

Nos expectamus quotidie labelarios vestros.

Hoc verba ita prolata n̄ periodum, sed tantum mem-
brum simplex efficiunt. Et ratio huius est; quia circa
finem nullum faciunt flexum ad principium.

Contra si dicis.

Nos labelarios vestros, hominesque ligentissimos quoti-
die expectamus.

Jam erit periodus monocolor, hoc est uni membri; quia
verbum expectamus, veluti duobus inter interiectis inci-
sis interruptum, redit rursus ad suum principium, scili-
cet nos, quod vel ex ipsa pronuntiatione perquam faci-
le constat:

Periodus autem composita est, quæ duobus vel pluribus
membriis absolvitur, estque multiplicis generis: alia
enim dicitur dicolor, seu bimembris, quæ duo solum com-
plectitur membra. vel cuius prothesis uno, altero mem-
bro a podosis absolvitur. quemadmodum talis.

1. Erunt igitur humanitatis vestro magnæ eorū
civium numerum calamitate prohibere.

2. Sapientis, videre multorum civium calamitatem

à re publica se jundam esse non posse.

À quo propter dignitatem contingit felicitas.

Et ea stultis male cogitandi affert occasionem.

Alia compellatur tricolos, seu trimembris, quòq; tribus membris perficitur. atq; hoc potest fieri si vel trimembris prothesi uni membris respondeat apodosis prioris exemplum sit tibi illud quid de morenem.

Quarum rerum gratiam Philipus suis factoribus debet
quarum poenas nobis exigere convenit, earum nunc
mentionem facere non vacat.

Nam cum antea per oblatem nondum huius auctoritate loci contingere auderet, statueretq; nihil huius nisi perfectum ingenio, elaboratum industria afferre oportere. omne meum tempus amicorum remoribus transmittendum putavi.

Exemplum posterioris sit tibi hoc sequens tricolos.

Qui beatorum morte tristantur, vel eandem felicitati invident, vel propriis potius commodis dolent.

Alia deniq; dicitur tetracolos, seu quadrimembris, quò nimirum quatuor membris conficitur. seu in qua duplici prothesi duplex respondet apodosis. ut rursus Cicero pro cocina.

Si quantum in agro, lociq; desertis audacia potest,

Tantum s. vide supra.

Atq; istig modi periodus si ita quatuor membris absol-
vatur, ut rotundis simili orbis instar omnia inter se
recurrant, vel ita, ut duo ultima membra duob; primis
ex oq; respondeant, et unde unq; incipias, suam sem-
per sensum, venustatem, atq; integritatem invenias
tunc torcata, aut rotunda, seu quadrata. dicitur estq;
omnium perfectissima, pro Exemplo tibi sit rursus:
si quantum in agro. y.

Ad cui; imitationem quidem sequentem edidit:
si quantum apud te valeret accepti beneficii recordatio,
quantum apud me valuit tibi gratificandi studiosa
propensio, eandem mihi nunc benevolentiam testare es
adversante fortuna meis comodis, quam olim se; mihi
ad vota fluentib; testabaris.

Hic incidenter queres, quid per sup; dictam prothesin
et apodosin intelligatur? Item an Periodus n; plura
quam quatuor tantum membra habere queat?

Ad primum per prothesin seu ut alij dicunt Prothesin
nihil aliud hic intelligitur, quam prior pars periodi,
quod scilicet suspensa relinquatur. Per apodosin vero
nihil aliud quam posterior pars, quod sensum absolvit.

ut in hac periodo.

Non enim possunt in civitate multi rem,
aliquos fortunas amittere, ut non plures secum in
eandem calamitatem trahant.

ubi vides primum membrum huius periodi ad prothesin,
Coeserig a podofin.

Ad secundum. Cōfite hāud dubie, periodum etiam quinq[ue]
vel omnino sex membra habere; sextum tamen sit eadē
summa longitudinis, et hoc ipsum etiam raro fiat.

Ordinarie vero longiores quatuor membris non confi-
stant, alioquin vel sunt obscuri, vel non facile possunt
uno spiritu sine interruptione pronuntiari, quod
tamen exigit intelligi.

Porro membrum in perfectioribus periodis non multum
excedat versus hexametrum, quam vis Cicero, Muræus,
et alij saepe longiora faciunt. ne vero hac in re er-
das scrupulosus, scias velim, quod etiam perfecta
periodus membris possit componi more comaticis,
scilicet incisivis, ut in hac videre est:

Si vita hoc est misera.
Ad aliam asperamus.

Hanc enim est cōfite bimenbris nemo facile exclu-
det, quamvis non habeat membra decem, aut plurimum sy-

labarum, quas quidam critici ad perfectionem membri pro-
ut hoc est constitutum periodi gratis requirunt.
Interim tamen si negaverim periodum in compositione
membrorum inter se ratione longitudinis varie divi-
di. hinc potabis periodum bimembrem seu dicolon,
aliam ^{esse} isocolon, aliam anison. Isocolon dicitur
quando utrunque membrum est inter se numero syl-
larum fere aequale. cuiusmodi est hoc Cicero.

Cui autem quodlibet opus sit, quis unquam hunc
fere dixerit dividem.

Anison appellatur cum aliquod ex membris notabili-
ter minus est, ut: nunquam equidem polliceri tibi id
possum, quod a me petis. Atque hoc cum proportione
etiam de aliis periodis intelligas.

Notabilis secundo si spectetur modus, quo inter se mem-
bra connectuntur, periodus composita dupliciter di-
stinguitur.

Alia enim est, quae constat membris a parte inter se con-
iunctis, sine eorum interruptione sibi invicem succedentibus.
ut sunt omnes illo periodi, quos supra Exem-
plorum gratia posceing.

Alia vero est, in qua membra ita sibi invicem sunt
permixta, ut ex duobus vel pluribus membris unum actu

eva dat, fiatq; per idq; pauciores quidem membrorum
acta potestate vero plurium, ut cic: inferrem.

Multa mihi necessario praetermittenda sunt, ut possim
aliquando de iis rebq; quae meae fidei commissa sunt,
dicere;

Hoc periodus est acta bimembris, potestate vero tri-
membris, qui aliam membrum illam, quae meae fidei
trajecto verbo dicere includitur in secundo membro.
fiat autem acta trimembris, si ita ponatur.

Multa mihi necessario praetermittenda,
ut possim aliquando de iis rebq; dicere,
quae meae fidei commissa sunt.

Hem illa pro Roscio. Quoniam cuius consilio occi-
sus sit video; cuius manu percussus, non laboro
Hoc est acta bimembris; quia duo sunt ver-
borum concupciones: potestate vero est quadrimem-
bris; quia in quatuor membra perfolvi potest hoc
modo.

Quoniam manifeste mihi constat,
cuius consilio Roscio occisus sit:
Non suscipiam laborem in quaerendo,
cuiusnam manu percussus sit.

Ne tamen in discernendis Periodis erres, bene advertas
 oportet, qualia membra, ante te habeas, sunt: illa
 sorsim per continuationem ita sibi invicem connexa,
 ut unam actu videantur constituere Periodum.
 unde n̄ bene exercitata in his et similibus membris
 per quā facile erroneum possit ferre iudicium. ut
 in hac Ciceroniana.

Certe mea diligentia cum illorum cupiditate;
vestra integritas cum ipsius pecunia.
vestra constantia cum illius patronorum ministerijs
potentia.

Quid est mirum si minoris iudicij Thyro his membris
 tricolor constitui iudicet. Cum tamen re ipsa in
 tantum tria membra, vel minus proprie loquendo
 tres uni membris; quia per se singula, perfectam
 sensum efficiunt, licet sibi invicem per figuram
 protonegma mediante verbo certe, quod in singulis
 subintellegitur, et facile repetitur, ita connectan-
 tur, ut iidem una tricolos constitui videatur.

Similiter apud eundem Cui. duo sequentes bimem-
 bres n̄ nemini quasi una quadrimembris videri possent.
Hoc utrum sint vobis consilia sicorum,
an violentarum consilia.

At utram cogitata sapientiam, an optata
curiosam videantur.

Interdum absoluta periodo nonnunquam annectitur
aliquod membrum quasi per accidens, veluti in sequenti
videre est.

Nam si potest ita pecunia sine oratorum
injuria detrahi, populus Romae habeat.

Proferam in tantis oratorum angustiis. atque hoc
interim de periodis proprie dictis sufficiant.

De
Schi notene Pneumate, et
De
Periodica Circumductione,
Perioda Pneumatica, et Tasi.

Q. quid sit Thonoleres?

R. Est colon, sive membrum prolixum, quasi in mo-
dum furis extensum, unde et nomen habet. Fit autem
dupliciter primo Hyperbato, seu traiectione verbi,
vel interiectione aliterum, aut etiam plurium mem-
brorum, cum scilicet membra inter se permiscerentur.

Nunc iam ad ea, ad quae ne res ipsa vocat,

Et vestra voluntas invitata dicenda aucto. Ciz.

Secundo fit, quando unicum colon incisus distinctum proterditur. ut Cic. contra Rullum.

Hoc capite quisites, omnes gentes, Nationes, Provincias.

Regna, decem virum dictioni, iudicio, Potestatis permissa, et condonata eddico.

Hic notabis Sthonotenen per hoc à membro simplici differre, quod Sthonotenes notabilem syllabarum numerum habeat, membrum verò pauciorum, utpote quod ultra viginti syllabas raro, vel saltem n̄ multum excedat, nam alias jam n̄ erat membrum simplex, sed Sthonotenes, Seinde Sthonotenica dicendi formā vitiosa est, atq; inepta, si n̄ distinguatur incisus, quod tamen non requiritur ad membrum simpliciter tale, utpote quod s̄epe est nullum proferis incisum continet.

Q: quid est Periodus Pneumatica?

R: Est illa, quae membris constat prolixis, A Sthonotenicis. ut iterum est illa dicolos apud ciceronē contra Rullum.

Adque ego à primo captie legis usq; ad ex boemū, reperiō iudices, nihil aliud cogitabō, nihil aliud

susceptum, nihil aliud actum, nisi ut Diem Reges
 erarij, vectigalium, provinciarum omnium, totique
 publicis Regnorum, liberorum populorum, orbis denique
 terrarum Domini constituatur, legis agrario, simu-
 latione, atque nomine.

vocatur, autem hoc, atque similis dicendi forma, periodus
 Pneumatica, quia accommodatur ad spiritum dicentis,
 pronuntiatur enim uno spiritu, et tam prolixè prolen-
 ditur, quam diu orator, sine notabili respicio qui-
 ste dicere potest.

Q: quid est periodica circumductio?

Q: Est illa, quae aliquo modo similis est periodo, non
 tamen habens conditiones ad periodum proprie dictam
 requisitas. ut:

Pater dat filiis. prohibes.
 leges firmit. tamen te interponis.

Hic sunt quidem protheses, et apodotes, sed neque li-
 gantur simul, neque habens sufficientem membrorum
 longitudinem.

Q: quid est Pneuma?

Q: Est illa orationis compositio, quae multa cola, et

comota simul complectitur, et ea usque protendit, quoad
dicentis spiritus, et talera perferre possunt; sunt autem
duas partes, una vocatur Diana, id est, Mens five
intentum, quod longior p. debet. altera pars vocatur
Epilogus, id est, conclusio, five clausula, quod brevior,
quam prima, Exemplum potes apud Ciceronem pro sexto
Roscio.

Rogat, orator de Chryfogone, si nihil de
patris fortunis amplissimis in suam rem
convertit, si nulla in re de gaudavit, si
tibi optima fide sua omnia concepit, adnu-
meravit, appendit; si restitum, quo ipse lectus
erat, annulumque dedit; si os suum tibi tra-
didit; si ex omnibus rebus se ipsum nudum;
neque proterea quidquam excepit, ut tibi per
te liceat innocenti amicorum opibus vitam
in egestate digere.

In hoc Pneumate a verbis Rogat, orator usque ad
excepit, est Diana, a verbis vero ut tibi per te p
usque ad degere est Epilogus.

Coteram Pneuma solvi potest per Epanalypsin, id
est, per se assumptionem alicuius voculo se pigrepeti-

Ad, nam tunc è Pneumate fit Periodica circumductio
propter aggregationem pluriam periodorum ad eandem
rem spectantium. ut Cicero pro Domo.

Quid si per vim tulisti tamen ne lex est,
aut quidquam jure gestum videri potest,
quod per vim gestum. p. constat. an si in
ipsa latrone tua i capta iam urbe lapides
tui ad illam latem, atqz. Cluven civitatis
sine vi pervenire potuisti. p. usqz. ad hoc

verba: tam profecto ostendisti vim tibi maxime
displicere

ubi vides particulam vis soppig resumi à Cicerone,
ac repeti; quod si n̄ fieret omnia illa membra extre-
mo membro clauderentur; et iam n̄ amplig erat, peri-
odica circumductio; sed re ipsa verum Pneuma.

Q: quid est Thasis?

A: Thasis seu extensio non differt à Pneumate nisi
longi sa diu. nam quando Pneuma ita longum est,
ut notabiliter videatur excedere spiritum oratoris,
eumqz. defatiget dicitur Thasis, usurpatur ad osten-
dendam causæ magnitudinem exprimendam magnum

affectum oratoris.

Quid Sit *Caesim* seu *incisim*
 Item
 Quid Sit *Membratim* ac
Periodice dicere.

Q: quid est *incisim* seu *caesim* dicere?

R: *Incisim* dicitur, quando in singulis *incisim* oratio
 insistit et desinit. ut. *veni, vidi, vici. abiit, excepit,*
erupit, evasit. p. Cui.

Aliud *incisim* seu *comatico* orationis exemplum habes
 apud eundem. *Negs tu habes hoc: Negs eis confidis;*
alia te ratio, alia te cogitatio ad spem huius opprimen-
di excitavit. magno sunt in te opes, tate patet gratia
multi amici multi cupidi tui, multi fautores laudis
tuae, multi huic invident.

Alia te *ratio. p. usq; ad verbum excitavit* *inclusivè*
 est *monotolos*, quod ideo annoto, ut etiam videas, eius
 modi orationibus *incisim* dictis pro arbitrio et rei exi-
 gentia tam *breves* periodos, quam *integra* membra in-

spem populi.

Q: quid est membrata dicere?

R: Est sensus singularis membris inter se non connexis aut coherentibus finire. ut Cicero pro lege Manilia.

Quam provinciam tenuistis à Prodronibus liberam
per hosce annos: quod vectigal vobis datum fuit?
quem socium defendistis? cui profugio elapsisq;
vestris fuistis? quam multas exstinctas insu-
las esse desertas quam multas aut metu relictas?
aut à prodronibus captas urbes esse sociorum?

Aliud huius generis habet pro Milone.

Quando illis postea siua illa, quam à Catilena
acceperat, conquire vit? hoc intentata nobis est.
huic ego vos objeci pro me non sum passus.
hoc insidiato Pompeio est. hoc istam appiam
viam, monumentum sui nominis nece papyrii
creantavit. hoc eadem longo intervallo conser-
va rursus in me, ruper quidem, ut scitis, adro-
giam me pene confecit.

In his tamen et similibus dicendi formulis si quemadmo-
dam de oratione incisiva facta de supra comonui, non
nimirum de angas velim, circa namerum syllabarum

sufficit enim ad eiusdem dictiones membraticas, ut
 earum membra potiora habeant requisitam extensionē,
 licet etiam aliquod incisum, aut una alterave perio-
 dus uni membri aut bimembris, saltem quod potesta-
 te est talis, illis comisceantur. Quemadmodum
 Cui: in priori exemplo pariter duobus incisus est
 usus, dum dicit: quem socium defendistis. p. quam
 nullas aut metu relictas. y. in posteriori vero
 exemplo pro milone posuit ab initio uni membrum
 actum, quod potestati bimembris est iuxta superius dicta.
 Secundo incisum tertium membrum simplex, vel si vis
 etiam uni membrum; cum n̄ requiratur, ut periodus
 semper incisus distinguatur. hoc autem membrum
 propter requisitum syllabarum numerum etiam in
 fine habeat suam flexuram et respectum ad suum principium
 qui ni ergo clausi periodum uni membrum accensetur.
 tertio incisum. quinto denuo monocolor, sextores y.
 duo membra, quorum ultimo incisum interijcit.
 Existimo igitur secundo hoc aliq̄s quam plurima
 Cui: exempla ad orationem membraticam dicta plus
 n̄ requiri, quam ut sensus singulis membris inter se n̄

connexis absolvatur ac finiatur: siue dein aliqua illig
 membra sint more comatica siue perfecta ac proprie
 talia, aut etiam uni membra, aut potestate dicolon
 constituentia. neq; tamen etiam hoc regula quoad
 hoc tamen ultimum est sine exceptione quis enim pro-
 hibeat, n̄ periodiq; composita eiusmodi dictionibq;
 eiiciatur.

Q. quid sit periodice dicere?

R. non est plusibq; periodis orationem proferre. siue
 sententiam aliquam membris inter se in aliquo sensu
 perfecto coherentibq; et numero se cadentibq; complu-
 ti. Exempla periodice dictionis passim apud Cic:
Murel: ꝑ. praecipue in orationib; suarum exordis sunt
 obvia.

Circa haec de periodis dicta, bene notandum est
 quibq; particulis connectantur partes periodi, ut
 videlicet una posita necessario debeat sequi alia.

Eiusmodi autem particulae, quae instar catend mem-
 bra membris, et prothosin, apodosi venisse necesse
 solent, sunt sequentes, aliq; his similes.

Quamquam quibus respondet
 Et si

Tamen
 Atamen

Quamvis.
 Etiam si.
 Licet.
 Aemadmodum.
 Sicut.
 ut.
 Non solum.
 Non modo.
 Non tantum.
 Quoties.
 Qualis.
 Quantum.
 unde.
 Quo.
 Quo magis.
 Quo magis.
 Cum.
 Non minus.
 Non minus.

verontamen.
 Nihilominus.
 Nihilominus minus.
 Sic.
 Ita.
 Pari modo.
 Sed etiam.
 verum etiam.
 Sed et.
 Toties.
 Talis.
 Tantus.
 Inde.
 Eo.
 Eo magis.
 Eo minus.
 Tum.
 Quam si.
 Ac si.

Virgula ante, soepe excipit particula quam in constructione sequenti.

Periodos denique continuare solent particulae adeo, ut, quis, profertim prolesea, insuper, posteaquam, quod, donec, sic, itaque igitur .p.

ultimo circa interpunctionem periodi sequentia sunt observanda.

Primo ut integram periodum semper excipiat punctum. unde si novam periodam inchoans littera sequatur Majuscula. Sin vero nova perioda non sit etiam post punctum litterarum nullum discrimen esto. Atque hoc punctum aliqui parvum in digitari solent licet utriusque figura scilicet tam puncti majoris quam minoris sit eadem.

Secundo. ut membra periodi vel duplici puncto, vel puncto, et virgula, vel sola virgula interpungi solent.

Punctum duplex fiat, si membra non sunt brevissima et ita sepe sensum absolvant, ut vel aliquid affirment, aut negent, et in sermone non necessario aliquid expectent, ut videre est in hac Ciceroiana.

Erat Italia tunc plena gratiarum artium et disip-

lenarum: Studiis hoc in latio vehementer tunc
 colebantur, quam nunc iisdem in opibz et hic Romo
 propter tranquillitatem rei publico n̄ negligeban-
 tur punctum conuiscula ponatur; quando membra
 etiam sunt longiscula, et adhuc aliquid ad periodi
 sensum absolvendi desiderant.

Ita Talig Nennis astantias agatitate debescit,
 ipsa visuale oppremit audaciam, atqz eloquentia
 viam penitus ad defensionem interclusit; ut illum
 senatus Populusqz Romaqz.

Sola vitigula utitur, quando membra sunt bre-
 vissima, etiam si nihil aliud expectent, et per se
 sensum perfectum faciant. E.g. Hilaritate fortes
 offereunt, arbores germinant, aues novum carmen
 modulantur.

170.

[Faint, mostly illegible handwritten text in a medieval script, possibly Gothic or Carolingian minuscule, covering the majority of the page.]

[Handwritten text visible on the right-hand page, including a large initial 'Q' and other characters.]

Articulus

De

Tropis, Seu Verbis Translatis.

Q: Quid est Tropus?

R: Est verbi, vel sermonis à propria significatione in aliam cum virtute mutatio.

Q: Quam requiruntur ad tropum rite conficiendum?

R: Duo. primum est, ut vox aut constructio n̄ accipiat in ea significatione, quam aliàs habet ex institutione hominum seu in usu communi, ac vulgari: sed ponenda est in alia significatione, quam ex se, et ex institutione saltem primaria n̄ habet. Dixi: in significatione: quia n̄ sufficit ad tropum, ut una vox ponatur pro alia eiusdem significationis. v. g. Janua pro porta, papyrus pro char- ta & c. sed mutanda est significatio in aliam.

Secundum est, ut, quoties mutatur significatio, id fiat cum virtute.

Q: quomodo fit cum virtute?

R: quando fit apte, et convenienter. hoc est, quando adest aliqua convenientia, connexio, ratio, et dependentia inter duas res. si enim hoc deficit, n̄ habetur ratio, et fundamentum cur una vox ponatur pro altera.

unde connexio illa est mediana per quod ab uno extremo ad alterum, hoc est, ab una re ad aliam fieri potest transitus.

Q: unde desumitur talis connexio?

R: Ex locis tropicis nempe partium distributione, genere, et specie, similitudine, contrariis, adjunctis, Antecedentibus, consequentibus, causa, effecta, et compensatione. quomodo autem hoc fieri debeat infra dicitur.

Q: quot numerantur tropi?

R: Undecim. Quorum septem in uno tantum verbo consistunt, reliqui vero quatuor pluribus verbis, sive in integra sententia, aut constructione, vel etiam pluribus absoluntur.

Q: quinam sunt tropi verborum, seu qui in uno tantum verbo consistunt?

R: sequentes. Metaphora scilicet. Synecdoche, Metonymia, Antonomasia. Onomatopoeia, Catachresis, Metalepsis.

Q: quinam sunt tropi sententiarum?

R: Hi quatuor, scilicet allegoria, Periphrasis, Hyperbaton, et Hyperbole. Sed prius agendum.

De Tropis Verborum.

Q: quid est Metaphora?

R: Est similitudo ad unum verbum contracta, seu clarior: Est translatio nominis, vel verbi, ab una re cui proprie convenit ad aliam rem similem, cui nomen vel verbum illud improprie convenit.

Q: quid requiritur ad Metaphoram?

R: ut inter unam rem cui nomen vel verbum proprie convenit, et inter alteram, cui improprie convenit sit aliqua similitudo, quo pro insola ratio, ac fundamentum huius tropici.

Q: quomodo similitudo, ut est locus tropicus differt à Metaphora?

R: Per hoc quod in similitudine semper unum cum altero conferatur, et ideo utriusque rei nomina expresse ponantur, et quidem si expresse, et expresse sit similitudo addantur particula sicut, velut, &c.

Si vero sit implicita, et occulta, hoc quidem particula similitudinem denotant omittuntur, sed tamen utriusque rei nomina ponantur. In Metaphora autem unum

non confertur cum altero, neq; utriusq; rei non ponitur, factem in recto, et obliquiter, sed in similitudine fieri solet; Sed unum dicitur esse alterum proprio nimirum nomine, quod ei proprie competit, vel factum competere potest, omisso, et nomine alterius rei, cui illi similis est, applicato.

Unde non est Metaphora, si dicam: Oratio est nelle dulcior. Cuius ornatur particula sicut, sed solum est comparatio grammatica; quia nempe suavis oratio comparatur cum nelle, et ipso dulcior deprecatur ob nimiam suavitatem: Nam ad Metaphoram requiritur, ut unum propter similitudinem ponatur pro altero.

200. non est Metaphora si dico militia est vita super terram. Adolescentia est flos stultis. Utriusq; propositio est tantum definitio per similitudinem obcultam. Ratio huius rei alterius est; quia ad Metaphoram non sufficit, ut ornatur particula sicut; velut. g. Sed insuper unum debet poni loco alterius: quod in dictis propositionibus non fit; Nam in ipsis unum non ponitur loco alterius, sed unum ad aliud scilicet utriusq; vita, et militia, Adolescentia, et flos in recto, et

equaliter. unde ut foret Metaphora dicendum est
sine addito: militia hominis omnia vita. flos stans
omnia adolescentia.

Itio. Non est Metaphora. si dicas: Marcellus est alter
Hercules, alter Cicero ingenio n̄ inferior Aristotele
Lupo voracior. p. p. flo, et similes propositiones s̄
tantum comparationes, et quidem satis exese. p.

Itio. Denique n̄ sunt Metaphorae hoc, et similia: ut
Butyrum mane est aurum, meridie argentum, vespe-
ri plumbum. Item: vinum est Adolescentiae flamma,
libido est animorum venena. p. ratio ex dictis de-
sumitur; quia nempe in istis simile n̄ ponitur loco
alteri sed tantum ad alterum; quod est contra rati-
onem, et definitionem huius tropi.

Q: quoniam est praxis, et modus faciendi Metapho-
ram.

R: Sequens. primo quare cui res hoc determinata
est per nomen suam significata, sit similis. Edo:
omissa similitudinis expressione pone nomen alteri
rei, cui hoc res determinata est similis, pro nomine
huius rei determinato proprio, et habebis Metapho-
ram.

Q: unde dignoscitur quod hoc, vel illud vocabulum
in oratione sumatur Metaphoricum, aut Metonymice
vel Synecdochice?

R: querendo ex se ipso, cur hoc vox pro ista v: g:
Nasus Aquiling pro naso aduncum ponatur? Et statim
deprehendes, quod sit Metaphora, seu quod hoc vox
aquiling Metaphorice accipiatur, idque propter
similitudinem, quod dicitur ad unum, rostrum aquilinae,
et ad unum homines nasum intercedit. unde bene
et cum fundamento hoc vox aquiling à rostro aquile,
cui proprie convenit, transfertur ad nasum hominis
ad unum cui improprie convenit.

Rursum si queras, cur papis v: g: pro navi ponatur
ales pro aquila mox conijcere poteris.

Nam papis est pars navis, et ponitur pro tota navi;
ales est genus aquile, aquila vero species seu pars sub
genere comprehensa ponitur itaque genus pro specie.
quod omnia ad Synecdochice pertinent.

Denique si queras qualis v: g: sit hic tropus, dum dico
mors, palida? et statim invenies hanc vocem Epi-
thetum accipi Metonymice; eo quod proprie even-
tui conveniat, et Causa tribuatur; Mors est, quod

palidos facit homines. Idem est de aliis tropis, et
eorum speciebus, quorum differentias si bene perspectas
habueris, facile dignosces ad qualem tropum quodli-
bet vox pertineat.

Q: quotuplex est Metaphora, seu translatio?
A: quadruplex quia quatuor modis fieri potest.
Primus modus est, quando significatio, vel vox ab
animato transfertur ad animatum, idque propter
similitudinem, quod inter illa duo animata inter-
cedit. ut: Tyrannus pro furore rugit. ubi vi-
des, quod Leo rugit, quod proprie convenit leoni
ab illo propter similitudinem transferatur ad Ty-
rannum crudeliter voriferantem, adeoque ab ani-
matum ad aliud animatum, per Tho animatum
vero hic intelligitur quidquid vivit five de in-
vocat vita rationali, ut: homo, Angelus, Deus,
seu vita sensitiva ut Brutum. seu denique
vegetativa tantum, ut arbor, flos, herba radix.
Ad hunc modum pertinent illae Metaphorae, quae
à sensibus ad intellectum, aut ab uno sensu ad aliud
fiunt. Sicut sensire, pro judicare accipitur.

videre, pro intelligere, vel cognoscere, olfacere, ad-
 - rari aliquam rem, odorabilem pro advertere id.
 juxta hunc modum etiam oculus mentis dicitur, conceptus
 noster partus ingenij cocum judicium; vocatur.

Log modus est, quando ab inanimatis transfertur sig-
 nificatio ad similiter inanimata. ut: ceras ad vota
fluunt. agnosco veteris livoris flamas; Nam licet
 odium, livor, et his similia sint in re animata, ipsa
 famen n̄ sunt animata juxta hunc modum etiam dicitur
 fulmen, vel flumen Eloquentis. oratio dulcis. stami-
 neum acumen. Palœstra literaria. concertus oratorum.

Stig modus est, quando ab inanimato, ad animatum
 transfertur significatio. hoc modo dicitur caput cer-
eram ferreum. Viro summoq; sepulchro. Spirare minas;
 à vento transfertur ad hominem. huc restinet. exspoliare
 animum. fulmen Belli pro scissione fuderum civitatis.
 Columna Ecclesie, hamo plumbeus, ferreus.

Stus modus est, quando ab animato ad inanimatum
 transfertur significatio. ut: virtus angelica. Stylus
floridus. pes. radix montis p. habet hic modus miram
 gratiam, mirificusq; animos afficit, si rebus inanima-
 tis actum aliquem v: g. affectum, vel vocem, aut vitã
 tribuamus. ut: Saxa et parietes tua opera loquantur.

Scamna.

Scamna testantur, et clamant significationem tuam. juxta
hunc modum etiam seipsum sacra ipsa scriptura lo-
quitur, ut de sanguine Abelis à Caino effusati.
vox sanguinis clamat de terra ad me. Ceterum nar-
rant gloriam Dei. p.

Licet autem Metaphora tropus sit omnium illustri-
simus, et maximam elegantiam orationi tribuat, si
moderate adhibeatur, tunc etiam facile vitis incli-
nare potest, quo proinde sunt caute vitanda. vita-
buntur autem si similitudo non sit longe petita, scilicet
à rebus obscuris, et minus notis, si sit ducta à rebus
abstrahis, et non obvis, et magis notis Metaphora non
intelligetur. Sic vitiosum esset, si hominem incon-
stantem diceret Cycladem, enim omnibus comper-
tum est, Insula Cyclades esse mobiles.

De Synecdoche.

Q: Quid est Synecdoche?

R: Synecdoche seu conceptio est Tropus in quo
aliqua re alia res in idem affinis concipitur, et pro-
ponitur.

Q: quomodo fieri potest Synecdoche?

R. septem j. quando pars ponitur pro toto, ut lectem pro domo, moenia pro urbe &c. cum ponitur solum pro parte, ut bibit fontem id est partem vel aliquid aliquid fontis. 3. quando unus ponitur pro pluribus, ut li.

pro
 Pro quando ponuntur plures pro uno. ut: Alexandri, Marcelli, Cosares, pro Alexandro, Marcello, Cosaro.

Pro. quando ponitur genus pro specie, seu vox universalis pro particulari, vel nomen appellativum pro nomine proprio v: g. Bestia pro Leone, arbor pro lauro.

Pro. species pro genere, seu vox singularis pro universalis. ut vinum falernum, vel masicum, aut macedonianum, et syracusium s: hoc enim sunt vina prestantissima s: pro quovis vino.

Pro. materia pro re facta, seu composita ex illa. ut ferrum pro ense. aurum, argentum, pro moneta &c.

De Metonymia.

Q: quid est Metonymia, seu transnominatio?

R: Est tropus, quo unum loco alterius nominatur.

Q: quot modis fieri solet?

R: Sex. scilicet imo. cum nominatur causa pro effectu,

Inventor rei pro re inventa, Auctor rei pro ipsa re.
ut: hoc est mea manus, id est mea scriptura. ex integro
legi Ciceronem, id est, omnes eius libros. p.

Pro. Cum sumitur effectus pro causa. ut: Tu es mea vo-
luptas, meo delitio, meum gaudium, meus dolor. p.
id est, tu es causa doloris, voluptatis. p. Item Christus
est pax nostra, vita nostra, salus nostra. p. id est causa
pacis, vite. p. vel cum epithetum aliquod, quod effec-
tui competit, eius cause tribuitur - ut: pallida mors,
quia hoc pallidos facit.

Stio. quando accipitur continens pro re contenta,
Schola docta, pigra, pro Scholariis Doctis, pigris.
Mundus totus in maligno est, positus, ubi accipitur
Mundus pro hominibus in mundo existentibus. Nolite
portare saculum neque peram, id est, pecuniam et res,
quod portantur in saculo, et peram, peravi in colum,
id est, in Deum.

Sto. Res contenta pro continente. ut: illi vira co-
ronant, id est, vitra vel pocula, in quibus vinum contine-
tur.

Sto. Hospes pro re hospita. ut: si frequenter habueris
hospites, decorabunt te, id est, res tuas. modo etiam

potest vicifim res pofsepa poni pro pofsefore, staltitiam patiuntur opes, id est, Divites.

Qto. Deniqz quando signum qualecunqz, scilicet vel naturale, vel ex instituto positus pro re significata. ut: palma pro victoria. Fung pro igne, hoderia pro vino vinali. Huc pertinent etiam hoc, et similia: n̄ auferetur sceptrum de Juda, id est, Regia potestas, huius signum est sceptrum. canos tuos veneros, id est, senectutem tuam, cuius signum sunt cani capilli.

De Antonomasia.

Q: quid est antonomasia, seu pronomiatio?

R: Est tropus, qui pro vero, ac proprio nomine alicuius ponit aliquod aliud nomen: sive de in illud fit substantivum, sive adjectivum: et hoc propter excellentiam, quamvis illud nomen etiam aliis commune esse debeat.

Q: Quodnam requiruntur ad antonomasiam?

R: ^{sequentia} Sapientia ^{videtur} est, ut nomen, quod pro altero ponitur, sit commune etiam aliis, hoc est latius in significatione pateat, quam illud pro quo ponitur, ut sic

uni attribuatur, ac si ipsi soli proprie competeret adeo
 nomen illud ut dictum debet esse etiam aliis comune;
 Sic & duntaxat fit translatio vocis à propria signi-
 ficatione in alienam, quod ad tropum requiritur sci-
 licet à significatione comuni ad singularem; Et quod
 pluribus convenit ex ratione sui significati uni appli-
 catur ac si ipsi proprium esset, sibiq; soli conveniret.

2do. requiritur, ut nomen generale, seu aliis comune
 ponatur pro nomine singulari, seu pro aliquo in indivi-
 duo. Si & tantum poneretur pro specie iam non esset
 antonomasia, sed synecdoche.

3tio. requiritur excellentia, propter quam aliquod
 nomen uni in singulari, ac in individuo pro aliis spe-
 cialiter conveniat, eius soli attribui possit. Excel-
 lentia & debet esse causa, et ratio, cui nomen ali-
 quod aliis comuni seu aliis etiam conveniens uni soli
 tribuatur, et posito illo nomine ipse solus, non verò etiam
 alij subintelligantur. Si antonomastice loqueris,
 quando pro Divo Paulo ponis Apostolum Doctorem
gentium. pro Cicerone Romanum oratorem.
Pro Aristotile Philosophum. Pro Seneca Romanum
Philosophum, Pro Divo Thoma aquin. Doctorem

Pro Roma urbem ꝑ. quia hoc Nomina licet etiam aliis
sint comunia istis tamen individuis competunt, Spe-
cialiter ꝑo aliis propter excellentiam.

Ex dictis colliges, quod si v. g. dicam: Cosar Turcam
timet, id est exercitum Turcicum Tho Turcam n̄ sit Anto-
nomasia, sed vel Synecdoche, cum accipiatur unus
pro pluribꝫ, sive ꝑo integro exercitu Turcico vel Metro-
nomia; cum sub Tho Turcam intelligi possit Cōseptor
ꝑo re ꝑosepta scilicet ꝑo exercitu, quod pertinet
ꝑo Imperatorem Turcarum, cuiꝫ is est Doming. Si autē
dicam, Cosar n̄ vult inire pacem cum Turca: erit
autonomasia; quia in hac ꝑo propositione sub Tho Tur-
ca intelligitur Turcarum Imperator quatenus est inter
Turcas supremus, id est, si dicam: Hispanus pugnabat
cum Gallo: aut: Hispanus fecit pacem cum Gallo, in
priori enim ꝑo propositione Tho Hispanus, et Tho Gallo
tantum Synecdochice, vel etiam Metonymice accipi-
unt, in posteriori vero utrumqꝫ autonomastice;
Colliges 2do. autonomastice accipi, et exponi hoc, et
similia dicta ꝑ. scriptura scilicet exodi textis.
Ego sum, qui sum. quia esse omnibꝫ comune soli Deo
competit ꝑo excellentiam; is e solus

Nemo bonus nisi solus Deus. Luc. 10. Sic passim Pro-
pheta: hoc dicit Dominus, quia Deus per excellentiam
suam id est, per suum esse Dominus, et bonus. quo sensu
accipiuntur illud: Tu solus sanctus, tu solus Dominus. Nempe
per essentiam suam Divinam nos et boni, et sancti, ac
Domini sunt solum per participationem ab illo. Sic
etiam antonomastice accipiendum est illud Math. 23.
Patrem vultis vocare super terram.
nec

Magistri; unus est et Pater noster, qui est
in colis, et unus Magister scilicet Christus, nempe per excel-
lentiam. Huc spectant illae locutiones, quibus dicimus:
Rex christianissimus pro Rege Gallie. Rex catholicus
pro Rege Hispanie Pontifex pro vicario christi;
licet hoc non etiam sit commune Episcopis.

Colliges utio. non esse antonomastiam si ponatur: g.
facultas dicendi pro Rhetorica. Studium sapientie
pro Philosophia, Regina florum pro Rosa, Regina ur-
bium pro Roma. Regina coli pro B. virgine s. Hoc
nomina non sunt alius communia, sed ipsis solis proprie com-
petunt, neque eis propter excellentiam attribuuntur, sed
ipsam excellentiam super alia significant.

Colliges utio: non esse antonomastiam. si dicam:

Sunt etiam nostra orate Tullij, Et Alexandri, sunt illa
 rones. quia hoc nomina alibi n̄ adhibentur propter ex-
 cellentiam equalem sed solummodo quia sunt inique excellen-
 tes.

Q: unde defumenda est excellentia ad antonomasiam
 requisita.

R: aliquando à natura, ut in deo, quando de ipso dicitur
 quod sit solus Sanctus vel à singulari studio, ingenio
 zelo, ut Philosophus, orator, Apostolus. &c. vel à dig-
 nitate, et potestate ut Pontifex. vel denique à factis
 specialibus ut Rex Catholicus, eversor Cartaginensis
 Nam licet etiam alij Cartaginem everserint, scilicet
 idam. Tu seipso evertis eminenter tanquam

Dux exercitus, Auctor &c.

Q: quid habet affinitatem cum antonomasia?

R: Epithetum, quod tamen n̄ est tropus, quia n̄ ponitur
 pro nomine, sed nomini solum opponitur. hinc si dicatur
 Regius vates erit antonomasia. si vero dicatur David
 Regius vates: tunc posteriora duo verba erunt Epi-
 thetum. seu appositio, vel appositum

De
 Onomotopeia.

Q: Quid est onomatopœia?

R: Est fictio nominis propter similitudinem vocis artificialis cum sono rei naturali. dixi: cum sono. n̄ cum re. sic Bucina à buca, et cano n̄ est huius loci; quia est ad similitudinem rei n̄ vero soni. Exempla huius tropi sunt Balatus, rugitus, Hinnitus, ululatus, mugitus. ꝑ. Item Balare, rugire, hinnire. ꝑ. quia hæc verba, et nomina ad similitudinem soni naturalis bestiarum animalium scilicet ovium, Leonis, equi, Lupi, Bovis. ꝑ. sunt efficata.

De Catachresi.

Q: quid est Catachresis?

R: Est tropus, qui vocem à propria significatione transfert in alienam, vel propter similitudinem minus perfectam, minusq; propriam, vel propter vicinitatem unius rei cum altera. Exempla similitudinis minus proprie quam plurima sunt in sacris literis v. g. in Corde terræ, in ore gladij, in ore sacri edificavit Deus ex costa mulierem, id est, formavit. edificare enim est odes facere. dicitur autem edificasse mulierem per catachresin; quia inter edificati-

onem ordinem, et formationem Mulieris ex costa Adami
intercedit aliqua similitudo nunc perfecta exempla vero
in quibus vicinum, et propinquum sumitur pro proprio
pariter in magno numero continentur in sacris scriptu-
ris. Sic Joannis Sacramentum Corporis Christi dicitur
panis: Qui manducat hunc panem vivet in aeternum.
Panis, inquam, dicitur à vicino, et propinquo, eo quod
immediate, et proxime ante consecrationem fuerit pa-
nis.

Q: quomodo differat Catachresis à Metaphora?

R: per hoc, quod Metaphora nuncam propinquitatem
vel vicinitatem, sed solum similitudinem, et quidem
perfectam, et univocam admittat: Catachresis vero
analogam, nunc perfectam, et nunc propriam.

De Metalepsi.

Q: quid est Metalepsi?

R: est Tropus, qui significationem remotam, et lon-
ginquam, ponit pro propria. seu est Tropus, in quo ex
una re nominata alia gradatim intelligitur. ut post
aliquot mea regna videris mirabor aristas. id est, post
aliquot annos, nam ex aristas ad spicas, è spicis ad se-

getes, è segetibz ad Messes, è messibz ad ostates, ab ostate-
 sibz ad annos intelligendos ascendimz. quid tamen tro-
 pus omnino rarus est, et Poetarum magis, quam ora-
 toribz.

De Tropis Sententiarum.

Q: quid est allegoria?

R: est continuata metaphora, quod similitudinem
 in una eadēqz re contineat, seu: Est tropus qui aliud
 verbis, et aliud sensu exprimit, per similitudinem per-
 petuam occultam tamen et n̄ raro etiam contrarium in-
 nuat.

Quoniam autem Allegoria contrarium ostendit et simul etiam
 Ironia; itaqz allegoria in hoc casu n̄ differt intrinsece
 ab Ironia, quia etiam hoc n̄ minus quam Allegoria aliud
 verbis, et aliud sensu ostendit, ac insuper contrarium.

Quod vero Ironia superaddendz sit, pronominandi modz
 v. g. Risus, vel gestus ludicri, hoc verborum significati-
 oni est solum quid extrinsecam n̄ verò intrinsecam; adeoqz
 allegoria, ab Ironia differt solum extrinsece.

Q: quid in construenda allegoria potissimum obser-
 vari debet?

Q: Primo, ut in ea verba aperta, et rei, de qua agitur
propria permisceantur; ne videlicet in obscurum demig-
ret quod enigma dicitur. Sic Cic: pro Milone.
Ceteras tempestates. A procellas in illis duntaxat
fluctibus concionum semper Miloni putari esse sub-
eundas ubi sola vox Concionum addita obscurita-
tem tollit.

Secundo. ut in eodem genere translationis allegoria
finiatur, in quo genere incepta est. quod fit, si simi-
litudo semper continuetur, desubterendo nimirum ver-
ba à re simili, et tribuendo alteri, de qua allego-
ria tractat. hinc male dixeris allegorie: gran-
de discordiarum excitavit incendium, quod tot
animarum millia naufragium passa sunt pro con-
sumpta fuerant.

Q: quoniam Allegoria est prostantissima?
R: Ea, quae translationi admixtam habet elegantem
similitudinem. ut. Cic: pro Murena quod fretum
quem Euripum, et notus, tantas tam varias habere
putatis, agitationes fluctuum, quantas perturbati-
ones, et quantos offus habet ratio Conitionum.
Dies intermissus unus, aut nox interposita sepe-

perlabat omnia, et totam opinionem parva nonnun-
quam conuabat aura Quoris.

Q: quoniam ad allegoriam reducuntur?

R: Ino. Carabolo idō Evangelio, ut de femine,
de vinea, de arbore bona, et fruct, de Caffore Congo
hoc & omnia allegoriam sapiunt.

200. Proverbia tam sacra, quam profana. Sacra sunt
Cantavim vobis, et n̄ fallastis Lu: 7. n̄ alligatis os
boni trituranti. Ena ad Thimat. 5. Eijce trabem
primam de oculo tuo Luc 6. Modicam fermentū totam
Massam corrumpit. ad gal: 5 p. Profana sunt v.g.
alieno spectatus nautica tergo. Cicero pro Muse-
na. Intra, intingquam, est equus Trojanus. id est.
infidio sunt in urbe post abitum Catilena. Non
procul à proprio fligite poma cadunt. Nec in bellum
progenerant aquilo columbam n̄ omne, quod fulget
aurum, sensus est n̄ omnes, qui boni apparent, sunt
boni. n̄ irritandi sunt Cabrones. sensus est, n̄ sunt
ledendi, quo losi possunt nocere.

Ubi tamen de notitum velim, n̄ omnia proverbialia esse
huic loci, sed solum illa, quae sunt allegorica, seu

quae veritatem sub in volucro similitudinis occultant,
 alia e ad alios tropos referuntur, vel sunt tantum
 nuda Grono, veritales, et sententio. uti est v. g.
Hoc ex urgue Leonem, vel quod potest simul referri
 ad abegoriam, et simul ad Metonymiam, et quidem
 ad hanc in quantum est signo res par dicitur: ad illam
 in quantum aliud notat, quam verba significant.
 si vero dicas: sine Ceres, et Baccho friget veng.
 est tantum Metonymia. si deniqz duas: quisquis
 suos patitur manes: nullus est tropus sed nuda veri-
 tas.

Q: unde dignosci potest ironia, vel abegoria ironi-
 ca?

R: Ex gestu ludicro, vel risu, aut voce modificata.
 quando vero notum est Auditoribz, quod res vel per-
 sona habeat contrarium, et aliud, quam dicitur, tam
 sine irrisione serio aliquid pronunciari potest, fitqz
 cum eo majori gratia, quo magis ironia dissimula-
 tur. sicut Cicero in verr. ultima. Post verris in ju-
 stitiam in administratione Sicilis demonstratam
 exclamat: Vesses hono sanctz, et diligenti.
 Denique vel maxime etiam dignoscitur ironia ex

pronunciatione ut: si dicas o lepidum caput, o scitum, et urbanam hominem. vide amabo prudentiam hominis, ne iste mihi sit doctissimum caput.

Rursum ex ipsa persona. ut: si virum parvum voce = gigantem. Neronem Mitissimum Imperatorem, aut si de divide, et simul avaro dicam, pauperrimus Jig est, sua inopia prope diem ipsum roget stipem quosere. p.

Demum ex ipsa rei natura. ut: si de duro, et saxeo flato dicam: quam molle est hic cubare. de ignitis carbonibus: quam formoso, gratioso.

Quod si verò res, aut persona ignota sit, potest adijci vox aut constructio ex qua patet nos Ironice loqui. ut: quam generosus est Miles, qui ad conflictum hostis trepidat, est velox sicut testudo, est homo studiosus, sed in poculis n in libris.

De Periphrasi.

Q. quid est Periphrasis?

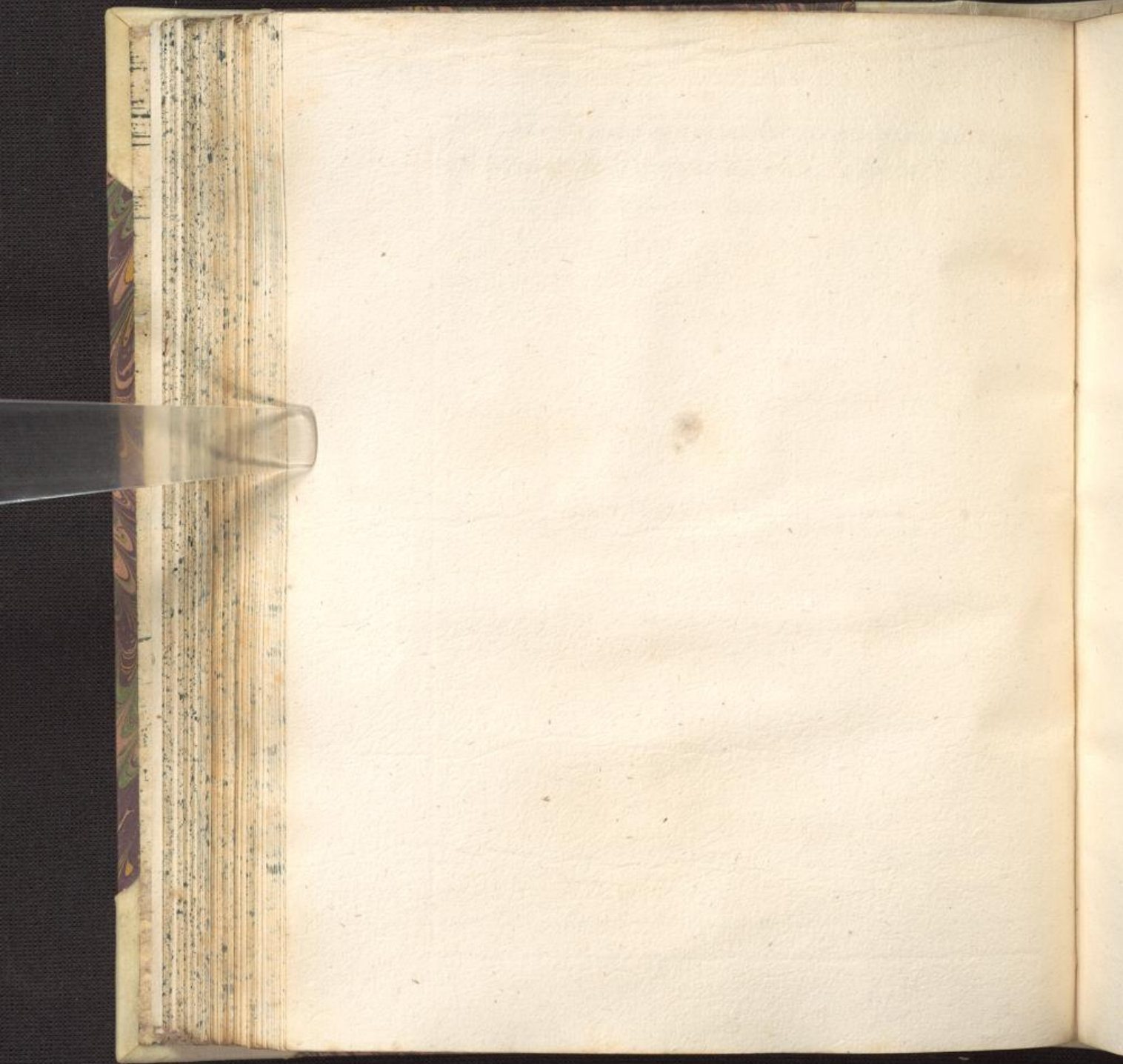
R. Est tropus, qui plurimum verborum significatio.

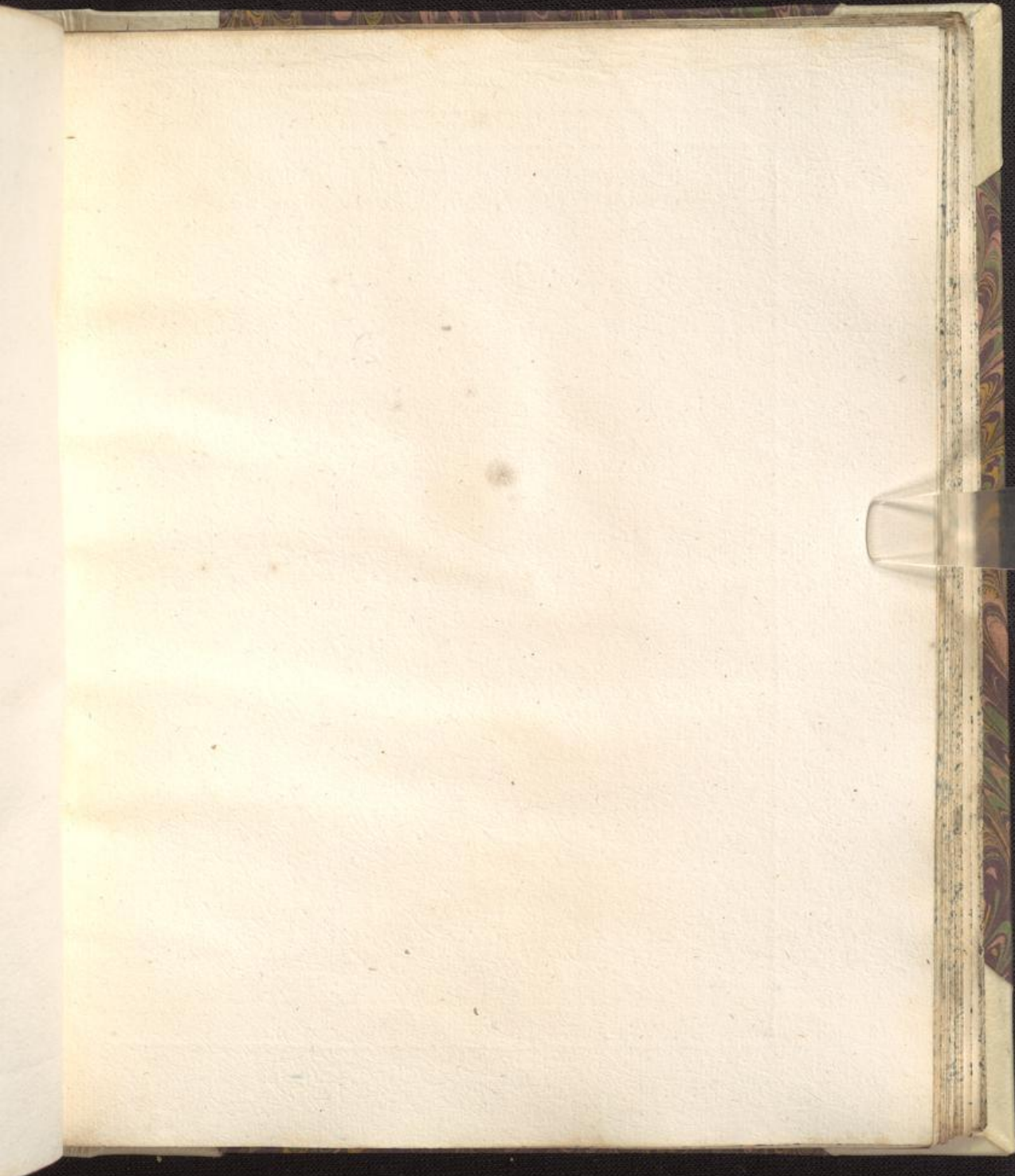
194.

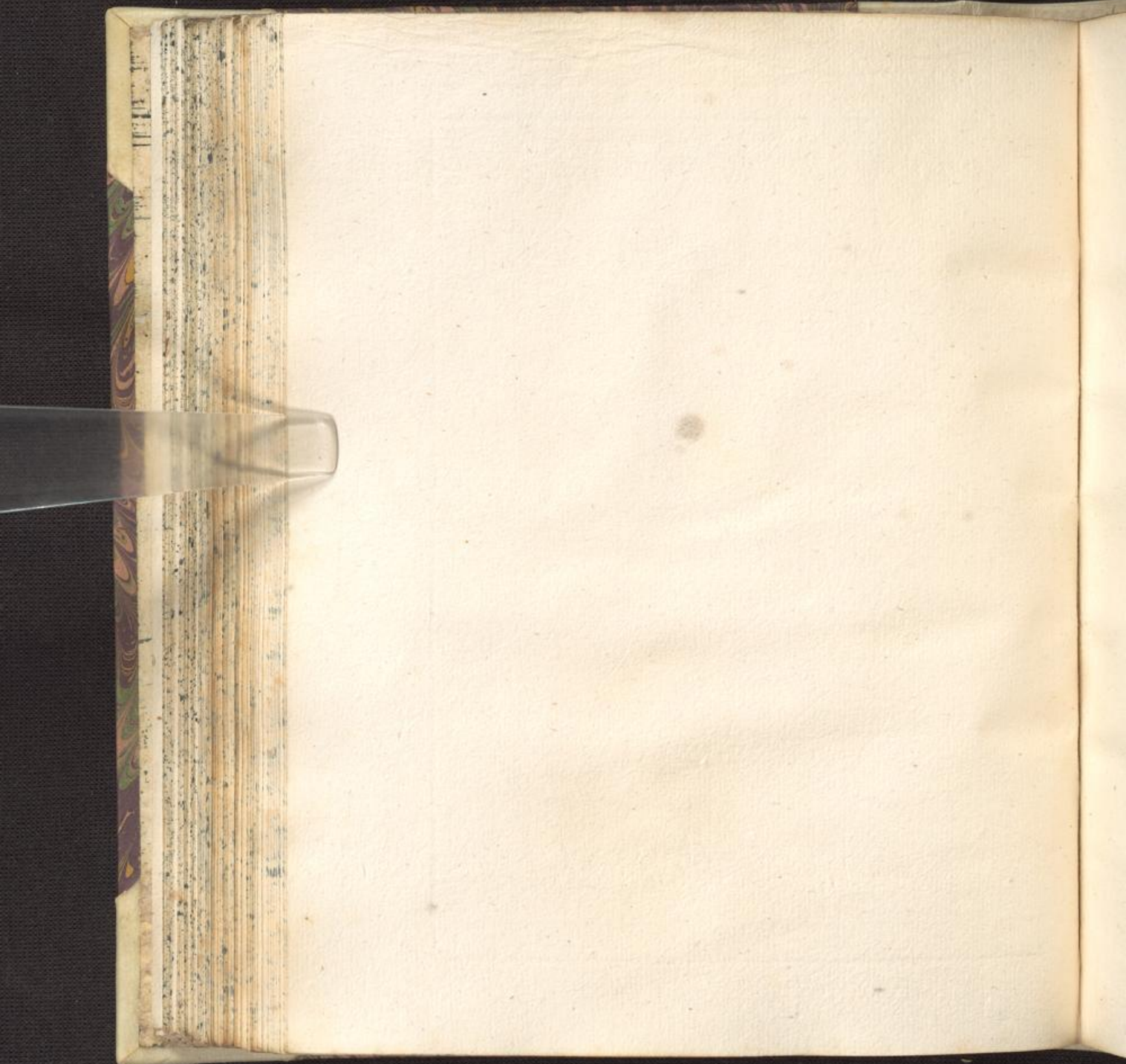
nem ponit pro significatione unius verbi. Et hic
est tropus sermonis, qui alias Latine dicitur cir-
cumscriptio; circumlocutio. p.

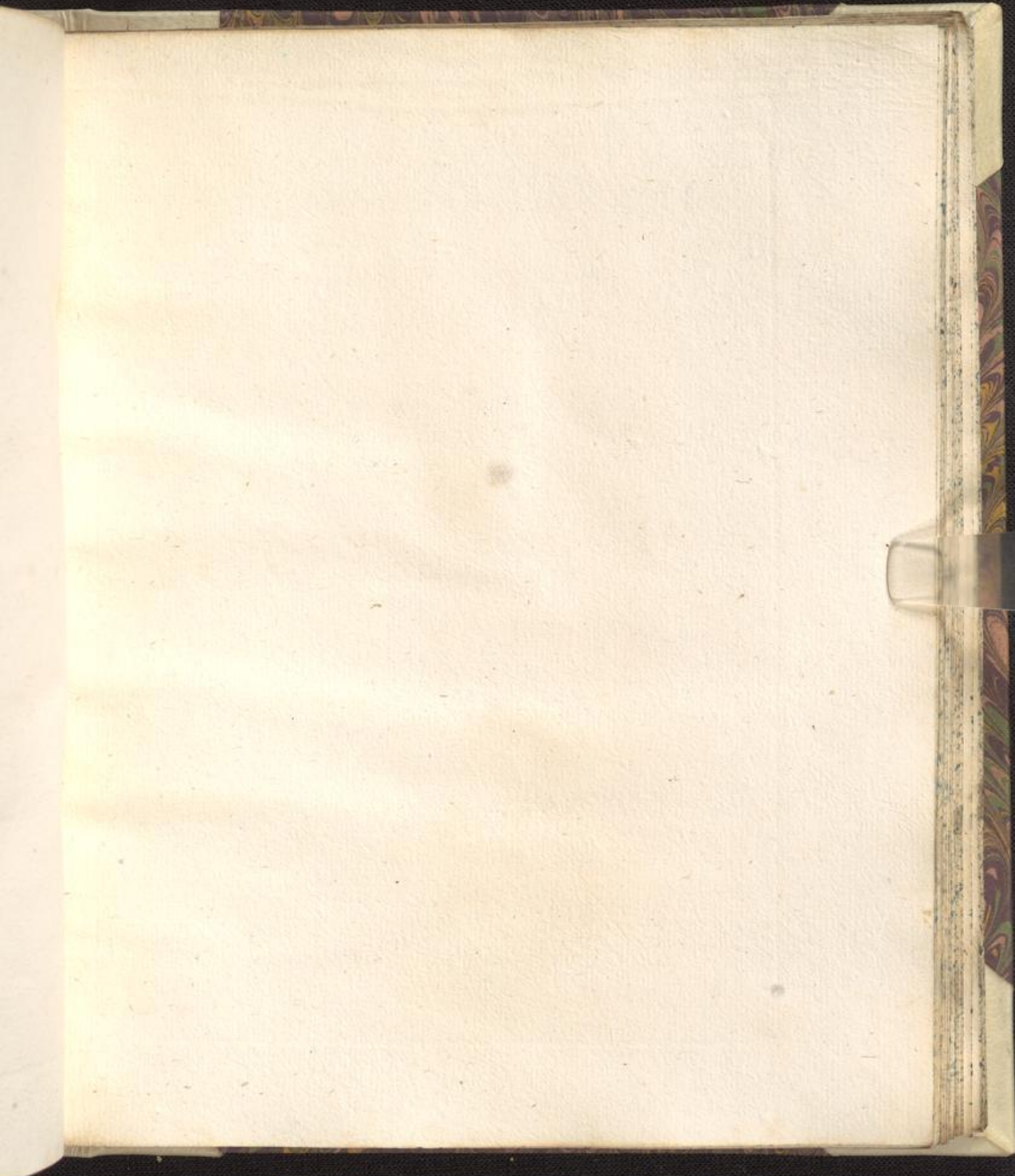
†

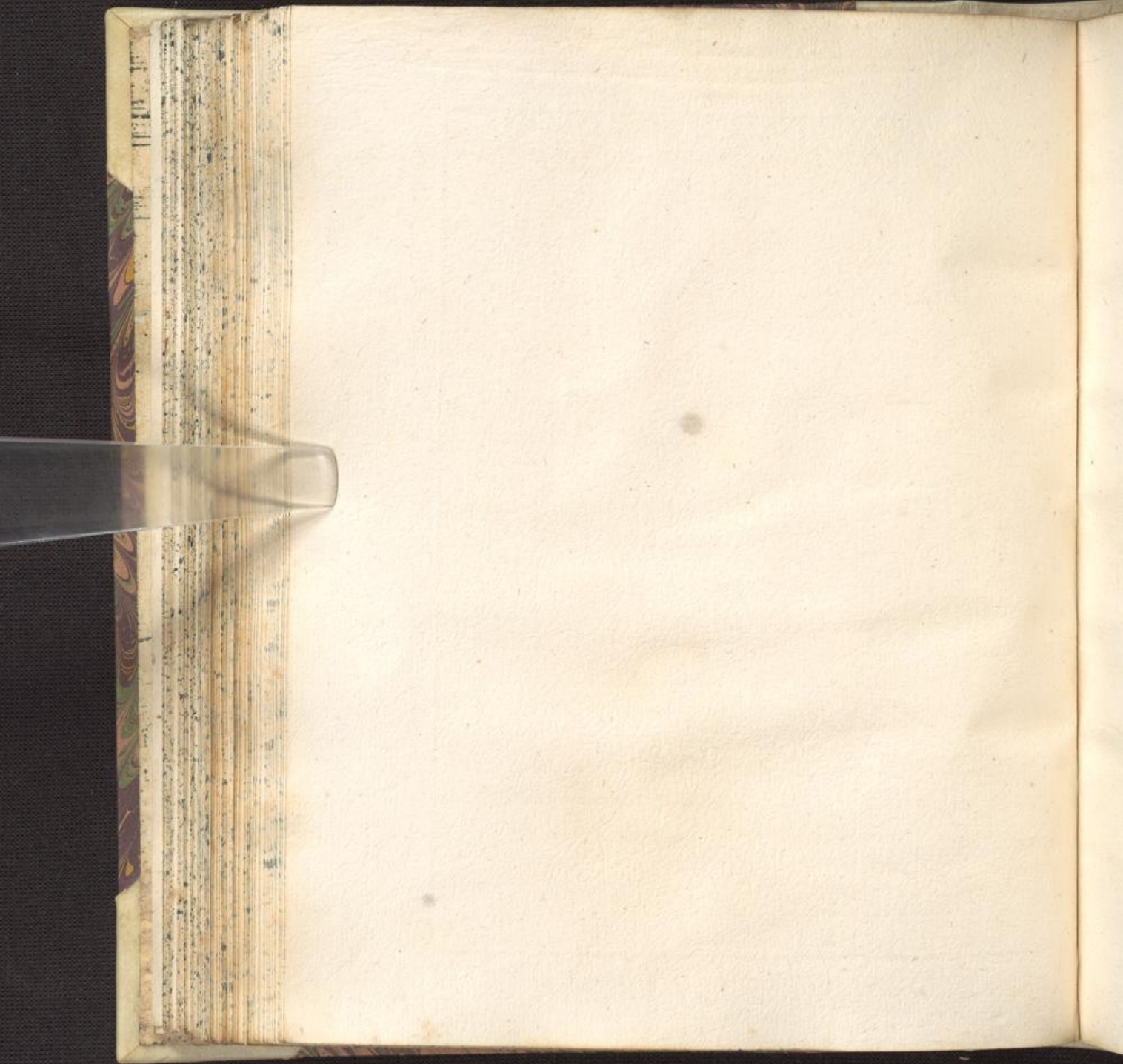
...
...
...

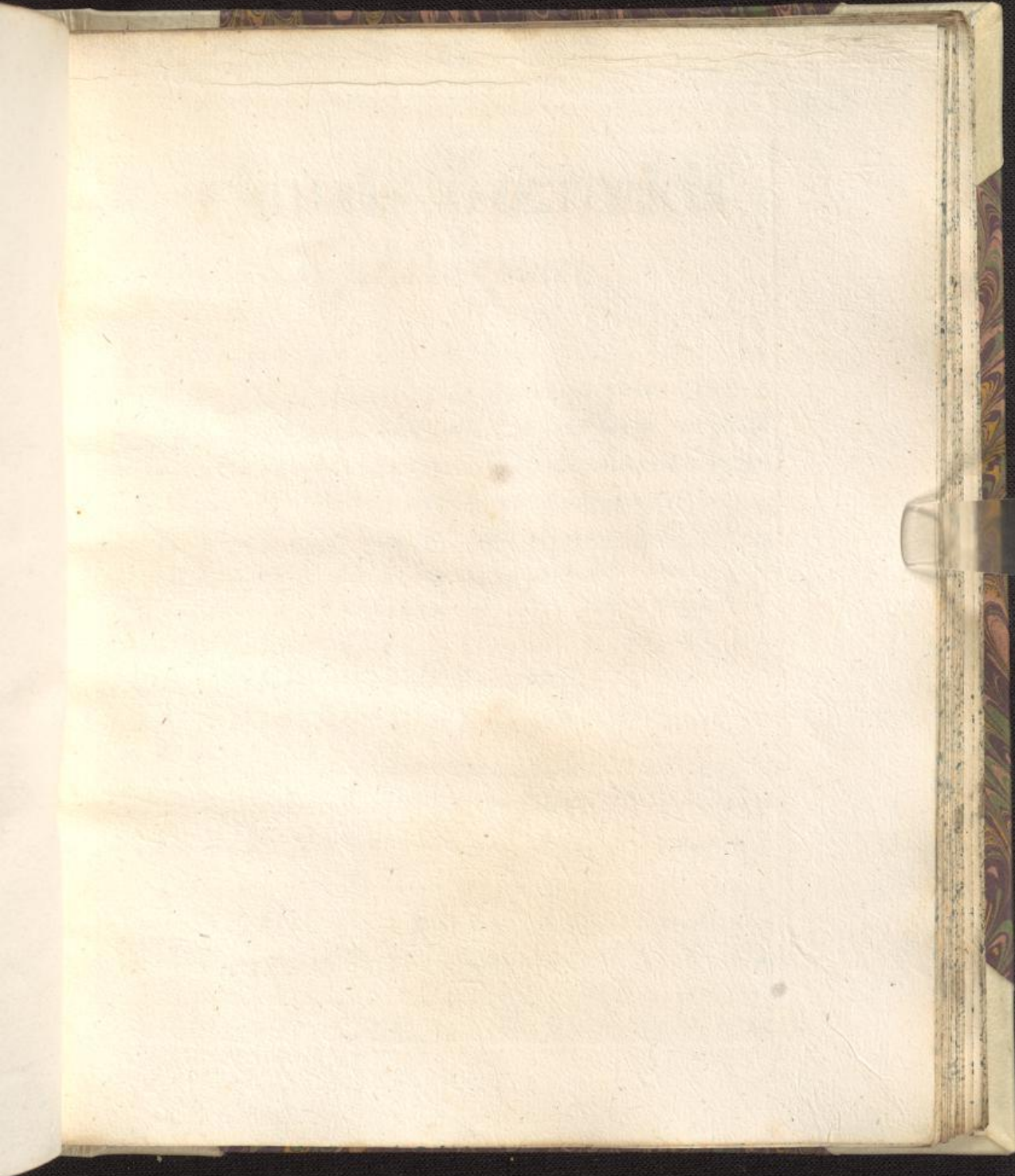

7

Faint, illegible handwriting in a historical script, possibly Gothic or similar, centered on the page.

Fragment of handwritten text from the adjacent page, including words like 'quid', 'ad', 'sicut', 'fieri', 'verum', 'et', 'pro', 'sicut', 'hanc', 'dile', 'n ba', 'u. h', 'Ecc'.

De FIGURIS RHETORICIS De Figuris in genere.

Q: quid est figura Rhetorica?

R: Est apta quoddam oratio, seu sermo, supra comunē modum loquendi elevatus. vel ut alij, et forte meliq: Est conformatio quoddam verborum seu sententiarum à fulgari modo loquendi remota. ut si dicas: quid iam hic comoretur? quid frustra tempus terram? quid aliorum ludibriis exponitur horum? ubi vides, quod iam adhibueris figurā interrogacionis, et repetitionis, cum euncta fulgaris sermo sic haberet: nolo hic comorari, frustra tempus terrere, et aliorum ludibriis exponi.

Q: quomodo figura differt à tropo?

R: In primis per hoc quod tropus consistat in verbis à re, cui proprie conveniunt, ad aliam rem translatis, cui improprie competunt: figura autem fiat absq: tali verborum translatione. Deinde tropus et figura etiam ab invicem discrepant ratione finis, finis enim figura est orationem n̄ tantum exornare veluti tropi exornant, sed et animare, hoc est, orationi vitam tribuere, seu id, efficaciam, et Energiam in ordine ad ciendos motus seu affectus in audien-

te, quovis, et efficacia est quasi anima, et vita orationis.

Q: an n̄ tm tropus, et figura aliquando congeriunt, et conjunguntur?

R: hoc soepig fieri quando nimiram unum vel plura verba translata, in hac vel illa figura Rhetorica proponuntur.

Q: quotuplex est genus figurarum?

R: duplex, verborum scilicet, et sententiarum, figura verborum sunt, quae ex certa collocatione verborum ornatum, ac vim orationi tribunt. Figura vero sententiarum dicuntur illo, quod ob artificiosam conformationem sententiae, ac rebz ipsis vi sensus, seu significationis afferant. ubi notandum quod sententia huius n̄ accipitur pro aliqua grama, seu pro dicto veritatem aliquam ad mores continente. cuiusmodi est illud v: g: veritas odium parit. sequitur superbas ultor a tergo Des stultitid proprium est, aliorum vitia conesse oblivisci suorum. Sed pro eo apud animi nostri sensum mentem, ac sententiam exprimit, adeoqz sententia huius designat.

Q: Per quid figura verborum, à figura sententiarum distinetur?

R: Per hoc procipe, quod figura verborum solatur, et destruitur, si verba mutantur in alia synonyma, aut affini na quoad significationem. figura vero sententiarum maneat eadem mutatis etn verbis loquod idem

n̄ obstante tali mutatione exprimaturs, eadēq; vis, et
Majestas figuris servetur.

Q: An n̄ saepius conjungantur, et in eundem locum
figuris verborum cum figuris sententiarum?

R: Saepissime quemadmodum diversi tropi n̄ raro con-
junguntur cum diversis figuris ut prius dictum.

Q: quid circa usum figurarum universim est observandum?

R: ut n̄ sint nimium frequentes. Edo ut varientur.

Etis ut prima cura sit de figuris sententiarum, secunda
de figuris verborum; hō enim illis subserviunt, ut
verborum ornatu fiant illustriores. Etō. ut, dum
affectus excitandi sunt, non alio adhibeantur, nisi, quod
oratoris propositum adjuvant, et vim conferunt.

Etō. ut in figuris afferendis potissima semper ratio ha-
beaturs rerum, et argumentorum, adeoq; oratori n̄ tam
curandum est, ut ipsig dictis propter suam elegantiam
Laudem promereatur, quam ut Auditores rebg, et argu-
mentis comoveat.

Etō. ut figuris n̄ quasi per vim intrudantur in oratione
sed in ipsa materia tam naturaliter consistant, ut cum
adfiunt, videantur n̄ posse abesse nec nos illas rebg, ac sen-
tentias addendo videamur specialem curam impendisse.

De Figuris Verborum.

Q: quot modis fiunt figure verborum?

Q: tribus. Imo Per adjectionem. 2do. per dehractionem
3tio per similitudinem vocum. adjectione fiunt, quando
idem verbum, seu eadem vox sepius ponitur. Dico: eadem vox
si erim alia similis adjiatur, vel non est figura per ad-
jectionem.

Dehractione. quando vox aliqua ad constructionem syn-
taxice perfectam necessaria omittitur idq; semel vel
sepius.

Similitudine deniq; quando vox n̄ eadem, sed solum si-
milis priori quoad syllabas, et litteras opponitur, quo
omnia magis palescant exemplis.

De Figuris, Quae fiunt Per Adjectionem.

Q: quot sunt figure quae fiunt per adjectionem?

Q: Sequentes novem. Repetitio, conversio, complexio,
conduplicatio, traductio, polyptoton, Synonymia, Poly-
syntheton, et gradatio.

Q: quid est repetitio?

Q: Est figura, in qua plura in eadem eisdem membri ab

eodem verbo incipiant. Sic Cicero ad Catil: Nihilne te
nocturnam profidium palatii, nihil urbis vigilia, nihil
timor populi, nihil confectus honorum omnium, nihil
hic munificus habendi senatus locq: nihil horum
ora vultusq: moveant?

Q: quid est conversio?

Q: Est figura, in qua plura incisa eiusdem membri in
idem verbum desinunt. ut Cicero in Philip: Doletis tres
exercitus populi Romani interfectos? interfecit An-
tonio. desideratis Clarissimos cives? eos quoque eripi
vois Antonio. auctoritas huius ordinis afflictata est, afflictata
Antonio. idem et ad horem Bonos Populus Romanus iusti-
tia vicit, armis vicit, liberalitate vicit.

Q: quid est complexio?

Q: Est figura, in qua plura incisa ab uno verbo incipiunt,
et in aliud sepius repetitum desinunt. adeoque complexio
continet simul repetitionem, et conversionem, unde etiam
complexio dicitur. Sic Cic: pro lege agraria. quis legem
tulit? Nullus. Quis majorem populi partem suffragiis pri-
vavit? Nullus. Quis comitibus profuit? Nullus.

Q: Ad quid servantur haec tres figurae?

Q: Potissimum ad exaggerandas virtutes, et vitia; ad

- vehementius instandum ad urgendorum animi motus.

Q. quid est conduplicatio?

R. Est unius aut plurium verborum semel tantum facta iteratio.

Q. quod modis hoc figura fieri solet?

R. sex sequentibus. Primo geminatur idem verbum statim ab initio eiusdem incisivi. Sic Cic: j. Catil: vivis et vivis, n̄ ad deponendas. sed ad confirmandam audaciam. idem pro Milone. Excitate, Excitate cum si potestis ab inferis.

Seco. ab initio, et in medio. Cicero Bona! Miserum me! Conspicis enim lacrymas tamen: n̄ p̄fixus animo horret dolor! Bona, inquam, Crei Pompei acerbissime voci subiecta procaris.

Trio. ab initio et in fine Cic: pro Marcello viding tuam victoriam proliorum exitu terminatam, cladium vagina vacuum in urbe n̄ viding.

Quo. Idem verbum geminatur continetur, aut paulo post, sed n̄ in eodem sensu. ut principium dignitas erat, par n̄ par forsate eorum, qui sequebantur.

Quo. Idem ponitur in medio, et in fine. Sic Cic: in ythima ver. hoc navis onusta erat ex proda Siciliensi, cum ipsa quogrophet ex proda.

Quo. Deniq; latum incisum repetitur. idem in veris citata. quid Cleomenes facere potuit! non enim possum insinulare falsi, quid, inquam, magnopere potuit Cleomenes facere!

valet hoc figura ad vehementiam, non nunquam ad firmitatem orationi conciliandam.

Q: quid est tradactio?

R: Est figura, quae idem verbum repetit cum aliqua distincti-
one seu diversitate significationis. quod fit, quando eadem
vox modo in hac, modo in alia significatione seu sensu, in
eodem tamen membro accipitur. Sicut ex Tullio. Qui nihil
habet in vita iucundias vitæ, is cum virtute vitam non
potest colere. ubi vides, quod vita primo accipitur pro
tempore, quo vivimus; deinde pro actu vivendi; et ulti-
mo pro anima, quam virtute excolimus.

Circa hanc figuram notabis, in ea significatione ali-
quando mutari secundum quid, seu aliquantulum, ut in exem-
plo primum posito apparet; interdum vero ex toto, seu to-
taliter, ut in sequentibus elucescit: Cuream rem studiosè
curas quod multas tibi dabit curas. Item: amari iucundum
est, si curetur ne quid infit amari. Sed hoc posterius tra-
ductionis genus quintiliano Am in jociis videtur frigi-
dum.

Q: quid est Polypostolon?

R: Est figura, qua idem nomen in variis casibus, vel gene-
ribus iteratur. ut Cicero pro Archia. Pleni omnes sunt libri,
plena sapientum voces, plena exemplorum vetustas.

Differt autem Polyspheton à traductione, quia hoc n̄ tantò mutat casus, et genera, sed insuper significationem, quod ultimò n̄ potest.

Q: quid est Synonymia, seu interpretatio?

Q: Est figura, qua idem verbum, ab aequalis verbis dicitur, instandi, urgendiq; gratia. Hinc merito locum inter figuras per adjectionem obtinet, quia nempe idem verbum, quo ad significationem repetit, licet n̄ idem repetat, quo ad vocem, et sonum. ut Cic: in Catil. i: nobiscum versari jam diutiq; n̄ poteri, n̄ feram, n̄ patiar, n̄ feram. valet proinde hoc figura ad amplificationem, et exaggerationem.

Q: Quid est Polysyntheton?

Q: Est figura, qua multo conjunctiones in eadem orationi parte ponantur. quod fit si cuiq; inciso sua conjunctio tribuitur, cum in vulgari loquela ultimum tantum inciso suam conjunctionem habere solet. ut: Justitia, et fortitudine, et temperantia, et prudentia, et religione, et ceterarum virtutum laude floruit. Istius modi conjunctiones sunt, et, que, vel, aut, dum, partim, qua, seu, five.

Q: quid est gradatio?

Q: Est figura, in qua oratio quasi per gradus ad aliquid secundum, vel ultimò quasi ascendit, aut ad aliquid infimò descendit.

Quod fit, quando in sequente inciso semper aliquod verbum,
ex inciso precedente repetitur, sicut quasi per gradum ad mem-
bri finem proceditur. ut: Cic: Pro Roscio. in urbe luxu-
ries creata, ex luxuria existat avaritia necepe est, ex
avaritia erumpat audacia, inde omnia scelera, et ma-
leficia gignantur.

Similes gradationes multas habet sacra scriptura. ut: ad
Romanos octava v. 19. nam quos prosequitur, hos et prode-
stinavit; quos autem prodestinavit, hos etiam vocavit, et
quos vocavit, hos et justificavit, quos autem justifi-
cavit, hos et glorificavit.

Hanc figuram: quo ab aliis e aperfus, seu scala, à gro-
cis vero Climax dicitur: nonnulli confundunt in cre-
mento. Sed perperam; nam incrementum n̄ consistit in ver-
bis, sed in rebz ipsis. hinc à quintiliano, et aliis inter
modos amplificationis ponitur, n̄ vero inter figuras, et
merito; quia incrementum à re majori, ad minorem, vel
à re minori ad majorem progreditur, neqz curat, utram
verbum prius positum repetatur in sequenti; quod tamen
in gradatione, ut vidimus neceparium est. differat igitur
gradatio ab incremento; quia hoc in progressu reru, et quidē
majoru, et minoru consistit, illa vero in progressu verborum
ac insuper e res equales continet. Porro differat gradatio

etiam à foris, eoque foris, ab uno ad aliud progredi-
atur, ita quidem, ut tandem aliquid inferat, et concludat, per
particulam illativam ergo, igitur, ea de causa p.

Unde à Metalepsi distinguitur; quia Metalepsis non ex se
ponit illa multa, quae ab invicem dependent. Interim tamen
quando Metalepsis explicanda est, tunc opus habet gra-
datione, ut: ex aristis intelligitur spica, ex spica nespis
ex nespis ostas, ex ostas annus p. unde patet in Metalep-
si gradationem esse occultam, non vero apertam, seu expressam
nisi explicetur. hoc autem casu desinit esse Metalepsis, et
fit gradatio.

De Figuris Verborum. Quae fiunt Per Detractionem.

Q: quid est Synecdoche prout à tropoeiandem nominis
diferat?

A: Est omisio alicuius vocis, quae facile subintelligitur, ut
equis erit mecum milites qui primis in hostem. subintelligitur
inruat, Item illud Christi ad Divum Petrum, quid ad te, tu
me sequere, id est, quid ad te attinet.

Q: quid est dispolatio?

A: Est figura, qua omnis conjunctionibus plura dispolate
dicuntur, ut Cui: in test. verp. Nullum esse dico iudicium liberis

sceleris, audacia. p. Sic ē plura incisa sine conjunctione
congeruntur. ut Cic: pro Archia. Hoc studia adolescen-
tiam alunt, senectatem oblectant, fecundas res ornant. p.

Q: quid est adjunctio sive coogma?

R: Est figura, qua plura incisa unicum verbum habent,
quod quodlibet incisum pro se exigeret, si sine aliis incisio
poneretur. Sic Cic: pro Cluentio, vicit pudorem libido,
timorem audacia, rationem amentia.

Q: Quid est disjunctio?

R: Est figura, qua unicuique orationis membro vel in-
ciso suum speciale verbum opponitur, cum ē unicum toti
orationi posuit sufficere. Sic Cic: pro Archia Colapho-
rus suum esse civem dicunt. Chij suum vindicant,
Solanini repellant, Iugurthi vero suum esse confirmant.

Conitur disjunctio per figuras verborum per dehactionē,
quia licet nullam verbum omittat, per plura tamen
verba excludit verbum illud, quod pro tota oratione se
sola sufficeret; uti in exemplo posito verbum dicunt suf-
ficere, quod tamen per alia verba licet n̄ idem omnino
significancia excluditur, siquē orationi detrahatur.

Q: quid est Synchresis?

R: Est figura, quae duo incisa sibi mutuo opposita vario
verbo conjungit, quod in altero inciso, ubi verbum omitti-

has facile subauditur, ut: Quid est avaro, quod habet, quam quod non habet: subauditur ipsi deest. Item malum est nihil bibere, et multum bibere, perniciosum est studere semper, et studere nunquam.

Figuris Verborum. Quae fiunt Per Similitudinem.

Q: quid est Paronomasia! seu annumeratio!

R: Est figura, qua vocabula paulisper quoad syllabas, et litteras immutata, aliam tamen significationem habentia in eodem membro vel inciso conjunguntur ut Cic: Philip: stia: En cur Magister eiq; ex oratore orator factus est.
idem. Non modo vincere, sed vincere oporteret.

Q: quid est similiter cadens!

R: Est figura, qua idem casus vel tempora in fine membri, seu inlisi copius ponuntur. ut Cic: pro Roscio. quid tam commune quam spiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus navigantibus, litus ejectis! ubi vides quatuor nomina in dandi casu mortuis;

Q: quid est similiter desinens!

R: Est figura in qua plura incisa desinunt in verba, Romi-

na, vel adverbia, quoad ultimas syllabas similem exitum habentia. Siu Ci: pro lege Manilia itaq; p. ut eig voluntatib; n̄ modo cives semper aspiserint, socius obtemperavit, hostes obedierint, sed & venti, tempestatesq; obsecundavit. Item: pugnavit fortiter, vicit feliciter, triumphavit hilariter.

Differet h̄c figura à precedente per hoc, quod similiter desinens n̄ solum verba, et nomina, sed etiam voces indeclinabiles admittat; Item quod similiter desinens in fine cuiuslibet incisi vel membri debeat habere exitum similem quoad vocis sonum, qualis n̄ requiritur in similiter cadente. Si tamen, ut etiam fieri potest, in similiter cadente casus nominum, vel verba simili sono, ac exitu in quolibet inciso, vel membro terminarentur tunc n̄ solum esset similiter cadens, sed in super e similiter desinens.

Q: quid est Isocolon, seu compar?

Q: Est figura in qua ponuntur duo, vel plura membra seu incisa eundem fere syllabarum numero habentia. ut. Ci: pro lege Man. p. tantum bellum, tam diuturnum, tam longe, lateq; dispersum Cneq; Pompeiq; exeunte hyeme aparavit in eunte vere suscepit, extrema offate confecit.

Hac etiam referuntur figurae, quae fiunt per dissimilitudinem, nam contrariorum eadem est dissimilitudo; contraria autem vel maxime sunt dissimilia. unde .y.

Q: quid est antithesis, vel antitheton, seu contra positum aut contentio, prout haec figura est verborum.

R: Est figura in qua verba verbis opponuntur. haec autem fit triplum modo .y. Primo singula verba singulis immediate opponendo. ut Cic: 2. Catil: hoc vero quis ferre possit, inertes homines fortissimis viris insidians, stultissimos prudentissimis, ebriosos sobriis, dormientes vigilantibus. 2do. Bina binis opponendo. sic Cic: 7. Pro Cluentio. Non est nostri ingenij, sed vestri auxilij iudices .y.

Etio. quando plura eiusdem generis simul in uno membro conjunguntur, quibus deinde in altero membro contraria simul conjuncta respondent. ut Cic: pro Milone. Est enim hoc in scripta, sed nota lex, quam non didicimus, aucepimus, tetigimus, verum ex natura ipsa arripimus, hausimus, occupamus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus. In quo exemplo vides simul etiam bina binis opponi, tam in principio, quam in fine.

Q: quid est conmutatio?

Q. Est figura, quo contraria complectitur, sed ita, ut
 verba, quo in priori membro, vel inciso sunt posita, ponan-
 tur in posteriori cum aliqua illorum inversione seu com-
 mutatione. ut: n̄ vivo, ut dormiam, sed dormiam, ut vi-
 vam. Item: n̄ locy honorat hospitem, sed hospes locum.
 non ferream Doming expectare, sed ^{delebo} servus Dominum.

De Figuris Sententiarū.

Q. Quae sunt figurae sententiarum?

R. haec fere sunt in numero, sed nos solum de precipuis,
 magisque utilibus agemus, om̄iis illis quo ferme negligit
 momenti. precipue autem magisque utiles sunt interro-
 gatio, Responso, subjectio, et reliqua, quas iam se-
 cundum ordinem explicabimus.

Q. quid est interrogatio, seu Erotica?

R. Est figura, qua orator vel adversarius, vel aliud
 quemlibet vel semetipsum interrogat, n̄ seiscitandi, sed
 instandi polissimum, aut alicuius affectus magis expro-
 mendi gratia. ut Cicero in Catiliana prima statim ab
 initio. Quousque laudem abutere Catilina patientia
 nostra? quamdiu nos e furor iste tuus eludet? quem-

Ad finem sese effrenata jactabit audacia
 Jentit proinde hoc figura ad quosvis sese animi affectu
 majori cum vi ac Emphasi exprimendos, profertim si
 multis interrogatiunculis condescendant uti exempla in
 Ciceroe, Marcio. p. passim ostendunt.

Q: quid est Responsio?

R: Est figura, in qua orator se ipsum vel alium inter-
 roganti respondet, plus vel minus, quam fuit interrogatum
 aut aliud aliquid, quod tamen ad rem profertem facit.

Hoc fit ab oratore ex triplici fine, Primo, ut respon-
 dendo minuatur rem quositam. quod fieret si orator inter-
 rogaret absentem, quem sibi profertem fingeret, an
 hunc hominem occidisset v: g. Marcellum? Et loco
 absentis responderet, quod idem quidem occidisset, sed
 Latronem, pestem Patrie, sibi insidiantem. f. Exempla
 inde sui conficeretur. an Marcellum occidisti? omnino
 inquit, sed Latronem, pestem patrie, mihi insidiantem.

Do. ut respondendo augeat rem quositam. verberare Cives Ro-
manos occidi curavit? curavit, et quidem innocentes.

Etio. ut respondendo evitet ulterius interrogations, an
 omne dubium circa rem quositam dimoveat. ut: maestine
Merium? n̄ fui, inquit, in loco, pro tempore, quo homicidium
comissum, idq; à veritate minime alienum est. p.

Hui

Huc pro exemplo pertinet etiam illud Acti Matth. ii. Et tu
Capharnaum nunquid in colum exaltaberis? usque ad infernum
dehaberis. Item illud Tharcharis, qui interrogatus, an in
scitia essent subirines? respondit: ne vites quidem. quo judi-
care soluit huic generis homines vino natos ibi
 esse in populo, ubi tellus nec vites progerminet.

Q: quid est subiecto?

Q: est figura, qua orator vel se ipsum interrogat sibi, ad
 ipsam quod quirit, respondet, vel alium, nec tamen ab eo
 responsum expectat, sed ipse de suo alterius loco responsionem
 subiicit, et quidem ad id tantum quod quiritur, ut Cic. de
 Haruspici. respon. p. Tu meam Domum religiosam facere po-
luisti? ex qua mente? qua invaseras. qua manu. qua di-
spliceres. qua voce? qua incendi iuberas. qua lege?
quam in illa quidem impunitate tua scripseras.

Perfectior autem sit haec figura, si tribus partibus constet,
 videlicet propositione, remotione, qua negatur id,
 quod fuit interrogatum, et conclusionem, qua inferitur, quod
 re ipsa verum est. Sic Cic. pro Rosio. Propositio. Quora-
mg, quae tanta vitia fuerint in unico filio, quare is hacten-
displacet? Remotio. Ad perspicuum e nullam fuisse, id est,
vitium. Conclusio hae subintelligitur adeoque hacten usque
 nullam in eo causam displicentis habuit.

Ex his colliges discrimen inter praedictas tres figuras, in prima enim scilicet in interrogatione solummodo quaeritur, sed nihil respondetur; si ϵ responderetur iam ^{in figura} sola figura interrogationis, sed vel responsionis vel subjectionis in secunda quidem responderetur, si tamen precise vel adaequate ad id, quod quaeritur, sed plus vel minus aut aliud quidpiam diversum, ab eo quod quaeritur, in tertia autem responderetur precise, et directe ad id, quod quaeritur. Insuper responsionem in hac figura scilicet et subjectionis ipse orator subiungit de suo, nec eam expectat ab alio, quem interrogat.

Q: quid est antecupatio, sive prolepsis?

R: Est figura in qua orator id, quod sibi obijci posset, antecupat, seu dicendo praevent, ac sibi ultro obijcit, posteaque solvit, et refutat. fieri hae figura solet communiter per particulas adversativas, scilicet sed, at, at, verum, &c. Item si fortassis nemo illud aggeret, mirabitur aliquis huc adversantem sentio n. remine, aut obstrepentem &c. Exemplum fit illud Cic. pro Roscio. Credo ego vos iudices, mirari quid sit quod cum tot sumi oratores hominibus nobilissimis sedent, ego potissimum surrexerim, is, qui neque orate, neque ingenio, neque auctoritate, cum istis, qui sedent, comparandus. quod me igitur res propter ceteras impulit, fuit &c.

Q: quid est correctio, prout est figura sententiarum?

R: Est figura, qua orator aliquam sententiam, seu integram

sententiam jam prolatam revocat, et alia sententia magis idonea emendat. Sic Cicero pro Roscio. in hac vita quos sumptus quotidianos, quas effusiones fieri putatis. quo convivio, honesta credo in huiusmodi domo, si domus huius habenda est potius, quam officina nequitiae, et diversarium flagitiorum omnium.

Item pro Roscio, quem ubi dilaudasset se ipsum corrigens ait. sed quid ego inestis de Roscio apud piscatorem dico. ignotum hominem scilicet pluribus verbis comendo.

Dixi prout est figura sententiarum. Nam correctio prout est figura verborum sic describi solet quod videlicet sit illa, quod verbum positum corrigit; idque vel solum removendo, ut civis hic, si tandem civis vocari videretur, vel uni verbo altero aptius substituendo, ut: Consul, Patrio proditorum nominassem.

Q: quid est dubitatio?

R: Est figura in qua orator dubitare se fingit, quid dicere, vel quid ipse vel alius agere debeat. adeoque una est dubitatio dictionis, altera rei. Dictionis est, quando orator ambigit, vel saltem ambigere se simulat; quo nomine aliquid sit compellendum. ut est illud apud Livium lib. 5. de rep. ubi Scipio ita loquitur: apud vos quemadmodum loqui nec consilium nec oratio suppeditat, quos nec quo nomine appellare debeam, Scio. Cives! qui a Patria vestra deservistis. an milites? qui imperium auspiciumque abvni vestri. Sacerdos? religi-

onem rapistis, hostes! corpora, ora, vestitum, habitum civi-
um agrorum; facta, dicta, consilia, animos hostium vides.

Contra dubitatio rerum est, quando ex pluribus rebus, quid agen-
dum, vel eligendum sit orator se ipsum quorsit. Sic Cuius pro Re-
hoc consilio atque adeoque hoc amentia impulsus quem ipsi, cum
cuperent, non potuerunt occidere, eum iugulandum sibi tradi-
derunt, quid primus quorsit, aut unde potissimum exordiar?
aut quod, aut à quibus auxilium petam. De oratione immortalium
populorum Romanorum, vestramne qui summam potestatem habetis
hoc tempore fidem implorant.

Pulchrior autem est hoc figura, si singulis propositis dubiis
semper aliqua responsio, vel computatio subdatur, ac demum
ipsius oratoris sententia. ut: Cuius in 4. vers. quò confugiend
socij? quem implorabunt? qua spe denique, ut vivere velint,
tenebuntur, si vos eos deseritis? ad feratam de venient, qui
de verberis supplicium sumat? non est usitatum, non senatorium. ad popu-
lum Romanum confugiend? facilis est causa populi: legem enim
sociorum causam inspicere, et vos in legi custodere: ac vix dies
proposuisse dicit. hic locus est igitur ubi quò resugiant,
hic portus, hoc arx, hoc ara sociorum.

Difert hoc figura à sustentatione quia in sustentatione mul-
ta proponendo per modum dubij, pariter audientem dubium
ac suspensum tenentur non minus in dubitatione, in sustentatione
in aliquid demum subjungendum est expectatione magis aut minus

quod n̄ vitia dubitatione .

Q: quid est Communicatio?

R: Est figura, qua orator, vel auditores, vel adversarios ipsos consulit. Sic Cic: in 2da aez. Nunc ego vos consulo, quid mihi faciendum putetis, idem consilij profecto faciti habetis, quod egomet mihi necessario capiendum intelligo.

Differt hoc figura à dubitatione reali, quia in hac orator seipm ipso deliberat, quid agendum, dicendum ve? in comuni- catione vero auditores, vel adversarios consilium vocat, cumq; illis deliberat, ac rei suo iudices constituit, coritati- causo suo confidens.

Q: quid est Protoprophecia?

R: Est figura, qua orator personam aliquam, aut aliam rem s̄m sensu carentem in oratione veluti loquentes inducit.

Hoc autem inductio duplici modo fieri potest. imo; vere; dum scilicet propria ipsius personæ verba, quib; re ipsa ali- quando usa fuit allegantur. Atq; ad hunc modum re vocari possunt verba, aut sententia, ipsius Dei, Christi, sanctorum, Auctorum, et scriptorum .x. qui in oratione citantur.

2do. Ficte, dum vel persono viventi, vel iam emortuo, vel ipsis urbib; Regionib; Provinciis .x. aliquis sermo, vel loquela effingitur.

Porro modus aliquem loquentem intraducendi rursus duplex

est, imo directus, quando scilicet verba afferantur, e modo, quo re ipsa prolata sunt, aut dicta esse finguntur.

Ido. Indirectus, dum alterius sermo in infinitivo referatur. ut est illud apud Curtium lib. 3. Cap. 5. Stantes quores-
bantur, in tanto impetu, casusq; rerum, omnis orator,
ac memoris clarissimum Regem in in acie saltem, in ab-
hoste dejectum, sed abluentem aqua corpus, exceptum esse,
et extinctum. Instare Darium victorem ut legum vidis-
set hostem. sibi eandem terras, quas victores prograf-
scent, repetendas. omnia aut ipsos, aut hostes, populatos,
per vastas solitudines, etiamsi nemo insequi velit, euntes,
fame, atq; inopia debellari posse. Quem signum daturum
fugientibus? quem ausum Alexander succedere? jam
ut ad Helespontum fuga penetrarent, Clasem, qua tran-
seant, quem proparaturum? rursus in ipsum Regem miseri-
cordia versa; illum florem juvenis; illam vim animi, eun-
dem Regem, et comilitonem rividi à se abripi, imemores
sui, querebantur. Cluses eiusmodi et perquam elegantes
prophosieis indirectis formulas pro imitatione non
frustra legem apud eundem Curtium.

Aliud exemplum Prophosieis directis. Esto illud chari-
denis Atheniensis, ad Darium percontantem, satisne ei vi-
deretur instructus, ad oblesserdum hostem scilicet Alex-

andrum. Qui proinde in trepida voce sic respondit:
 venem, inquit, et tu forsan audire volis, et ego nisi nunc
 dixeris, alias nequidquam confitebor. hic tanti appara-
 tus exercitus hoc tot gentium, et totiq orientis excita
 sedibz suis moles, finitinq potest esse terribilis: nitet
 purpura, auragz, fulget armis, et opulencia. q. Eiusmodi
 profopphetias tam dissecte, quam indissecte propofitas
 quibus ipse legere poterit apud citatum Curtium, eue
 istis ubiqz plerisqz, et pro aliis certe perelegans.
 Geminum adhuc cape exemplum ex Cicerone. Primum
 de re inaninata in jma contra vers: Sicilia tota, si
 una voce loqueretur, hoc diceret: quod auri, quod ar-
 genti, quod ornamentorum in eis urbibz, sedibz delubris
 fuit, quod in unaquaqz re beneficio senatus populiqz
 Romani juris habuit, id mihi Cives res eripuisti, atqz
 abstulisti.

2um. pro Milone, Ne quidem judices, exanimant, exin-
 terimunt Ro voces Milonis, quas audio assidue, et quibz in-
 ter sum quotidie, valeant, inquit, valeant Cives mei sint in-
 columes, sint florentes, sint beati. Sicut hoc urbz prolla-
 ra nihiqz patria sui charissima. q. Certe quod in hoc ipso
 loco per hanc figuram elaborata sequuntur, et lectu dignif-
 sima.

Q. quid est Hypothiposis?

R. Est figura qua res ita ad vivum proponuntur, per vultu,
ut certi potius quam audiri vel legi videantur. Sic Cic. in 7. veror.

Et de posteaquam acta, et constituta sunt, procedit ille respondere
in pretorio inflamatus scelere, et furiose, ac crudelitate in
horum venit. Navarchos vocari jubet, qui nihil metuerint,
nihil suspicarentur, statim auerrant. Ille hominibus miseris
innocentibusq; injici ceteras imperat; implorat illi fidem
Populi Romani, et quare id faceret, rogare. Tunc ille hoc causa
dicit, quod classem prodonibus prodidisset. fit clamor, et ad-
miratio Populi, tantam esse in homine insipientiam, atq; au-
daciam, ut alius causam calamitatis attribueret, quo omnis
propter avaritiam ipsius occidisset, aut cum ipse prodonum socius
putaretur, alius proditoris crimen inferret.

Huc pertinet descriptiones v. g. Hortorum, Urbium, Provin-
ciarum &c. Item Coliorum, directionum, naufragiorum, trium-
phorum, nec non Personarum, quoad habitum, et formam, Nam
si Persona secundum mores describeretur, iam non esset hypo-
thesis, sed Etopia, de qua statim.

Q. quid est Etopia?

R. Est figura qua hominis mores, aut ea, quae ad mores
spectant, ad vivum describuntur. Sic Cic. in 2. de Agrar.
Rullum ita depinxit. Jam designatus consul, alio vultu,

alio vocis sono, alio in esu esse medi dabatur, vestitu obso-
letiore, corpore inculto, de horrido, capillatio, quam ante
Barbaga majore, ut oculis, et aspectu denunciet, vim
tribunitiam, et minitari Reipublico visetur.

Differt ergo Stupicia ab Hypothesis, quia ista quasvis res
ad vivum, et quoad naturam representat, Stupicia autem
solummodo personarum mores. Contingit tamen sepe ut ambo
hoc figure in descriptione eisdem persono commiscantur.
ut Cic. 7. pro Roscio. Ipse vero quemadmodum composito, et
descripto capillo papim per forum volitet, cum magna cater-
va rogatorum; videtis iudices, ut omnes despiciat, ut
nominem pro se neminem put, ut se solum beatum, solum
potentem patet.

Q: quid est Sufferbatio?

Q: Est figura, qua aliquamdiu suspenduntur Auditorum
animi, et demum proter eorum expectationem, seu opinione
aliquid obijcitur. Sic Cic. Philip. 2. Quid patem, contemp-
tamne me. n. video, nec in vita, nec in gratia, nec in rebus
gestis, nec in hac mea mediocritate ingenij, quod despice-
re possit Antonig, an in seratu saullime de me detrahi
posse credidit. atqui ordo clarissimis civibz, bene gestis
rei publico testimonium multis, mihi uni conservato dedit.
an decetase necum voluit contentione dicendi. hoc quidem
Beneficium est; quid e pleriq, quid uberiq, quam mihi, et

pro me, et contra Antonium dicere! illud profecto est: n
 existimavit sui similibus probari posse se esse hostem Patriae
 nisi mihi inimicus esset.

Hoc proinde figura multam vim habet, et quatuor, quod
 Auditorum animi ita suspenduntur, ut, postquam plures
 res fuerunt allatae, simulque rejectae, tandem novum aliquid
 et minime expectatum subjungatur, ut in insigni exemplo
 Cic: primum allato videre est.

Q: quid est Apostrophe, seu Aversio?

R: Est figura, qua orator subito suam orationem conver-
 tit, vel ad Deum, vel ad audientes, vel ad versarios, vel etiam
 ad res inanimatas. Sic Cic: pro Balbo. O Nationes,
 urbes, Populi, Reges, Senatus, Juges. Pompei non solum
 virtutis in bello, sed etiam Religionis in pace, vos denique
 multo regiones imploro, et sola terrarum ultima mores
 Maria, portus, insula, litorea, quae enim ara, quae
 sedes, qui locus in quo non exstent huius conforti ludicris,
 tum vero humanitatis, tum animi, tum consilij ingre-
 ta vestigia. Item ad Iudicem Euda Verrina.

Per Deos immortales, Iudicis, quo tandem animo sedetis, aut
 hoc quemadmodum accedistis, utrum ego desipio, et, plusquam
 satis opus est, doleo in tanta calamitate miseria scilicet
 , quoque hic atrocissimum innocentium cruciatum,

et notos pari sensu doloris afficit.

Q: quid est apophorepsis, seu Reticentia?

R: Est figura, quod rem plus auget filendo, quod si exprimeretur, reticeretur autem aliquid, vel propter indignitatem, et turpitudinem rei: vel ut res suppressa grauior respuetur; nam quo latent, grauiora estimari solent. vel denique ut affectus animi magis exprimatur. Cic. pro colio.

Nihil est, quod in eiusmodi muliere cadere non videatur.

audita, et perbulgata, et celebrata sermonibus res est.

perficitis inimis, iudices, iam dudum, quid velim, vel potius quid nolim dicere, quod etiam si est factum, certe à colio non est factum. ubi vides, quod plura à Cicerone reticeantur

propter obsecritatem, et turpitudinem. p. Exemplum reticentis,

ex quo rei suppressa grauior iudicatur, subministrat Satyrus ille, his versibus: maiorum quisquis fuit ille tuorum aut pastor fuit, aut illud quod dicere nolo denique Exemplum

huius figure, in quo res suppressitur maioris affectus significationis gratia supeditat Cic. epistola 21. ad Att. lib. 4.

de Comperio. loqueris

de Comperio. loqueris

Q: quid est Emphasi?

R: Est figura, qua orator plus significat, quam dicit,

quod fit, quando ex eo quod dicitur, aliud adhuc colligendum,
huc deferendum est, propter illud, quod dicitur. Sicut cum Julius
Cesar diceret, veni, vidi, vici. propter hoc etiam inuebat
suam celeritatem.

Comaniter autem, ut hoc figura bene conficiatur res debet
cum tali energia proferri, ut nomina proferantur, et pronomina
plus significant, actio etiam probeant intellectum, quam verba
sonent. ut est illud Virgilij de furone.

Est ego, quo Divum incedo Regina, jovi regis
Et soros, et Conjux una cum gente bella gerō.

Hic pro exemplo servit illud Joannis utro ubi Sicut Beatus
ad Titum, Tu mihi laves pedes, id est, tu Dei filij, Coli,
regis sumus arbiter, ac Moderator, mihi misero, pauperi
humiliationi vilis terro vermicalo, huc denique etiam per-
lineat hic, et similia, v. g. Ille nec fidos aperire, unde
colligitur eius stupiditas. Ille nec particulam panis habet
in domo, nec in tegum indusium in collo. unde notatur illius
paupertas. Herculem hic labor exigit, unde patet illius
difficultas. p.

Q: quid est proteritio seu proter misio?

R: Est figura, qua orator dicit se velle tacere, proterere
vel proter mittere hoc vel illud, quod tunc vel maxime
dicit, rem saltem obiter tangendo.

Servit hoc figura, tam ad laudem, quam ad vituperium;
 ea in Cicero frequentis fuit usus ad vituperandum.
 ut in testia vera. Flagr primum actum istig vito turpis-
 simum, et flagitiosissimum, proletem nam nihil a me de suo
 pueritis flagitiis audiet; nihil ex illa impura adoles-
 centia sua, quo qualis fuerit, aut meministi, aut ex eo,
 quem sui similitiam produxit, recognoscere solebis. om-
 nia proletem, quo mihi turpia dubia videbuntur. p. p.

Ad laudandum vero Tullius hac figura Cic. pro Sextio.
 Postquam multa dicit de liberalitate, de domesticis
 officiis, de tribunatu militari, de provincia in eo Magi-
 stratu abstinentia, sed mihi ante oculos obversatur rei-
 publicae dignitas, quo me ad se rapit, et hoc minora relin-
 quere hortatur.

Cape adhuc aliud exemplum ex eodem Cicero in vatiq.
 Ad illud tenebrosissimum tempus in carnis olatio tuo patiar
 latere. licet impure per me parietes in adolescentia per-
 foderis, vicinas Compilaris, Matrem verberaris habeat
 hoc promium tua indignitas, ut a dolescentis turpitudine,
 obscuritate, ac sordibus tuis oblegatus. ubi vides aliud
 insignem modum proponendi hanc figuram, ne identidem
 ad nauseam redeant, hoc et similia facebo, nihil dicam, pro-
 letem.

Q: quid est licentia?

Q: Est presumpta, vel interpretativa, libertas in dicendo adhiberi solet hoc figura quando subest causa timoris, vel recurdio, vel periculi q. quo n. inq. aliquid dicendum fore; profumit En orator, et audeat dicere libere; quia prudenter existimat, quod auditores n. sit offensurus. usus est Cuius hac figura pro Ligario, quando saletur, n. tantum Ligario laise contra Cosarem, et simul libere edicit, et se ipsum fuisse contra illum, quod vel maxime redicendum videbatur cum Cosar esset profens. eiusq. animum facile exulcere potuisset, per rei tam acerbe mentione; facit En, et pro irato terignum sibi efficit verba Cui: sunt sequentia.

Vide quam n. reformidem; vide, quanta lux liberalitatis et sapientio tunc mihi apud te dicenti oboriatur. quanto potero, voces contendam, ut hoc populus Romae exaudiat. suscepto bello, Cosar, gesto et ex magna parte, nuda vi coactq. iudicio meo ac voluntate ad ea arma profectq. sum, quae erant sumpta contra te. valet hoc figura vel maxime ad dehortandum, et reprehendendum viciosos. ut vero eiusmodi hortationes, ac reprehensiones sint fructuose, sequentes mitigationes modos ex simone ferre bene observa. primum ergo mitigandi modus est, si quasi veniam reprehendendi ab auditoribus petant. 2do. Cum eos, quos reprehendere volumus,

initio moderate laudamus ex aliis capitulis. Tertio. si
 affirmamus nos amicos esse illis, quos redarguere intendi-
 mus, neque oburgationem ex odio, sed amore, et benevolentia
 procedere. 4to. cum quasi coacte, iuvite, et ex officio
 nos reprehendimus, dicimus. 5to. cum propter errata illorum
 quos reprehendimus, nos affici dolore, et comiseratione
 offerimus. 6to. cum nostram personam non excipimus,
 sed includimus, non loquendo solum de aliis, sed simul etiam
 de nobis, nempe in plurali, et in prima persona, debet hic
 modus maxime à sacris oratoribus observari, tunc ni-
 mirum, quando constat, eadem, quae aliis dicit etiam sibi
 conveniri; nam alioquin obstrepentes audient, cum nobis
 solis hoc dicit, cum non et sibi ipsi. 7mo. denique mit-
 tigatur reprehensio nostra dicendique libertas, quando
 peccati culpa non nihil excusamus, aut in alium rejicimus.
 dicendo v.g. hunc fuisse se ductum, vel peccatum ex sub-
 reptione, levitate, vel ignorantia fuisse commissum.
 Porro pro mitiganda reprehensione, vitiorum graspan-
 tium perquam commode etiam inducere possumus aliquod exem-
 plum veteris, illud nimirum exagilandò exaggerando, et
 cum in auctores inveherendo. Atque hoc erit quasi in imagi-
 ne ac speculo deformitatem vitij proponere.

Poteſt denique etiam fieri, ut noſtri loco introducamus aliquem ex Prophetis, Apoſtoliſ, aut Sanctis Patribus pro nobis perorantem, et hoc eo facilius, ſi eorum propria, que locuti ſunt, aut ſcripſerunt, verba habeantur. hoc ſtudio ſuſius, in gratiam illorum, qui aliquando ad Populum ſunt concionatus.

Q. Quid eſt conceſſio?

R. Eſt figura, qua orator ultra concedit hoc eſſe factum, vel dictum, quin tamen ſua cauſa, vel intento noceat, illud autem ideo ſuis auditoribus, vel etiam aduerſariis admittit; quia providet, hoc ſibi nihil obfuturum, eoque adhuc illud minimè ex tali conceſſione ſequatur, quod aduerſarius intendit, vel quod huic poſſit eſſe favorabile ad ſuum intentum. Atque hoc figura conceſſionis locum habere poteſt, non tantum, quando dictum, vel factum negare poſſet orator, ſed etiam tunc, quando illud negare poſſet.

unde notabis Primo. per hanc figuram non tantum poſſe admitti, ſeu concedi aduerſaria, quod verum eſt, et negari nequit, ſed etiam quod falſum aut faltem non tali modo prout proleuditur factum eſt. Notabis Etiam. non tantum

ſicula

dicta, sed etiam facta comissa spectare ad hanc figuram;
quia inter permissiorem, et conceptionem alia adhuc
potest assignari distinctio. Notabis etiam huc non
tantum spectare dicta, et facta, sed etiam dicenda, et
facienda, quando scilicet facultas datur, ut in futu-
rum aliquid fiat, vel aliquid dicatur, res magis pate-
bit exemplis.

Primum quod huc adducere lubet subministrat Tullius
pro Claudio; Hoc de toto genere grecorum dico, tribuo
illis litteras, de multarum artium disciplinam non adimo
sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam;
denique etiam, si quis sumunt sibi alia non repugno:
testimoniorum fidem, et religionem nonquam ista natio
coluit; totiusque huiusce rei, quo fit vis, quo autho-
ritas, quod pondus ignorat. Ubi vides, quod id,
quod huc de grecis fuit conceptum negari non possit,
quin tamen adversario fauceat, prout paulo supra in
primo notando diximus. Ad unum exemplum dem Cicero:
suppeditat pro Quinctio. In hac re te, te inquam, testem
Meritatis annum et eo diutius post mortem C. Quinctij
fuit in gallia tecum simul Quinctij. Dico, te petuisse
ab eo istam, nescio, quam innumerabilem pecuniam
dico aliquando mentionem fecisse, dixisse, debere;

debuiffe concedam . ubi rursus videre licet, quod dic-
tam simul et factum quantumvis nec vere dictum, aut
factum fit concedatur juxta notandum eundem . quin
tamen adversario fit favorabile, ut ex sequentibus in
illa oratione pro Quincio constat .

Porro magnam hoc figura habet elegantiam si Ironice
conjugatur, ut idem Cic. in quarta verq. Quo est
ista proterva? eripis hereditatem, quod venerat a pro-
pinguis, venerat testamento, venerat legibus, huius heredi-
tatis, cum ille aliquando ante te protervam esset mor-
tuus, contra vestra fuerat nulla, mentionem fecerat
remo. verum esto, eripe hereditatem propinguis, da
Pallostritis prodare in bonis alienis nomine civitatis,
eveste leges, testamenta, voluntates mortuorum, jura
vivorum: quem etiam Catrius Heraclium bonis ex-
herbare oportuit! qui simul ac profugit, quam impu-
denter, quam palam, quam aerebe, Dij immortales! illa
Lora discepta sunt!

Ubi à verbis: verum esto, usque ad illa: Num etiam
Ironice conceditur facultas eripiendi hereditatem
propinguis. Ex quo colliges, concessione esse duplici,
scilicet seriam, et Ironiam, et utramque valere ad

repetitionem argumentorum seu rerum precedentium,
 et per transitionem ad argumenta five res novas.

Item ferrise, ac prae laudandum aliquem, et postea ad
 redarguendum p. vel econtra p. deum formula, quibus
 pro hac figura utitur talibus sunt sequentes. Esto.

Faci, Ita fit. verum est. patior, patiar non moleste;
do tibi hoc. n. repugno. eat in bellum. Tu de meo iure
cedam. p.

Q: quid est permissio?

R: Est figura, in qua orator aliquid relinquit ar-
 bitrio Auditorum vel etiam nonnunquam adversariorum,
 ut ipsi eligant, et de re eligant, et de re judicant
 quod voluerint. E.g: hoc modo: Sed ego iam iudices,
summum jus causa mea omitto vobis, quod equissimum
videatur, ut constituatis permissio. non enim vereor,
quin etiam si novum sit vobis instituendum libenter
id, quod postulo, propter utilitatem communi consuetu-
dinis sequamini!

Differt permissio à concessione per hoc, quia concessio
 admittit factum, vel faciendum, dictum, vel dicendum.
 Contra permissio alius relinquit libertatem iudicij,
 seu facultatem liberam de re quapiam ferendi sententiam.

Deinde differt à figura communicationis; quia in hoc consilian petitur ab auditoribus, iudicibus, vel etiam adversariis, quid nempe agendum sit, vel dicendum, vel quid ipsi in eiusmodi circumstantiis fecissent, aut persequerentur. In permissione vero non petitur consilian, sed iudicium, et sententia auditorum, vel etiam adversariorum.

Hoc autem iudicij, et sententia libertas tunc solum aliis ab oratore relinqui potest, quando huius certo supponere valet, quod auditores, iudices, vel ipsi etiam adversarij non aliud sint conclusuri, aut iudicaturi, vel electuri, quam quod concluderet ipse orator.

Sic v. g. Postquam ostendisti, per ardua ad eolum, per mollia ad infernum per figuram permissionis subjicere poteris, Tunc elige, quod placuerit.

Q: Quid est ironia prout est figura sententiarum?

R: Est fictio totius voluntatis, hoc est, integri, et perfecti sensus quo aliud dicitur, et aliud intelligitur, ac inuitur.

Disce: integri, et perfecti sensus: Nam si in oratione, constructione, seu sententia una vel altera pars tantum, non vero integer, et perfectus sensus, ibudendo, vel insultando contrarium significat, ac verba so-

nent, iam n̄ erit Gronia, prout ē figura sententiarū,
 sed Tropus eiusdem Romis. unde in quartum Gronia
 ē Tropus debet esse brevis, et ut ē figura debet esse
 longior. atq; hoc ē integritatis differentia.

Exemplum cape ex Tullio in pisonem. Non est integrum
C. Comperio, iam consilio ubi tuo erravit enim n̄ gustā-
rat iste tuam Philosophiam, sed iam homo stultus tri-
umphavit, quare pudet me tui i quid est, quod formi-
dolosissimo Celso coronam illam lauream tibi tartorese
decerni volueris à senatu? C. Jervile, Q. Metelle,
Caie, Curio, Publie, Africane, cur n̄ audistis hunc
tam doctum hominem tam eruditum, priusquam in illu
errorem induceremini? O stultos Camidos, Curiosos
fabricios, Calatinos, Scipiones, Marcellos maximos,

Q. quid est distributio?

Q. Est figura, qua orator aliquid dividit in suas par-
 tes, quod duplici modo fieri potest. Primo. si singulis
 partibus statim, vel paulo post sua subiungitur ratio.

2do. si nulla subiiciatur. juxta primum distribuendi
 modum cape tibi Exemplum ex Cicero in pisonem.
 ubi hanc propositionem omnes se aderunt. Ita distri-
 buit. Age, adit se senatus, quod eum facias afflictorem,

et proditorem ordinis, ac nominis sui; videre te equi-
tes Romani n̄ possunt, quo ex ord. Lucius de consule
relegatus, plebs Romana perditum caput in cuius tu
infamiam, ea, quae per latrones, et per servos, de me
ogras contulisti. Italia concta execratur, cuius idē
tu superbissime decreta, et preces repudiasti.

Aliud juxta Idem. distribuendi modum idem Cicero
suppeditat in Orda Catil: ubi hanc propositionem:
Omnes Catilino à te serunt scelerati: ita in suas
partes distribuit. Quis tota Italia veneficus?
quis cladiator? quis latro? quis parricida? quis
adulter? quo mulier infamis? quis perditus inveni-
ri potest, qui secum Catilina n̄ familiarissime
viscife faleatur? Idem in omnes ad unum.
idem sentiunt, et hic qui ad rem publicam se contu-
derunt, et hi, qui rerum cognitione doctrināq; lau-
dantur; et hi, qui suum negotium gerunt a tiosi
postremo hi, qui se solos tradiderunt voluptati-
bus sine amicitiam vita esse nudam.

Differt autem hoc figura à loco Sapio, qui pariter
partium distributio, seu enumeratio dicitur, quia
locus dat materiam, figura vero formam, quae res

amplificatus ad motus animi. Et rursus, quia long
adhibetur solius probationis, seu illationis causa, figura
autem ornatus, et amplificationis gratia.

Q: quid est Parenthesis?

R: Est nova sermoris inter iam inceptam sententiam,
seu constructionem interjectio. atq; hoc fit, quando
intra membrum orationis aliquid interponitur, quod
n̄ spectat ad sententiam, vel constructionem inchoatā
et post parenthesis juxta regulas grammatice finiendā,
negs. En tñ a sententia, vel sensu interrupto alienum
est, sed illi precise imifictur, vel ad rem magis expli-
candam, vel ad rationem alicuius dicti breviter redder-
dam, vel deniq; ad affectum aliquem excitandum,
sic Cic: in Enda vesp. Sed video quid agat: neque
erim agit occultissime: proponit inania mihi nobi-
litas, hoc est, arrogantium hominum nomina. idem
in Enda Philip: at etiam ausus es: quid est autem,
quod tu n̄ audeas: / Chlironum Capitolinum dicere,
me consule plenum ferrosus armatorum fuisse.
Hic caendum, ne nimis longa Parenthesis inter-

miscetur, ut nempe sensus interruptus n̄ obscuretur,
et auditor meminisse n̄ queat, quod verba promissa sint,
cum quibz sequentia sunt conjungenda.

Quod si autem nihil inter inchoatam sententiam, vel
sensem interponatur, quod constructionem sententiam
turbet, sed casius aliquid interijciatur, quod ipsum
argumentorum seu orationis filum, et contextum in-
terrumpt, cum illud iam n̄ erit parenthesis sed dig-
gressio. quod proinde finitur, quod sit Brevis decli-
natio à proposito, idem à causa et statu quæstionis
presentis. Est quoque sœpius talis diggressio neces-
saria ad declarationem argumenti, seu materis,
ac rei de qua tota oratio precipue agit, tunc
nimirum quando aliàs res sine Brevis diggressi-
one, et explicatione n̄ satis ab auditoribz intelligi
non poterit. Solet etiam ab oratoribz nonnunquam
adhiberi diggressio solius delectationis gratia, uti e
paullisper declinare, à via jucundum est viatori,
si prope viam, viridis, floridq, ac umbræq, assi-
det locus, eumq, ad quietem invitat; Ita etiam dig-

gredi à causa, si se offerat occasio recreandi festos
auditorum animos.

Atque de hac digressionem, quo ad delectationem ciendam
valet, locutus est Cic. Jam illam figuris sententiarum
annumerat, qui verò figuram esse negant, et solum
partem causae esse dicunt. ij intelligendi sunt de illa
digressionem, quae tantum servit ad declarationem
causae, seu argumenti, aut potius rei, et materiae
de qua oratio potissimum tractat. Hoc enim dig-
ressio sic intellecta nihil habet de animi motu
seu affectu, quem Tr. figura sententiarum potis-
simum intendit.

Atque haec digressionem ut est figura, solent sapienter
sacri oratores uti in suis orationibus; ut. Si v. q.
agant de otio Adolescentibus fugiendo invocantur
occasione arrepta in parentum injuriam, qua filiorum
institutionem, et educationem negligunt.
Oppert autem digressionem peracta aptam semper
ponere transitionem quae fiat reditque ad propositum
statum questionis. ad quod plerumque servit correc-

Nis sententiarum & q: hoc modo: sed quo me dicen-
di inquit impetus ad rem, unde digressi sumus, redeamus.

Q: quid est antithesis, ut est figura sententiarum.

Q: Est figura quo sententio sententis seu integra
membra aut etiam breviores periodi membris, et perio-
dis opponuntur. Sic Cic. pro Celio. Habuit ille /
/ scilicet Catilina / sicut meminisse vos arbitrar
per multa maximarum n̄ expressa signa, sed ad umbra-
ta vitulatum ulebatur hominibz improbis multis,
et quidem optimis seviris deditum esse simulabat.
Erant apud illum ibecubus libidinum multo, erant
etiam in dultro quidam stimuli, ab aboris: flagra-
bant vitia libidinis apud illum; vigeant etiam
studia rei militaris

Per hanc figuram mirando fiunt illo sententio, quo
paradoxo dicuntur. qualia sunt illa, quo n̄ nemo
composuit de christo sanguinem sudante in hosto,
nempe hoc:

Affligitur in anima refectio animarum sanctorum.
Solabatur Angelus solatium afflictorum.

Traditur furari luporum mansuetissimq; agnus.
 Capitur, quem coli capere non possunt.

Ligatur, qui nostra solvit vincula. p.

In his quidem exemplis dantur solūmodo antitheses ver-
 borum, sed quemadmodum in verbis sic et in sen-
 tentiis, seu diversis membris, per quam facile fieri
 possunt.

De Antithesi autem siue sit figura sententiarum, siue
 verborum hic notabis, quod ad eam conficiendam n̄
 semper requirantur contraria stricte, et proprietaria;
 sufficiunt enim pugnantia tantum, et aliquo modo
 disconvenientia, ut: dum studendum est, hores in
popinis. dum orandum, confabulatur. Imo suf-
 ficit ad Antitheses, si verba vel membra dissimilitu-
 dinem tantum, vel diversitatem aliquam importent,
 quod indicatur per particulas adversativas, al, at, sed,
verum, sed, p. Deniq; adversus, quod antithesis ut ē
 figura verborum, possit fieri in eadem vel in diversa
 constructione. In eadem v: g: ex Divite factus est pau-
 per, in diversa, ut: dum filendum est, loquitur.

dum studendum, oblatas.

Q: quid est deprecatio, seu obsecratio, vel oblatio?

R: Est figura, qua orator opem, vel misericordiam alicuius vehementer implorat, sic Iulius pro delecto.
Per dexteram istam te oro Cosas! quam Regi delecto hospes hospitii, prorexit, illam, inquam dexteram, n̄ tam in bellis, et in proliis, quam in promissis, et fide firmiorem p. Idem pro Domo sua.

Quapropter si Dīs immortalibz, si senatui p. gratiam, ac iucundum meum reditum intelligitis esse, quos, oblectōz vos, Pontifices, ut me p. manibz quoqz vestris in sedibz meis collocetis.

Ex quibz duobz Exemplis observare licet, quod obsecratio, seu deprecatio duplici modo fieri possit, scilicet simpliciter, ut in Eudo exemplo videre est. Deinde interponendo alia, per quā rogamz p. ut in Primo factum est.

Q: quid est oblatio?

R: Est figura, qua alicui five nobis, five aliis vovemz, et precamur. ut Cic. pro lege Manilia.

Utinam quiritiles! visorum fortium, atq; innocentium
 tantam copiam haberetis, ut hoc vobis deliberatio
 difficilis esset, quemnam potissimum tantis rebus, ac
 tanto bello proficiendum haberetis! Idem uta verq;
 unus adhuc fuit post Romam conditam! Dij fase-
inte nefit alter! cui res publica tota se tradidit,
 temporibq; coacta, malis domesticis, Laing Sylva.

Q: quid est Execratis, seu imprecatio?

Q: Est figura, qua malum aliquod despectamus, aut
 alicui imprecamur. Sii Cui pro Dejotaro. Dij se per-
dant, fugitive! ita n̄ modo nequam, et improbus, sed
 fatuus, et amens es. Idem Philip. 12tia. Quin tu
abis in malam pestem, malinq; cruciatum! Ad se quis-
 quam veniat, nisi vertidij similis.

Q: quid est Epiphonema, seu aulematio?

Q: Est sententia, seu dictum aliquod sententiosum
 se reflectens supra rem narratam, vel probatam,
 totiq; rei sumam complectens. Sii Cui: in Pifo-
 nem. Loquens de Militibq; qui n̄ invento Pifone,

quem interficere volebant, deturbant, ac comi-
nuentur ipsi figuram hanc in modum calamant:

Sic odium, quod in ipsum attulerunt, in eius imaginem,
ac simulacrum profuderunt. Tale est illud virgilij.

Tanto molis erat Romanam condere gentem.

Q: Quid est Exclamatio?

R: Est figura, qua orator vehementem aliquem
affectum significat, per rei cuiusdam compellationem.

ut sic 1ma Catilina. O dii immortales, ubi nam gen-
tium sumus? quam rem publicam habemus, in qua
urbe vivimus? Idem pro Cluentio. O Mulieris se-

culus incredibile, et proter hanc unam in omni vita
maudicum! O libidinem effrenatam, et indomitam!

O audaciam singularem. p.

Interdum est Exclamatio etiam Ironica, et tunc vel
maxime leporem habet. Exemplum vide supra,
ubi de Ironia, non est integrum C. Pompeio, Con-
silio iam ubi duo. p.

241.

Haec comi-
tant.
magina,
virgilitij.
n.

lijam
lacionem.
inam qd-
in qua
elisis fa-
mi siba
omilam!

Eum vel
se papa,
pato, Coa-

242.

DIAL OCTI
DE
CHRIA EIP
SANTISS

...

...

DIALOGUS DE CHRIA, EIUSQUE PARTIBUS.

Q. Quid est chria?

R. Est artificiosa oratio seu explicatio alicuius personae dictum vel factum vel utriusque simul apte referens.

Q. unde chria nomen suam traxit originem?

R. à verbo graeco *gramai*, quod idem apud graecos ac *utor* apud latinos significat. unde plurimi cum *triflari* hodie *chriam* latino vocabulo usum appellant, usum scilicet sermonis ad infirmandos mores utilem.

Q. quotplex est chria?

R. triplex: activa, verbalis, ac mixta.

Q. quid est verbalis?

R. verbalis, quam alij etiam orationalem, et alij logi-

cam appellant, est, qua gravis cuiusdam Personae dictum, sententia, vel aposthegma exponitur. quale est illud Seneca, nihil est tam acerbum, ex quo magis aring solatium capere non possit.

Q: quid est chria activa?

Q: activa est, in qua proclara actio vel factum alicuius explaratur. Cuiusmodi est hoc: Illustrissimus Princeps Benedictus anno aetatis decimo tertio infans majoribus vastam eremum ingreditur.

Q: quid est chria mixta?

Q: mixta est, quae dictum simul et factum alicuius complectitur. quale est illud: Sancti Stephani Protomartyris dictum et factum, qui, dum à Iudeis lapidabatur, pro se orans fletit act. 7. v. 50. cum autem pro lapidantibus inimicis orare cepit, cum in genua se demisit, et voce magna ad Deum clauavit Domine ne statuas illis hoc peccatum v. 59. quod si ergo hoc impudissimi Martyris verba cum suo facto in chria materiam asserere velles. Stationem illig ac genu flexionem, nec non orationem pro se, ac pro inimicis ad colum fusam unicum dicto exag-gerare et comendare deberes.

DE

DIVERTO CHRUARUM Genere.

Q: quotuplicis generis est chria?

R: triplicis. scilicet demonstrativi, seu exornativi: deli-
berativi, ac judicialis.

Q: quonam est generis demonstrativi seu exornativi?

R: illa, in qua dictum vel factum vel utroq; simul lau-
datur aut vituperatur.

Q: quo continetur sub genere deliberativo?

R: ea, in qua ex dicto, aut facto, vel ex utroq; simul relu-
cans virtus suadetur, aut contra vitium fugiendum di-
suadetur.

Q: quonam dicitur generis judicialis?

R: ista in qua dictum vel factum, aut utroq; simul accu-
satur, vel defenditur.

DE Partibus Chriae

Q: quod sunt partes chriae?

R: octo: scilicet exordium, paraphrasis, seu expositio,
causa, contrarium, simile, exemplum, testimonium,
Epilogus seu conclusio.

Q: suntne omnes recensitas partes ad chriam necessarias?

R: non: sed paucioribus constare possunt.

Q: quonam ergo ex istis possunt omitti?

R: hoc arbitrio cuiuslibet relinquitur modo afferatur, exordium cum propositione, vel hoc cum paraphrasi seu expositione, quo dictum, factumve fusius explanat. et dein una alterave pars, quo prae aliis propositum christi thema magis probare ac confirmare videtur.

DE EXORDIO CHRISIAE.

Q: quid est exordium?

R: Est lenior quidam ingressus ad reliquas christi partes, cui circa finem dictum, aut factum vel utramque simul tanquam propositio annectitur unde colligitur duas partes complecti christi exordium scilicet ipsum ingressum ad reliquam dictionem et propositionem bene connexam, quod consistit in dicto vel facto, aut utroque simul.

Q: unde materia exordij petenda?

R: ex iis omnibus, quos retuli in dialogo de exordiorum rationibus. ad quem te remitto, ne enim omnia ubique repeti possunt, ne tamen in hoc dicendi genere minus videatur, uno, alterove exemplo ostendam, qua ratione etiam circa aliquam determinatam sententiam, exordium variis modis formari possit. Sic igitur christia facienda de illo sereno effato nihil est tam acerbum, ex quo magis

animo solatium capere non possit. Itaque primo non in-
epte inchoares ponendo aliquam propositionem christo
scopo contrariam, à qua facile ad ipsam sententiam accessus
fieri possit. qualis hoc esset, multi timent adversitates.

Q: quid ulterius cum hac vel simili propositione simp-
lici faciendum?

R: Da illi unam vel alteram rationem v: g: quia putant
adversitates plenas esse doloribus et tristitiis. deinde ra-
tionem confirma, vel etiam si videtur amplificata per
definitiones conglobatas v: g: Existimant enim hanc esse
letitiam naufragium morosis scaturigines dolorum ru-
brices. p.

vel adversitatum effectus membraticè exponere v: g: Cu-
rant enim his adversantis fortuna telis omnem animi
jucunditatem expugnari, postremi vigorem mentium. p.

Ped quam graviter hi essent, aperte docet Seneca, vir
tu eloquentia tum sapientia clarissimus, dum ait, nihil
est tam acerbum, ex quo magno animo solatium capere non
possit.

Secundo non male exordieris ab aliqua propositione
problematica, dando cuiuslibet parti breviter suas rati-
ones. Sit hoc in presenti proposito: nescio utrum Mayo-
rem animo letitiam afferre possit prosperitas, an vero
adversitas.

Ratio primo partis. Si communem vulgi sensum exquisito, videtur flare in favorem prosperitatis.

Confirmatio. patant enim plerique hominis felicitatem esse in delitiis, honoribus, voluptatibus, sanitate amicitibus, aliisque fortunae et corporis bonis, quibus absentibus simul animi vigorem demptum esse existimant. p.

Exornatio à definitionibus allegoricis. hos unice censent vitales esse spiritus, quibus animus ad alacritatem reviviscat, hos faventis coeli radios autem ant^{quibus} morosis chaos dissipet. p.

Transitio ad secundam partem, sunt tamen quam plurimi, et ij sapientes, qui majorem in calamitatibus solitiam reperiri judicant, quam in rebus prosperis.

Ratio: quorum mihi sententia tanto videtur verior, quam major est illorum sapientia, qui ultra communem vulgi sensum suas cogitationes elevant.

Transitio ad propositionem Christ. ex multis vobis unum adduco, cuius sapientiam transcripta prosperitatis emolumenta faciendiq; omni lingua eloquentur Senecam; hic, quid de calamitatibus sentiret, cum loquitur, tum eruditissima illa sententia aperuit, quando dixit. nihil est tam acerbum. p.

Tertio. non minus exordium ducere potest ab aliqua propositione universalis ~~sententia~~ descendendo ad parti-

cularem, qualis in proferti materia, hoc est, calamitales, quod videntur amara, multum habent solatii: ab hac propositione ascende ad hanc universalem: multa sunt, quod, si primo considerentur intuitu profertiam suam non exhibent, imo inter res ceteras contemptibiles censenda videntur; si tamen atq; earum inspiciatur indoles tum latens pretium, et excellentia deprehenditur.

Amplificatio. ab inductione. sic sopsi sub deformi vultu pretiosus latet aning, sub vili palliolo magnus Philosophus, sub duro et amaro cortice dulcis nucleus, sub ignobili terro gleba nobilis gema. y.

Descende iam ad particularem hoc modo: Ita et, tam sub calamitatib; quod rigidam prima fronte, et amaram exhibent faciem amara latent solatia, et genuino colitio uberrimi fructus. nolo, mihi fidem habeatis, audite Romanorum sapientis oraculum Senecam, Ita de hac re pronuntiantem nihil est tam acerbum. p.

Quarto. potes formare exordium ab aliqua propositione Baradoxa hoc est, prima fronte incredibili, qualis in thesi subiecta hoc esse potest: felicitatis genus esse infelicem fieri et veram solitiam vix alibi certius quam in calamitatib; reperiri.

Q. Sed quomodo hoc propositio est deducenda?

R: Ostende, dictam propositionem, quam vis incredibi-

lis compareat nihilominus Seneca, aliisque sapientibus
indubitatum videri, quod hoc vel simili modo proficere
poteris. v. g. vereor auditores, ne, si hodie vobis per-
suadere corarer, veram solitiam, vix alibi certius,
quam in calamitate reperiri, adeoque singulare felici-
tatis genus esse, fieri infelicem, modicam apud vos
oratio mea fidem esse impetratura.

Da rationem. Est enim hoc orbis totius iudicium,
calamitatibus exaltam mentis indolem opprimi, et eam in-
qui solitiam, augeri curas, ingeminari dolores. y.
Amplifica inductione per figuram interrogationis.
enimvero quod si nec e tenebris lucem, nec ex undis
flamas, nec ex spinis uras, nec ex pumice aquam nec
ex arena colam uberemque segetem. p. sperare fas est,
quis credat ex adversitate acerbissima, dira, humani
cordis laniena aliquam emergere posse honesto volupta-
tis occasionem.

Transitio ad sententiam, seu propositionem christi. Sed
ut cumque stet contra me universi orbis iudicium, dicam
tamen hodie non quidem mea, sed Seneca mixtus authori-
tate, dicam nubem esse tam obnoxiam doloribus calami-
tatem, ex qua herous animum copiosam solitiam messem colli-
gere non valeat. nihil enim, ait Seneca est tam acerbum

ex quo magnus animus. p.

Quinto. duci potest exordium à comuni aliqua opi-
nione, vel consuetudine, vel fabula vel adagio, aut alia
quacumque eruditione. Sic in presenti materia comode illud
duces à perversa hominum consuetudine, cum plerumque
res tantum secundum faciem judicare soleant. hoc v. g.
modo. ea apud plerumque mortalium sinistra consuetudo,
ut in rebus examinandis externa maxime ducatur spe-
cie.

Confectarium. unde necesse est, ut in ferendis judi-
ciis sapius graviter aberrant.

Ratio. res enim prostantiores plerumque pretium, et
vallorem suum subducant oculis; à quibusdam quasi
involucris occultant, quem cum primo statim intuitu
non agnoscant, illas vili pendunt, rejiciunt, contemnant.

Excornatio à simili. Similes illi gallo Ægyptico,
qui cum in fimo roabilem reperisset unionem, eumque
hostro suo in escam molere non potuisset. contemptim in for-
des reiecit.

Transitio ad Hypothesin. atque hoc injuria pro aliis rebus
fere omnibus maxime calamitatibus à plerumque mortalium
irrogatur. cum enim hoc faciem exhibeat asperiores,
illas cane pejus, et argue detestantur ac refugiunt, non

animadvertentes

amorem vertentes, quantum sub Hispido tegumento excellentiam contineant, scilicet sapientes viri de rebus judicia ferant, non contenti externa specie in intimos rerum recessus penetrant, et remoto, ut ita dicam, cortice ipsam interno prostantis nucleum rimantur. Ita Seneca peritissimè rerum naturalium investigator, quantum solatij sub amaro oronnarum involucro deprehendisset a peste docet saoverissimo effato: nihil est tam acerbum ꝑ.

Sexto denique Tal sunt exordiorum modi, quot dantur figura nobiliores sententiarum hic vero quam plurimum feriant, optatio, dubitatio, apostrophe ꝑ. in presenti materia per optationem exordire. utinam auditores ea esset omnium mortalium sapientia, ut rerum universalium naturam accuratè expenderent; n̄ ita profecto illas horrescent, n̄ tunc se infelicissimos proclamarent, si quando in ipsam Numinis providentia calamitatem aliquam patiantur, deprehenderent enim illarum fractq, agnoscerent adversitates n̄ tam fugiendas quam amplectendas, et magni Senecæ judicio n̄ in viti subscriberent, qui illas fecundas colitis scaturigines exiffimavit: ac ita nihil est tam acerbum ꝑ.

De Expositione.

Q: quid est expositio?

R: est sententia explicatio, aut si sit christiana activa,
narratio facti.

Q: quid potissimum in expositione observandum?

R: ut sit brevis, clara, et conformis ad reliquas christi
partes.

Q: quod modis expositio fieri solet?

R: variis: nam primo fieri potest per synonyma quan-
do videlicet aliis verbis, et sententia dictum aliquod
sufas explicatur, et hanc in modum exponeres suscepta
Seneca sententiam si sic diceris v. g. quod dum dixit
magnus hic doctrinae, ac sapientiae Magister, illud ani-
mis nostris persuasum voluit, omnes, quibus humana
vita obruitur, calamitates, non tam doloribus quam solatio
plenas et foecundas esse nec timendos adversantis casus,
aut inimicorum insulantium impetus, sed magno, con-
stantis animo suscipienda.

Secundo. si sententia sit propositio universalis,
qualis est nostra in proposita christiana tum potest fieri

expositio, per amplificationem à partium enumeratione.
 v. g: Et hoc quid est sententia illud sapientissimi Jene-
 co iudicium fuit, magnis calamitatibus infusa esse mag-
 na generosorum solatia, esse videlicet in egestate quod
 fortem animum oblectat, injuriis admixtas esse deliti-
 as, quibus magni pectoris patientia recreatur, agritu-
 dini voluptatem esse conjunctam, quâ dolores lenian-
 tur, persecutionis sociam comitemque esse quandam dul-
 cedinem, quâ fortes animi malceatulas. f.

Tertio per modum conceptionis v. g: insultet ergo for-
 tuna, tragicas instituat catastrophes, ultimas inten-
 dat ruinas, famam per inimicorum contumelias dilu-
 eret, suadet lamen, persuadetque Jeneca, non cadendum
 animo, non cedendum dolori, hauriendas alacriter aces-
 sibilales, quod si in fontem incidierint animum, non tri-
 stitiam, sed insignem pariant mentis voluptatem.

Quarto per negationem v. g: Ea vero sententia
 noluit Jeneca omnem doloris, et acerbitatis sensum
 mortalium auferre animis, noluit velut factum, vel
 sensu carentia simulata ad inimicorum injurias obri-
 gescere. f. Sed solam virtutis genuina studiose com-
 mendatum voluit, calamitates, tametsi prima fronte

quid eam horrido, ac pleno doloribus sita mentis fortiter excipiantur in motorem sed colitiam magno animo parturiri.

Quinto. si dictum sit tale, ut faciat plures sensus, vel si factum potest referri ad plures virtutes, tunc expressio non incommode per rejectionem institui potest. ut si factum per chriam tractares illudque hoc vel simili modo exponere properes. hoc factum dicent alij referandos animi impetus, admirabatur alij infitum animi robur. Ego vero id unum pro reliquis comendatum censeo, quod. p. ubi notes vel imrelatum exemplum ad chriam propositam minimè pertinere sed solummodo perhibere, quã ratione factum aliquod, quod plures continet virtutes sit exponendum. neque enim profens Seneca sententia per rejectionem paraphrasticè explicari potest, cum meo ^{nisi, quod ad} iudicio ^{ad} unicum sensum.

Sexto per propositam, qua ipse author inducitur, suam interpretans sententiam v. g. Et vero si medicolositatem illam, quã plerique mortalium animi tempore instantis calamitatis etiam in adeo concuti solent, redivivus è Sepulchro Seneca observaret, quid aliud diceret, quam quod olim sapientissime enuncia- vit: nihil est tam acerbum. p. non esse cedendum inju-

quibus fortuito tela constanter excipienda, calamitates, tametsi prima fronte videantur asperso, si tamen penitig confiderentur, si forti animo tollerentur, esse amonias, et uberem solationum suppeditare copiam. Et vel ideo heros pectori ansam, materiamque probere ingentis gaudij.

Denique nota tot esse modos paraphrasis seu expositionis, quot sunt modi dilatandi aut variandi quamvis propositionem. Item hanc partem non nunquam omnino posse omitti, si nempe sententia vel dictum per se clarum, ut non indigeat expositione.

De Causa.

Q: quid est causa?

R: causa est argumentum seu ratio, qua documentum ex dicto vel facto erutum probatur.

Q: unde hoc ratio petenda?

R: Ex locis logicis tam inquam extrinsecis: Item comunitibus et Rhetoricis propriis de quibus vide proprium dialogum.

Q: quomodo ratio hoc seu causa est tractanda?

R: optime facies, si illam redigis ad certam aliquod

argumentationis genus, cuius quamlibet propositionem
 suis rationibus confirmatis, nec in ornatu verborum ac
 sententiarum illustrabis v. g. in presenti christia, quã sua-
 demq; etiam acerbitates verum solatium, solitiam ac gau-
 dium forti animo adferre causam seu rationem huius
 veritatis eruere poterit ex definitione gaudij quod-
 sendo te ipsum quare gaudium adferant in quo ergo
gaudium consistit seu quod est quodrenda.

Atq; cum gaudere nihil aliud sit, quam metu nullo
 affici in perturbatam animi pacem inter omnes for-
 tuna vicissitudines conservare. s. hanc rationem
 in formam syllogisticam redige hoc modo v. g. Major:
 is verè gaudet, qui nullo metu afficitur, qui in per-
 turbatam pacem in quacunq; rerum vicissitudine con-
 servat: Minor: Sed qui quavis adversitates forti
 ac impavida mente tolerat, talis nullo metu afficitur,
 animi pacem. s.

Conservat: Conclusio: ergo talis verè gaudet. iam ad
 elocationem majoris, seu primæ propositionis, quam
 cum expositione presentis christi sic connectere poterit.
Major: Verim sic comuni sapientum suffragio in
 germanam animi solitiam adeptus censeatur, qui

supra metum omnem positus fluctuantes rerum humana-
 rum vicissitudines celsiori animo despicit, cuius amoenis-
 simam quiete mentis meladiam nubi calamitatum tur-
 bines, nullo fortunae iniquioris tempestate convellere
 possunt. *p.* Minor: necepe est, viri fortis animum etiam
 inter medias calamitatum procellas ingenti cotibia per-
 fundi, utpote, qui metum omnem excutit, qui tela for-
 tunc imparido pectore idofus excipit. *p.* proba mino-
rem à partium distributione v: g: iam vero furestem
 centeris cladibz odium infuset, firmiorem is herod-
 mentis clypeam opponit, bona omnia inimicorum fu-
 rores eripiat, hic nihil perdidisse se putat, quam diu pretia-
 fiores animi divitias conservat; famam calumniatri-
 ces malevolorum lingua involent, videt iste insipien-
 tes vulgi rumores sola rectè actorum conscientia
 lotus.

Adjunge complexionem seu conclusionem. Itaque dum
 supra sensum injuriæ, supra metum calamitatis cel-
 situdinem animi exerceat, an n̄ habeat uberem
 inter doloris instrumenta cotandi materiam. *p.*

Secundo causam seu rationem desumere potes à causa
 formali, quod hic nihil aliud est, quam illa honestas,
 quæ reluct in generosa, et constanti adversitatem

Tolerantia.

Si ergo iterum ex te quæris, cur calamitates forti
 animo excepto afferant solatium, et gaudium, ex hoc loco
 scilicet causa formalis, hoc prodibit ratio. quia vel
 maxime honestum est forti ac intrepido animo sufferre
 quasvis calamitates. iam ut supra datam hanc rati-
 onem ad syllogismum redige. v. g. magnum animum
nihil magis oblectat, quam id, quod honestum est: at,
qui vel maxime honestum est in trepido animo sufferre
calamitates: ergo calamitates fortiter excepto oblec-
tant, gaudiumq; afferant. Majorem cum connexi-
one ad procedentia sic profer: Sed unde tanta in cal-
amitatibus gaudendi copia? n̄ ignoratis Auditores!
 magno animo pectori id solum maximo esse oblectamen-
 to, quod vera, ac genuina honestas condecorare solet.
 hoc pro reliquis generosum animum in enarrabili
 recreat voluptate; hoc forti viro imensum parit
 gaudium. p. p.

Minorem. Proba ab effectis at ubi majorem honesta-
 tem, etiam percussendo singularum virtutum ordinem
 invenire licet, quam in adversitatibus virili constantia
 exceptis? hoc enim vero pro aliis fere incitamentis

omnibg humanam mentem à vitiiis abstrahunt ad omne vir-
tutum genus planissimam viam sternunt, ac preparant,
rerum terrenarum contemptum suadent, in solo Deo fi-
duciam collocandam ingenerant; ac stabiliunt. p.
Ex orna allegoricis, profecto n̄ inepte illas eodem virtu-
tis diceses, ad quem ^{in nota} anima ^{ut} ita dicam, soliat, et
coram Divino aspectu illustrior reddatur. aut n̄ in oris
illas pabestram nuncupares per campo ma sio celeberr-
mam in qua christiani heroes ad imortalem nominis
sui gloriam stupenda magna in iudicis perhibent ex-
empla. y.

Mode complexionem. cum itaq; calamitates fortiter
excepto tantam pariunt honestatem atq; ad acty vir-
tutum eminentiores instimulent, haud esse potest, quin
etiam humano pectori magnam ac plane ineffabilem pa-
riant letitiam; utpote cū ho duo velut gemino for-
res rubo modo queant separari. p. si placet, iterum ul-
teriq; proba, confirma, illustra, vel etiam amplifica.

Tertio frequentius causam, seu rationem deducere
poter ab effectibg. Si in profenti chg id themate, quo
ostendim, quavis adversitates forti ac toto animo
excepto gaudium parere ac solatium ex hoc loco hanc
causam dare poteris v. g: quia credim ac credere

debent, illas à Deo nobis imitti in signum specialis
amoris. hanc causam seu rationem redige ad Enthi-
mema seu rationem imperfectam. hoc modo antece-
dens. credimus ac credere debemus calamitates à Deo
nobis imitti in signum specialis amoris: consequens
ergo humano pectori merito gaudium afferant.

Antecedens. hunc in modum confice. indubitatum
fidei nostrae dogma est Auditores, unde genus cala-
mitatum à Deo nobis imitti mortalibus in singularis
amoris Thesaurum. Antecedentis huius primam par-
tem ostendes ex variis scripturae testimoniis, quibus hoc ve-
ritas nobis insinuat. Sic amos cap. tertius legitur:
Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit.
altera antecedentis pars, quod scilicet calamitates
nobis imittat, in signum spiritualis amoris, clare
colligitur ex illis Sancti Pauli verbis ad Heb: cap: 12
ubi sic ait, quem enim diligit Dominus castigat.
Item ex illis Apocalypsis cap: tertio. quos amo, arguo
et castigo.

Consequenti pariter da rationem. qualis hoc esse potest
à minore ad majus: illi, quibus functiones difficiliiores
et periculosiora negotia etiam cum discrimine à regi-
bus et Principibus committuntur, sope non leve gaudium
ac animi solatium concipiunt, eo quod exinde cog-

noscent, se magnorum principum favori gratiā, quid
ergo christianum pectus gaudeat, quo nō quanto solatio
perfundatur, si à supremo coli, terrōq; Dominō adven-
sitales sibi imitti indubitato credere potest ac debet,
idq; in signum specialis amoris ac benevolentis: ac in
si fieri poterit eō majorem hi concipiant solitiam,
quo major Deus est terrenis potestatib; .p. hoc evadit
funt, et intra cancellos inventionis adhuc inclusa, ergo
da exercitij gratia cum debito ornatu eloquere.

Quarto ab effectis. quod fieri potest vel erame-
rando plures effectus, vel proponendo unum duntaxat
ex plurib; prostantiorem quā ratione hanc rem primo
modo conficias, docebit Dialog; de amplificatione,
Item locus ab enumeratione partium.

Secundo modo hanc partem optime absolves confici-
endo iterum Syllogismum vel Enthimema, iuxta for-
mam sopius insinuatam. deniq; ergo in presenti chria,
quā ostendit; calamitates fortiter toleratas parere
gaudium, ab effectis hanc causam seu rationem, quia ca-
lamitates forti ac generoso animo tolerato nō modo apud
homines, sed, quod majus est, etiam apud Deum homini
imortalem pariunt gloriam.

fac exinde Syllogismum vel Enthimema illiusq; partes
ut supra proba, exorna, illustra, amplifica.

Quinto à comparatione v. g. victoriae militaris.
Magnam parit letitiam victoria ab hostib; repor-
tata; et quanto acrig fuit in prolium, quanto plus
laboris et periculi suberendum, tanto amplius est
gaudium, quod inde redundat. ergo erit etiam infig-
ne generoso mentis solatium, calamitatem; quam alij
ita timent, et cui tot succubuerant, pedib; suis, ut
ita dicam subjecipe ꝑ. quam materiam si probares,
et congruis figuris, periodisq; exornares non mi-
nus ac superius hanc chris partem absoleres.

Q: quomodo hoc pars cum priore connectitur?

A: duob; modis. primo per particulas causales, qua-
les sunt: enim, etenim, enim vero, nam, namque,
et rectè, et cur ꝑ. Item per has, quae priorib; sunt
suales, et rectè, nec immeritò, et sapienter profecto
nec abs re, nec sine gravi causa.

Secundo. per transitionem majores, quae una, al-
terave periodo consistere possunt. Sic in presenti
chris causam cum expositione hoc modo connectere
posses, poterat id sane dicere, qui noverat, quanta

in rebg adversis forti animo tolleratis, honestas relu-
ceat; quodq; ut aspereres, n̄ leve rationis momentum
habuit vis sapientissimq;.

Q: quid ultra circa hanc chris partem est obser-
vandum?

R: posse etiam per figuram prohibitionis plures
afferre causas, illiq; succinctè prolatis tandem in
una sisti, quo deinceps dilatetur et juxta reliquum
chris corpus formetur.

Â Contrario.

Q: quid est contrarium?

R: Contrarium est id quo sententia vel factum vel documen-
tum exinde erutum, vel ratio in causa allata, simul ut-
runq; probatur oppositum. Itaq; primo videndum, quid
illi virtuti, quod dictum vel factum suadent, quid illi
vitio, quod dispuadet quid rationi pro causa allata, quid
deniq; dicto vel facto aut documento ex illis desumpto sit con-
trarium et oppositum, ut si v. g. suaderes in adversis, pa-
tientiam, quam dictum, vel factum aliquod infirmat, ac
intendit, tunc in contrario dispuadere deberes patienti-
am. si rationem in causa dases, idè v. g. patientiam

amplectendam, quia erumnas leves facit, dicere deberes
in contrario quod impatientia erumnas graviores faciat.

Q: unde materia contrariorem desumenda, et quâ rati-
one tractanda?

R: Contrariam tractari potest, deducimus in presenti chris
rationes in contrario quod in parte procedenti causas
posuimus. Prima ergo fit à definitione tristitid, cum
prima ratio in cãusa allata, pariter deducta fit à defini-
tione gaudij. Est autem timore tristitia seu quod idem
est, tristari nil aliud, quàm continuo timore et variis
perturbationibg subjacere. ut vero argumentatione
à contrario bene instituas, pone ad initium propofiti-
onem complexioni seu conclusioni in causa posito contra-
rium. hinc quia complexio in causa fuit sequens:

Itaq; magnus animus habebit magram in adversis lo-
landi occasionem: hanc pone contrarium: contra vero
imbellis animi in quacunq; calamitate sumam reperiet
tristitiam, tum proba hanc propofitionem ratione ex de-
finitione petita; quodq; ut ordinatus procedat, resq;
magis dilatetur, redige illam, ut supra dictum est, in
formam syllogisticam hoc modo: Ille tristitid obnoxig
est, qui continuo timore sublebitur, et variis animi

refere-
comen-
offe-
plures
ardem in
la reliquu
vel tran-
finit ut-
am, quid
quid illi
abate, quid
ampto sit
ad offe-
infirmitate
vix patitur
partitio

perurbationibus subiiciat: atque talis est calamitatum im-
paciens, ergo iste tristitio obnoxius est.

Minorem proferes cum connectione ad propositionem
contrariam hanc vel simili ratione. An non enim illud
maiori obnoxium dicimus, qui continuo calamitatum
metu premitur. p. p.

Dillata per sensus synonymum quem fortuna severi-
oris malignitas ex animati quem vel frangit iniuria
aut rerum prosperit iactura. p.

His subjunge minorem. atque huius generis sunt imbel-
les; maculofis, in terram objecti, passionum suarum
ferri erumnarum impatientes animi. p.

Hoc proba à partium enumeratione. Erimvero im-
petunt iniquis contumelias famam omni constringun-
tur acerbitate iniuriis. prostravit stantem in cam-
pis segetem inclementior aëris intemperies, ita dolore
transversum reperiantur, ut crederes insanire: effregit
lumentes congestis thesauris arca, furum repacitas; fu-
periqque lamenta! qui fremitu! quo vociferationes!
abūt in dustum repentino domus incendio lum in constabi-
li morore vix n contrabescant, vires atterit morbi vio-
lencia naly Codalirig dejectam desperatione animam re-
vocabit p. p.

Adve complexionem si lubet, itaque sine morose vitam

transigere nequeunt, quicunque imbecilli sunt animo, et
malis suis inferiores, cum interea generoso mentis ex ipsi-
s rerum tristissimarum acerbitatibus ingentis latitudo oc-
casione reperiant. §. p.

Secunda Ratio deduci potest ex opposito honestatis
fortinetur in honestatem, adeoque cum supra hanc rationem
pro causa attulerimus, quod ideo calamitates fortiter
toleratio humano pectore adferant solatium, quia
magna in iis relictet honestas, quod vel maximum gene-
rosam animum oblectat: Nunc in contraria parte di-
cere poteris, quod imbelles animi ideo nullum in ad-
versis sentiant solatium, et gaudium, quia in iis, sicut
et rebus aliis fere omnibus non querunt honestatem sed id,
quod solum sensibus gratum, ac dulce videtur, quod vel
maxime in honestum est.

Hac exinde cursus Enthymema: imbelles animi in rebus
fere omnibus solummodo querunt inhonestatem, hoc est id,
quod sensibus gratum est. Ergo non mirum quod in adver-
sis nullum sentiant solatium, vel si placet construe syllo-
gismum. ubi tantum queritur id, quod inhonestum est,
seu id, quod sensibus placet, ubi non potest dari verum gau-
dium, atqui imbelles animi in rebus fere omnibus, tantum
querunt id, quod inhonestum est, seu quod sensibus placet,

ergo jam hoc Enthymema, vel Syllogismum omisso majori
 hoc modo elabora. Minor seu antecedens. At vero cum
 moles, et ingravi plerorūq; mortalium animi in rebus fere
 omnibus non honestatis rationem, sed id solum quod sensibus
 gratum, jucundūq; corpori est, querant, et spectent. p.
 Conclusio, seu consequens. Mirum non est quod ita horreant
 adversitates, quas sol amaras oculos sol acerbitatibus
 obnoxias experiuntur. p. p. imo prodigio par videri
 potest, si quam ubi in re, quantumvis prospera lotitiam
 capere queant.

Ratio. quid enim, hoc in terra tam ex omni parte
 beatum, cui non aliquid, aut periculum, aut malifera
 adiunctum, quo sincera voluptas, quam non acris comitetur
 acerbitas? unde ille bene cecinit. amara sicut rosas,
 mella legunt apes. hic excursus placet, ostendendo ut
 heri per enumerationem partium. Nihil haec in vita
 esse tam jucundum cui non fel doloris sit admixtum.
 Nullam ergo invenient genuinam voluptatem, qui contemp-
 tū honestatis ratione, inania solum in rebus humanis sen-
 su oblectamenta scrutantur: sola quippe honestas pul-
 cherrima, et ab omni acerbis foce repurgata volup-
 tatis Mater est. nam cum ubiq; heri sekeretur animi habe-
 bunt, quo vel inter ipsos rerum adversarū tumulibus recreantur. p.

Tertio erui potest ex apposito tertio causa, seu rati-
 onis supra abato, quod desumpta fuit à causa efficien-
 te: unde quicquid diximus, magnis animis, vel ex eonomi-
 -ne gaudium, ac solatium in adversis provenire quod
 fiat à Deo imitti tanquam donum specialis amoris;
 hic formabis hanc anacum ratione sua opposita pro-
 positionem contrariam dicendo: pusilli animi ho-
 mines ideo in adversitatibus nullum sentire solatium
 et gaudium, qui Deum non agnoscunt authorem calamita-
 tum, neque credere volunt illas ab ipso sibi in signum
 specialis amoris imitti. Fac inde Enthymema: pu-
 silli animi homines Deum nec agnoscunt authorem
 calamitatum, nec credere volunt illas ab ipso sibi in
 signum specialis amoris imitti: Ergo non possunt in illis
 aliquod solatium, ac gaudium sentire. sic elabora.
 Sed non est tam perspicua infirmis oculorum acies, ut,
 unde calamitatum omnis series sua ducat principium,
 discernant: abjecti in terram ultra sensum, et rerum huma-
 raram conditionem intelligendi vim non elevant. a seculo
 tenebris ad Divina concutientes talis, neglecto rerum
 omnium autore Deo malorum quibus pre nuntur, origine,
 aut fortasse iniquitati aut inimicorum potentia nocen-
 digis studio adscribunt. Consequens. Quare miran-

dum n̄ est, si solatium illud in rebus adversis, quod magno mentes repetiant, ipsi n̄ sentiant; si malis suis succumbant, si acris et doloribus, si metu et animi agilitudine conficiantur: nimirum inanes rerum celestium animi solatia earum occurrentiam externa specie detinetur, et si quid adversum illis accidat remedia doloris nesciunt, sed velut eserati cānes in objectum lapidem suam exercent rabiem, ita hi, si quando, vel in fortunio, vel iniuria impetuntur, omnem exulcerati sui peboris malignitatem, vel infortunam, vel in hostem vesane offundunt. S.

Quarta sumi potest ab adversitatibus impatienter toleratis, cumque igitur supra dicere potuisses, quod ideo humano pectore calamitates fortiter tolerato gaudium, ac solatium adferant, quia plurimorum honorum causa, et origo sunt, hic ab opposito dicere potes calamitates, cum impatientia, ac odio exceptas nullam homini afferre solatium, sed meram parere amaritudinem, quia impatienter tolerata plurimorum malorum origo sunt. quod denuo ad Erthyrena reducendum hoc modo: calamitates impatienter tolerato plurimorum origo sunt, ergo n̄ est mirum, quod humanam pectus loco gaudij, et solatij meris, maximisque conficiant amaritudinibus.

Antecedens offende per enumerationem recensendo illa
 mala, quae non raro afferant. Sic ergo quod plurimas
 gratias, favores, et Beneficia, quibus alias Deus ob
 patientiam cumulat, impediatur, quod graves poenas,
 iram, ac vindictam Numinis accelerent, quod animi
 corporisque morbos adducant, et tandem planam viam
 ad infernam miseriam omnium Carathrum sternat. y.
 Hoc, et similia postquam suo ordine figuris congruis,
 pulchrisque periodis exornaveris, transibis ad con-
 sequens, dicendo, quod eas propter impossibile sit huma-
 nam mentem tot, et tantam agmine circumfusam pos-
 se aliqua etiam levissimi gaudij, ita, ut dicam, micula
 perfodi. g. Cum vero supra ab uno tantum effectu causa
 deduxeris hic pariter ab uno, eoque principaliori rati-
 onem contrariam deducere poteris dicendo, quod calamita-
 les impatienter tolerato ideo nullam adferant cohibitam,
 quia foetissime ad tanta, tanque inormia peccata dispo-
 nunt, quae hominem ad aeternam trahunt ruinam.

Confice ex hoc rursus Enthymema adversitates
 impatienter tolerato non raro ad tanta peccata disponunt,
 quae aeternam adferunt ruinam: Ergo nec minimo solatio
 in eiusmodi impatienti animo esse potest.

Antecedens proba per enumerationem. Inde enim diffi-
 dentia in Deum mormuratio contra superos vindicta,
 cupiditas, desperatio, seu ipsius homicidium Demonis
 imploratio. p. Quodque omnia tanto sunt malitia, ad
 quodlibet ex iis occum deinceps, et nefcio, quas
 gravissima, à Deo justissimo vindice infligenda. p.
 Consequens. ex quibz igitur nemo n̄ videt, quanto peccato-
 ris cariera, et assidui mororis acerbitas suboritur,
 in eo, à quo hoc, tamq̄ mala versantur in animo, et
 cui tam gravia supplicia, quæ ipsi eminent semper obij-
 untur oculis.

Quinta ratio fit pariter opposita comparatione victo-
 ris v. g. contra vero si vinci ab hoste, et sub iugum
 mitti, n̄ solum magnam ignominiam, sed sumam etiam
 tristitiam pariat, erit procul dubio n̄ solum hominis
 dignitati dedecorsum, sed etiam maximi mororis
 occasio per adversitatem robore et viribz exarmani,
 doloris impotentia succumbere, Clypeum et arma abijce-
 re, vitas injuris manus tradere, malis suis sese infe-
 riores profiteri. p.

Q. quomodo fit transitio à causa ad contrarium?

R. Brevis. Simpliciter per particulas contra et talem

significantes, quales sunt, contra, verò, at verò, aliud
plane, secus tamen aliter, tam longe se res habet,
sed ñ est iis hoc in adversis facilitas. p.

verum hoc mentis solatium iis tantum obvenit, qui
magno sunt animò, nihil simile expectandum metico-
lophis.

Secundo, per figuras nobiliores, sic in presenti christi-
a causa ad contrarium progredi poterit, vel per excla-
mationem: ò igitur felices illos, qui quavis calami-
tates forti animo suscipiunt! at ò miseros, qui iisdem
succumbunt, vel per apostrophen: v: g: iam vero ad
vos, ignavis, imbelles animò, se mea convertit oratio, ad
vos, inquam, quò ad primum etiam levioris adversitatis
impetum procipites ruibis. p. vel per conceptionem v: g:
sed fit hoc magnarum mentium felicitas, vel ex ipsis
adversis fortibus casibus magnam voluptatem evadere p.
imbecilliam animorum hoc vitium est, in rebus adversis
nullum tristitio modum invenire. p. vel per optationem
v: g: utinam hanc generosarum mentium felicitatem sepiù
animo perperderent ii, qui ad omnem calamitatis incur-
sum metu vix non exanimarentur; discederent procul
dubio, vel inter adversa mentem erigere, vel dolori

suo non adeo se totos permittere. p.

Q: quid pro conficienda hac christi parte alterius notandum?

R: Preter ea, quae dicuntur de contrariis in dialogo de locis topicis hoc sequentia notabis.

Primo: si christi scopus vel sententia, quae expositione non indiget, sit propositio simplex affirmativa, addes illi contrariam negativam. ut: si v. g. hanc sententiam Charitas Dei est virtus virtutum, ut habet Petrus Celsus lib. 3. Epist. 11. per christum tractare velles, tunc illig contrariam bene produceres, tibi disquirendam esset, quid charitati, quid virtuti contrarietur; et ubi inveneris, odium illi, et isti peccatum opponitur dicendum: ergo odium Dei, est peccatum peccatorum.

Secundo si propositio sit composita, in utraque compositionis parte, procede ut in simplici e. g. sit hoc sententia: line charitate Dives pauper est, seu, quod idem est, Dives, qui charitatem non habet, pauper est. hic oppones sequentem: cum charitate pauper Dives est.

Tertio. in propositione absoluta, in qua invenitur vox nihil, omnia, aliunde, an sit de materia necessaria seu

tantum contingenti, si sunt in necessaria, tunc nihil
 vertitur in omnia, et omnia in nihil. unde quia illud
 sancti Pauli absolute, et obiecti Divini Autoritate
 infallibilem necessariū verum est, diligentibus Deum
 omnia cooperare in bonum, hoc modo vertes in con-
 trariam: Deum non diligentibus nihil cooperat in
bonum. Et illud Divini Petri Damiani serm. 30.
Nihil amanti difficile, sic transferes in contrariū:
omnia non amanti difficilia.

Quarto. Denique notabis in figura interrogationis
 particulam n esse affirmativam et pares diendi formu-
 las duplici modo verti posse in contrarias. primo.
 enim ibas convertere potes in suam subjectam, secundo
 in formam contrariam: esto exemplum illud Petri Ceden-
 fis lib. 1. capit. 19. interrogatio: quid n̄ potest chari-
tas? quod est, ac: omnia potest charitas. si iam juxta
 primum modum vis argumentari à contrario, dices:
Ergo quid potest iste, in quo n̄ est charitas? hoc est, homo,
 in quo n̄ est charitas potest nihil. quam dein voculam
nihil in parte contraria expones, et dilatabis per enu-
 merationem referendū: omnes salutis aeterno vias,

sex omnes virtutes, et dicendo, quod in nulla n̄ modo nullo
 progressum, sed nec initium in uia facere possit, cum in-
 possibile sit, ut quis sine charitate actum virtutis elici-
 at, qui ipsi ad beatitudinem consequendam immediate
 conducat. si vero secundo modo progredi cupis, dices
 simpliciter: quid potest odium. hoc est, odium nihil
 potest. p. sed de hac propositionum conversione, plura
 docebit dialectica.

^Â Simili.

Q: quid est simile?

R: simile est id, quod cum alio, licet sit naturā diver-
 sum tamen in aliqua proprietate seu qualitate videtur
 habere convenientiam. unde similitudo dicitur quoddam
 rerum, naturā diversarum, inter se collatio in aliqua
proprietate, seu qualitate, in qua convenire videntur.
 Et licet hæc proprietates seu qualitates n̄ adquatè semper
 conveniant, cum, ut dicitur, omnis similitudo claudicat,
 tamen eò illustrior erit similitudo, quò minor fuerit re-
 rum convenientia.

Q: unde petuntur similitudines?

Q: Ex tota rerum universitate. vide dialogum de locis topicis ubi fusi de similibus, item dialogum de tropis, ubi de metaphora.

Q: quot modis similitudo effertur?

R: variis: primus, et communissimus locus est, quo una et simplex res per prothesin in comparationem adducitur, et altera, quae huic comparatur, per apothefin annectitur. quod fit per particulas quemadmodum, sicut, ita, pari ratione, modo, pacto &c. ut: si dicas in christo profenti: quemadmodum generosus miles, ad conspectum hostis non expalescit, sed inter ipsa vitis discrimina lectus incedit; si pugnandum, exultat; si scandenda hostium murorum munimenta, ab aciebus scalas admovent; si proliandem inter densatos hostium acinaces rapitur in molem fluminis, si toleranda fames, aut superando viam angustiam, non frangitur animo, si in acie vulneratur, non ingemiscit, nec aliorum pereuntium ferretur lamentis; non iterum arduum esse iter ad gloriam, vulnera interpretatur honoris insignia, hostilem sanguinem dignum martio pectori purpuram; imò tanto se formosiores ac gloriosiores se existi-

mant. quanto magis se bellico pulvere viderit fœdido
 pari ratione magno animo cupiditatem suam do-
 mitiori, ea, quæ æstis videntur aspera, cum parent,
 iucunda: erimvero dulce est illi, ad sua fortitudi-
 nis experimentum cum hostibus colluctari, adversita-
 tes inbeligio; dulce illi inter inferos calamitatum
 illosum consistere; dulce dignum Deo, et hominibus
 de sua constantia spectaculum exhibere. certè suas
 ostimabit delicias, cum iniquioris fortano acerbis-
 tas exorberenda; suos interpretabitur plausus, cum
 iniurias fortis decoxerit animo. p. p.

Secundo. comuni aliquo dicto utriusque convenienti
 prothesi, et apothesi non raro concluditur, ut in
 chria subiecta: quod auram in montibus, hoc est ca-
 lamitas in viri fortis animo: utrumque asperam
 superficiem, sed sub rigida face utramque pariter in-
 gens, pretiam occultat.

Tertio. aliquando prothesi miscebitur cum apothesi
 v. g. veteri Syllanorum ioco calamitatem non absimi-
 lem dixerit: illis qui petram induci faciem occurren-
 tibus subito Dei sui simulacrum recluserant ita sub-

ubi patabatur non solum, sibi repentina reclusione mox
 Divina comprobaretur imago, hoc tristem exhibens faciem,
 cum generoso viris exopto fuerit animo, detracta morosis
 et asperitatis larva, subito hilarem ostendit faciem,
 huius intuitu et ipse, qui calamitate premitur, si tamen
 premitur et non potius demulcetur, sine modo recrea-
 tur. p.

Quarto quandoque in prothesi particula similitudinis
 significans omittitur, et tunc solum in apothesi ponitur,
 quo tunc cum prothesi annedit, uti in presenti themate
 dicitur, habet quid amar^{um} nuc, corticem, quem si morfu
 tentaveris, dentes obstupescunt, at si raptu cortice nu-
 cam recluseris, dulcem invenies nucleum: ita adversitas
 licet prima fronte videatur profere acerbitatem, si tamen
 internam illius prostantiam accuratiori indagine fueris
 scrutatus, nobilissimos fructus reperies, ex quibus hone-
 stissimam generosus animi voluptatem capere poterit.
 Quinto per collectionem seu congeriem similium, quod
 iterum tribus modis fieri solet.

Primo per Metaphoras conglobatas quo tantum simpliciter
 dicitur offeruntur v: g: in presenti themate. nimirum

aurum est calamitas, ut eoque eadem videatur habere ses-
 riam, latet tamen sub rigido tegmine pretiosas venustas,
 Iris est, tunc amoenissimos vesficoloris lucis suo diffundens
 radios, cum fordidam nimbis tempestas è celo imminet.
 Crysolithus est, in tenebris latentem lucis dignitate
 clarig manifestans . p .

Secundò per modum argumentationis ab inductione v. g.
 trahit sua quæque voluptas, quo rebus etiam asperis quandoque
 acerbis eximit; sic inter pericula letus exultat
 miles; sic inter tempestates imparidq decussit inflator;
 sic fero cupidq venator dulcis sub sole frigido excubi-
 as agit; sic altacritatem athleta pugnantia addunt vul-
 nera . p . quid mirum ergo si viri in vicis aring volup-
 tatem ex adversis capiat, si, quod visum est, nocendi vim
 convertat in alimentum letitio, si dulcis sibi tristitia
 rerum acerbitas, si gaudeat iactari calamitatibus, quas
 novit Lydios virtutis suo lapides et divinis benigni-
 tatis munera .

Tertio per modum conuersionis v. g. quod cum ita fiat,
 dicite vos calamitates optabiles ventorum turbines, qui
 maturiores arborum fructus decutiunt . p . p . dicam ego

illas petiosas maris tempestuosi procellas, quae conchas nativa unionum domicilia e fundo ad litus eieciunt. §.
 qui modus etiam sic affertur solet v. g. quare si vos aduersitates ventos dicitis qui §. ego appellabo procellas. §.
 vel etiam sic: dicite vos aduersitates ventos, qui §. dicite procellas, quos §. hoc ubi dixeritis, pulcherrimis omnino coloribus calamitatum comoda expressistis sed liceat mihi non minus eximium eiusdem rei simulacrum addere. §.
 subijunge dein similitudinem insigniorem, quam fugig seducas.

Sexto per hypotyposin superigallatam de milite similitudinem, tali modo licebit afferri.

Proponite vobis oculos laudis avidum, et animi generosioris militem, videte, ut inter media pericula inter ictus discurrat, ut micantium gladium fulgore heroici pectoris excitebitur ardor. §. §. i sed dum militem inter bellorum furiosos tam letum, tamque animosum conspicitis, cogitate vos veram ac genuinum viri fortis in aduersitate bene compositi concipite simulacrum: quid enim est, quod huic instantiam infringere, quod metum incutere, quod animi pacem turbare queat. §.

Septimo. Denique per alias figuras nobiliores, ubi tamen notandum, eas parè et n̄ nisi in materia grati usurpandas, tali scilicet, quod eiusmodi ornatum desiderare, ac admittere videtur: qua de re iudicium consuli debet.

Q: quibq; formulis hoc parè cum contrario connectitur?

Q: hoc ex allatis exemplis desumeret nec n̄ alijs autoribq; quid passim similia afferunt.

Q: quid ultimo notandum?

Q: proter ea, quod inter loca topica de simili dicuntur, hoc ^{unicum} nimis, postè scilicet loco similitudinis etiam comparationem vel parabolam adduci: non enim hic similitudo tam succinctè sumitur, ut parabolas, et comparationes excludat.

Sic etiam hæc in parte pro simili non raro instituitur collocatio à dissimili. ut si dicas in christa profenti: Non est ea calamitatis, quæ pomorum, ut vocant Sodomiticorum, est. hoc pulchro et formoso tegumento redolentes, infamo pentapolis Eustum ~~et~~ cineses contegunt, illa sub rigido involuero miram scrutantibq; exhibet suavitatem: similem potiq; dixeris illis, quæ divinaram litterarum commendavit auctoritas, tabernaculis cedat, in quibq; sub hispidis caprarum pellibq; aurea, seraphinorum effigies, et totum

veteris testamenti instrumentum calebatur. g.

AB EXEMPLO.

Q: quid est Exemplum?

R: Exemplum est factum vel actus alicuius personae vel plurimum, qua christi scopus seu documentum in expositione propositum confirmatur.

Q: cum quali parte debet habere connectionem?

R: cum causa, seu argumento, quod christi scopum probat.

Q: unde exempla sunt petenda?

R: ex libris historicorum, qui videntur fide digni.

Q: quot dantur modi illa tractandi?

R: varij. Primum itaque et communior modus est, cum loco prothetis actus historica seu factum proponitur, cui deinde loco apothetis aliquot epithonema adjungitur, v: g: libeat ad confirmandam huius rei veritatem, omnis alius, unde Tiberianus, fortissimum illum christi Athletum in documenti gratia adducere; cuius ut invitam animi constantiam Tyrannus dissolveret, infudit eum nudis pedibus per carbones incedere, neque citius imperavit Tyrannus, quam Martyr est exsecutus, infudit colus in substantiam flagrantibus prunis

arenam, et inter adros ignium velut hortenses inter
 amantales delicias, converso ad attonitum rei novi-
 tate Tyrannum, vultu, prout tuus; inquit, mihi rosa
 videntur. ita nimirum verum est, quod ait ^{no}no:
 quidquid viri fortis pes calcaverit, in rosa fiet, faci-
 ens vel inter flamas Zephyri temperiem reperiet, etiam
 inter Chalaridis Tauro beatum se proclamabit; quod aliis
 horridum hoc is annuerat delitius; neque tam acerbum aliquid
 vel fortuito vel hominum malignitate contingere potest,
 in quo non iucundissimum vitrix constantia voluptatem
 inveniat. ¶

Secundo solent saepe numero plura exempla adduci per con-
 generem, quod rursus varie institui potest, primo cum mul-
 ta per figuram proteritionis recensentur, et demum in
 unico sistitur, quod dein fusius cum circumstantiis po-
 nitur. v. g. quod si ad stabiliendam victorum fidem antiqui-
 tatis monumentam scrutari liceat, tantam documentorum
 vel exemplorum abundantiam inveniamus, ut in iis recen-
 sis facilius initium, quam finem reperire has sit. nolo quidem
 hic Colos sua cum paupertate Diogenes, aut jocantes
 inter fortunarum suarum iacturam ^{Scipiones} ~~scipiones~~, aut los-
 quente Tyranno insultantes Anaxarchos, aut Socra-

les circubam velut Ambrosiam hilariter epotantes, aut
 Aristides ad locum supplicij tanquam ad theatrum honoris
 lato passu properante, aut alia ex Ethnicorum historiis
 hilaris patientis miracula adducere: unum ad exigentiam
 omnino superstitioso antiquitatis fortitudo desu-
 bescat, unum spectare invictissimum Christi Protomartyrem
 Stephanum, Stephanum inquam, inter summas
 injurias alacrem, inter tormenta videntem, inter saxorum
 grandines inconcussam, impetitur capitantiam intibz, sed
 animi alacritas non excutitur. Cogitur feralis in excidi-
 um innocentes tempestas lamulatur saxorum cumulis,
 sed emicat premi nefaria visus, Stephanus gaudens ex-
 cepit lapides quos noverat pretiosos ad illustrandam im-
 mortalitatis coronam. quare non miror, Eusebium ita
 de illo canere: lapides torrentis illi dulces fuerunt.
 nam magis animus in ipsis etiam dolorum acerbitatibus
 solatia, in tormentis letitiam, in morte copiosam gau-
 dij semen tenet inveniet. p.

Secundo per figuram repetitionis. v. g. habent ergo ca-
 lamitates adjunctas sibi solatium, nequidquam tantu-
 miosam, vel fortis, vel hominum iniquitate possess

audire, ex quo vis fortis recreari nequeat. Testis
 huius veritatis est Tiburtius, qui inter flammato-
 rum ardores velut inter rosas deliciabatur. Testis est
 Stephanus, qui fatalem lapidam grandinem non secus ac
 pectusam auri gemarumque pluviam excepit. Testis
 est Laurentius, qui in candente craticula velut in o-
 rino lecto prodigiosam invidie mentis constantiam per-
 hibuit. Testis est. f.

Potest hoc repetitio etiam fieri per apostropho. v. g.
 vos ego huius gloriosos christi athletas, vos vestro sangui-
 ne purpuratos Heroes apello, et primo Te Martyrum
 primicerie hebreorum perfidio gloriose detriumphator
 Stephane, qui. f. Te Laurenti Animi fortitudine
 et muneris dignitate Stephano non inferior, qui. p. Te
 denique Roma Calestis Cartuarie Archi- Episcopus
 Sanctissime, ac Benedictini ordinis clarissimum fidus
 Te, inquam, contestor, equando majus habuisti solabi-
 um, quam, cum decumanis calamitatum, injuriarum, ac
 calumniarum fluctibus ferociente in caput tuum Hen-
 rico Anglie Rege, agitaberis. Meministi de ita celesti-
 bus redundans delictis, ut etiam, dum ulting attentato
 mortis turbo instabat, pro Deo, ac Calestis civitatibus

vindicandis, vitam, ac sanguinem cum gaudio funderes.

Aliquando referuntur plura exempla sine figura apostrophes aut repetitionis; idq; fieri solet stylo conciso, et elo-
giali, adhibitis Antheisum argutis, et acuminibus, de
quibus vide dialogum de stylo acuto.

Tertio unum deinde exemplum variis figuris deducitur.
v: g: quod ne speciosius à me, quàm verius dictum putetis,
placet in Iesum adducere ipsum gentium Apostolum, ac vas
electionis Divum Paulum, dicite, quis unquam morta-
lium majoribus iactatus adversitatibus, gravioribus op-
pressus curis, pluribus circumfusus periculis; contra
unam oculos et idolatria, impietas et invidia, suspici-
o, et ignorantia, audacia cum zelo, sed non secundum
Sapientiam, fecerant impetum. oculus occultis Machi-
nationibus, ut incautum everteret; idolatria a pestis
infidus, ut vitam eriperet; impietas insanis furoribus,
ut constantiam elideret; invidia falsis criminationi-
bus, ut in eum odium concitarent; suspicio iniquis
mendacis, ut famam violaret, ignorantia facilitate
credendi, ut conceptam doctrinam celestis opinionem
extingueret; audacia catervis et vinculis, ut libertate
sollet; zelus facere pietatis, ut fidem auctoritatemq;

abrogaret. Quoties dum vitia carperet, retulit ves-
 pera; dum errores conuelleret, excepit calumnias; dum
 fereret beneficia mesuit maledicta. p. Quoties citatq;
 ad prologia raplatus ad tribunalia, confixus sententiis,
 coniectus in carceres, arctatus in vincula instar parricidii
 catenatus. p. Quoties ab amicis desertus, à fami-
 liaribq; proditus, ab omulis circumventus, ab infima
 foete hominum discipus ut stultus: quoties cum in-
 dia et fidi luctatus, pelago iactatq;, latronum petibus
 infidiis. p. famosam fabrilibq; officinam mihi imaginor
 Paulum, in qua semper verba, semper sonori paleorum
 ictq; audiuntur. p. Sed nec minime movebat^{ur} is in vic-
 tus herous a ring, ibat inter tempestales insepidas,
 inter injurias lotus, resumpsit omnium ut et tristitiam
 acerbitatem in uberes solationum scaturigines conuer-
 teas. Ipsum audite his verbis sua prodentem gaudia:
 Superabundo gaudis in omni tribulatione mea. adeo
 nimirum verum est, nunquam à calamitatibq; abesse soliti-
 am, si in vitam fortem incidere.

Quarto nonnunquam unum exemplum per Hypothiosin
 fupius representatur v. g. fingite vos oculis inlucis fo-
 bum aliquem, suis eictum fortanib, orbatum liberis, im-

mersum doloribz desertum ab amicis, expositum infimo
 sanguine in arena, in qua cum adversitate luctaretur.
 fingite vos spectare ulceribz toto corpore deformem, se-
 se radentem testâ defluentem ex membris putrefactis sanie,
 nec iam ampliqz hominis simile, sed prostratis viribz, ex-
 esa carne, triste mortis simulacrum. quis credat in tan-
 ta dolorum acerbitate, et rerum omnium desperatione ali-
 quod virtuti ibiqz superfluâ solatium. invenit tamen
 tot inter calamitatum turbine constans Jobi animi, quo
 invictam patientiam solaretur. quid illud! ipsum quo-
 rite, et cum stupore, quid dicat, audite hoc sit, inquit, con-
 solatio mea, ut affligens me doloribz, non pascam mihi.

Hic sicut et aliis exemplis: optime facies, si per pro-
 pteritiam horum verborum facies interpretationem.
 v. g. non caso, inquit, quos mihi fortuna struat trago-
 dias; non labor tot rerum adversarum tempestatibz; n
 succumbo infirmi corporis cruciatibz. f. est, quod mihi
 calamitatis sensum mitiget, quod dolorum vehementiam
 retundat, quod uberem animo consolationem ingerat, ni-
 mirum suavisima Numinis providentia cuius voluntate
 tot me calamitatibz presum intelligo. quam diu me dig-
 num iudicaverit Deus cui meâ cum adversis lacta digno

spectaculum exhibeam! semper habebit animus, quo vites
 noboret, quo fortiter irideat, quo tot inter orumnas re-
 creatas. p. p. nec credibile Jobum dixisse fortiter, quam fece-
 rit, nam prostrato corpore stabat erectus animus, expro-
 prantium calumnias, ut favores excipiebat. p.

Q: quod modis transitur ad exemplum?

R: fere tot modis quod dantur figuras. ubi notes ve-
 lim, etiam illas transeundi formulas, quo testimonio
 conveniant, etiam subservire posse exemplis. de reliquo
 vide exempla, quo in hac christi parte attuli, et nun-
 quam indigebis transitionum formalis.

Q: quid ultimo observandum?

R: non raro etiam posse per exemplum contrariam christi
 partem illustrari. ut si. v. g. in aliqua christi probares,
 societatem cum bonis esse plurimum utilem, et in contra-
 rio offendis, quam est diversa nociva sit societas cum
 malo, tunc in huius partis confirmationem etiam unum,
 alterumve exemplum juxta modos prescriptos adducere
 poteris quos perhiberes, quam in magna pericula, damna
 et calamitates incidere illi, qui bonorum societatis
 neglectam se se sceleritatis improvi de commiserunt.

Item posse causam et contrarium per exempla probari.
 Sic citatam propositionem poterit illustrari per exempla
 eorum, quibus per societatem cum bonis magna obligit
 felicitas et in contraria parte per exempla illorum,
 qui, cum privis adhaerent, misere perire quod tamen
 omnia cum ornata, ut supra diximus, fieri debent.

À TESTIMONIO.

Q: quid est testimonium?

R: Strictè loquendo nil aliud est, quam sententia, aut
 apophegma divini vel humani auctoritatis, quo christi
 propositum magis confirmatur. Minus tamen strictè lo-
 quendo nomine testimonij hinc etiam veniunt symbola,
 Hieroglyphica, ritus, consuetudines, gentium leges, pro-
 verbia .p.

Q: quid in presenti christi in testimonium adduci potest?

R: Illud catonis dictum apud lucanum Coetam milites suos
 ad iter difficilium sic adhortantis: Serpens, fitis, ardor,
arsens, dulcia virgati gaudet patientia duris, coctig
est, quoties magno tibi constat honestum. Item alia

aliorum, quid tam generoso mentis ac opiniois fuisse.

Q: quomodo hoc pars est tractanda.

R: Jisdem modis, quibz tractari solet paraphrasis seu expositio. hinc bene tibi imprimere quod supra de hac secunda christi parte dicta sunt, sic juxta primum modum ibi relatam scilicet per sensus synonymos dictam catonis sententiam sic exponere poteris: sentiebat nimis unis et vultate et sapientia prostantisim, ipsas rerum adversarum difficultates, quibz ignari terrentur animi esse delicias, nutrimentum glorio. s. et quanto quid durius acciderit, tanto maiorem viro forti solitiam oboriri. p.

Q: an n̄ etiam plura testimonia in eiusdem rei confirmationem adduci possunt.

R: omnino posse etiam iisdem figuris exornari, quod in partium enumeratione adhiberi solent.

Q: quid circa hanc partem specialiter notandum.

R: sequentia, Primo. Inter testimonia selectum esse faciendum, item graviora et christi scopo aptiora, pro aliis eligenda, eaqz non modo verborum sono, sed cum ornatu Rhetorico esse producenda.
Secundo. in collocandis testimoniis observandum esse

ordinem testimoniis dignitati rationem habendam, quae
qui sunt minoris auctoritatis remittantur iis, qui sunt maj-
oris. Sanctorum Patrum inter medios, et sacro scriptu-
ro testimonius ultimus et major locum concedatur, ut iis au-
diendum animi moveantur. p. convincantur.

Tertio nonnunquam depingenda esse dicentis auctori-
tatem, audientis vilitatem statq; conditionis ac tempo-
ris exigentiam.

Quarto auditores aliquando per hypotyposin educendos
esse ad locum v. g. aulam, templum, campum, montem. p.
Et in quo res dicta est, ut sic quasi de loco videatur
dici: quem in finem feruntur figurae vivaciores sci-
licet apostrophe, prosopopeia, Ethiopeia, ophatio,
exclamatio. p.

¶ Anomodo ab exemplo fit transitus ad testimonio?

R: Primo. simpliciter per verba similia: cui rei et in-
adstimulatus, suffragatus, fauet, consentit. p. vel per
equivalem: nec ab hac opinione recedit, abluvit
Romanorum sapientissimus Cato, cum: si qua Boetio lu-
cano fides est: / milites suos ad iter arduum his verbis
exstimulat: serpens, fistis, arena. p.

Secundo figurate v. g. per apostrophin. Te nunc apelo humano sapientis, virtutisq; miraculum, Cato. nonne eidem serfisti, dum milites p.

Vel per prosopopeiam v. g. quod si necdam dictis fidem habetis, audite catonem, qui licet coco gentilitatis errorib; fuerit addict; tamen suffragis suis ea, quod habens dixim milites suos ad difficil; capependam adhortant his verbis confirmat, serperis, sitis. p. vel sic. quando si revivisset cato sua id confirmaret oratione, illudq; nobis inculcasset, quod suis olim militib; vel deniq; per modum fronis v. g. falsa sunt, erravit cato, qui p. erravit Tulig qui p.

DE EPILOGO.

Q: quid est Epilogus?

R: Est brevis totiq; chris conclusio.

Q: quod in ea sunt observanda?

R: duo. primo ut fiat brevis dictorum repetitio. rdo. ut si sit chris generis deliberativi institutus, adhortatio ad virtutem, quam suasing amplectendam, vel ad vitium, quod disuasim fugiendum.

Q: Debentne omnes christi partes repeti?

R: Non, sed illo solum, quo sunt efficaciores, ut sunt causa, exemplum, testimonium, contrarium. &

Q: quod modis repetitio instituitur?

R: Primo possunt dicta repeti in genere v. g. Quare si ratio suadet, si exempla trahunt, si sapientum docet auctoritas. & calamitales n̄ tam marosem, quam lotitiam magno adfessi pectori, quid eas tartopese horreng. Secundo in particulari v. g. itaq; cum adversitas virtutis maximam honestatem parturiat; cum ruci similis rigido sub cordice dulcem occultet nucleum; cum in ea viri fortes longe plus exultent, quam inter aulo delicias Sardapalio quis amplig dubitet, quin vera sint ea, quo magni fereis auctoritatis obnix, haterng probare contendit. &

Q: qualis debet esse adhortatio?

R: Directa seu indirecta, directa fit, cum expresse adhortamus profertes ad amplectendās virtutem vel ad vitium fugiendum v. g. in christia nostra. Ergo, igitur, ea de causa. & etfi quandoq; finistris fortunā icterimos vestros percellat, et Numinis sanctissima voluntate, siue disponente, seu permittente, vobis repentina obtingat

Calamitas, mentis vestro reassumite robur, et quid colo
juvenile vestro licet humano vires in adversis casibus
possint generose n̄ ming ac Christiane orbi cum ad exem-
plum ac spectaculum ostendite, ut unacum illis, quorum
constantiam in quibusdamq; et n̄ maximis adversantis
fortuna casib; hodie mecum fuistis admisati, honestis-
simo solitio fructq; colligere valeatis. x.

Directa porro adhortatio non nunquam instituitur, per
modum investive in eos, qui sua in vicla contrarium
facere n̄ verentur. v. g. quod cum ita se habeant, quid
est imbelles, ac offoninati animi, quod adversitates
et n̄ leviores, ino illas, quod adversitatis nomine vix
venire possunt, tanto pere perhorreatis? cur ad omne
malevolentis fortuna impetum tam subito consternami-
ni? Cur tam cito de animi tranquillitate ac solitia
actum esse proclamatis? pudeat vos ignavia limitabilis
vestro abijcite inane metum obijcite constantem ad-
versis animum. x. et propria discretis experientia
nihil esse tam acerbum. x.

Adhortatio autem indirecta fit, quando auditoris ad
amplectendam virtutem n̄ tam adhortamur, quam lau-
damq; quod eam iam sint amplexi v. g. Caprother vestro
congratulator felicib; auditoris: quib; et natura

generosam indolem, et virtus inconcussam inter ipsos ad-
 verso fortuna casus concepit constantiam. Vides vos
 eadem vultus immulato serenitate tam tristes, quam
 prosperos rerum eventus excipere. Vides nullum
 vos turbati animi vestigium exhibere, etiam si moro-
 se, calamitas, iniuria, mentem vestram obruerit,
 sed stare vos inter ruinas fortunarem, imò inter
 procellas invidio sine ullo metu erectas. p. o.
 felices igitur totiqs mortalium generi ad imitati-
 onem proponendi! Habent in vobis sanè, et mulentur
 imbeciles animi, aspiciant abjecti vestro constantis pro-
 totypum et discant vestro eraditi exemplo animi vi-
 res adversis fortiter opponere, ut et ipsi experian-
 tur indubitatum orationis dogma nihil esse tam
 acerbum. f.

290.

299.

300.

301

302.

303

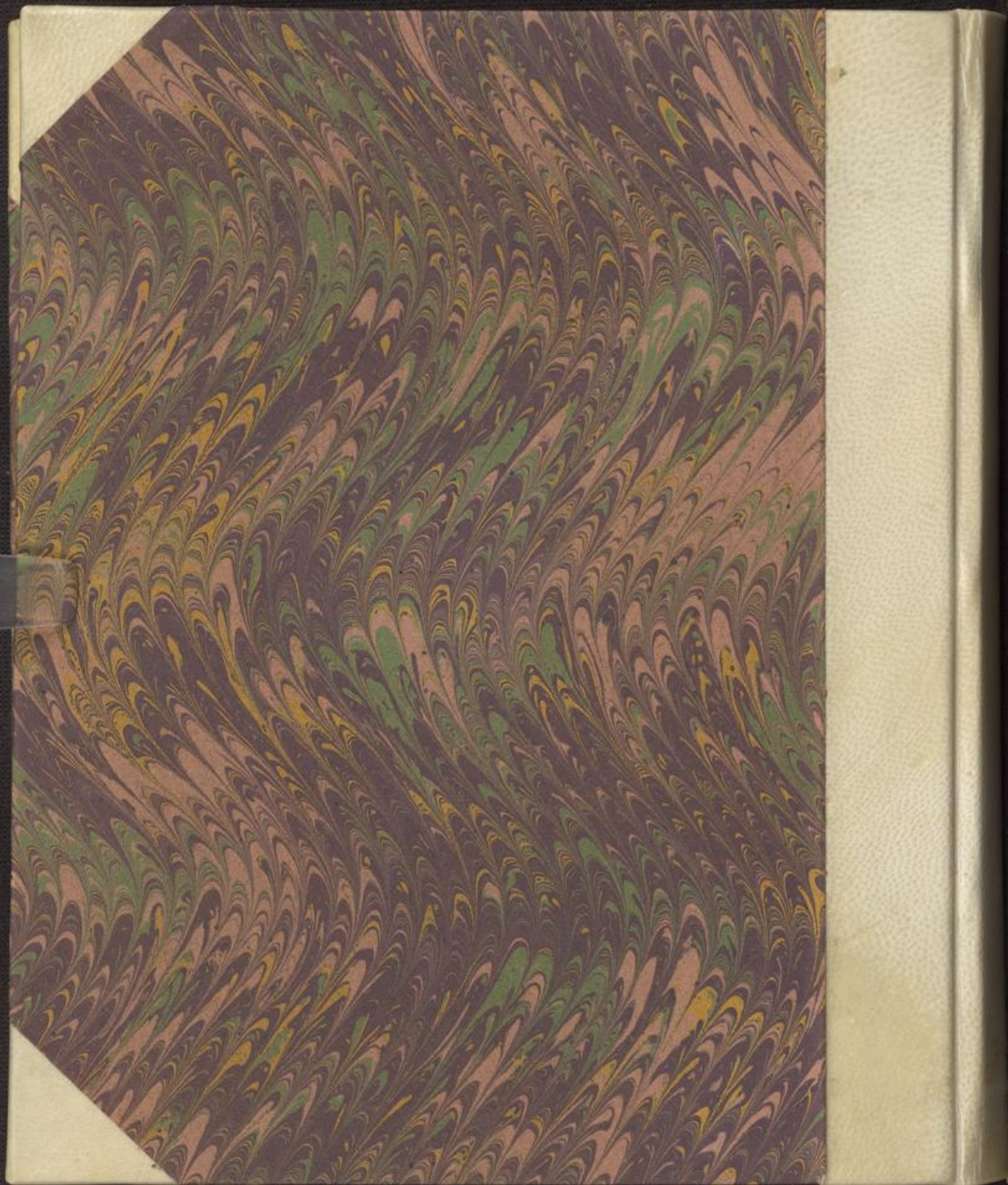
Ilt 3028. + liter 2 Pl. 20 x 16 cm.

304.

305

506

restauriert Juni 1951, Hr.

Copyright 4/1999 XyzMaster GmbH www.ymaster.com

VierFarbSelector Standard - Eurokala Offset

restauriert